

ENARRATIONES VOCVM
PRISCARVM IN LIBRIS
DE RE RVSTICA, PER GE-
ORGIVM ALEXANDRI-
NVM.

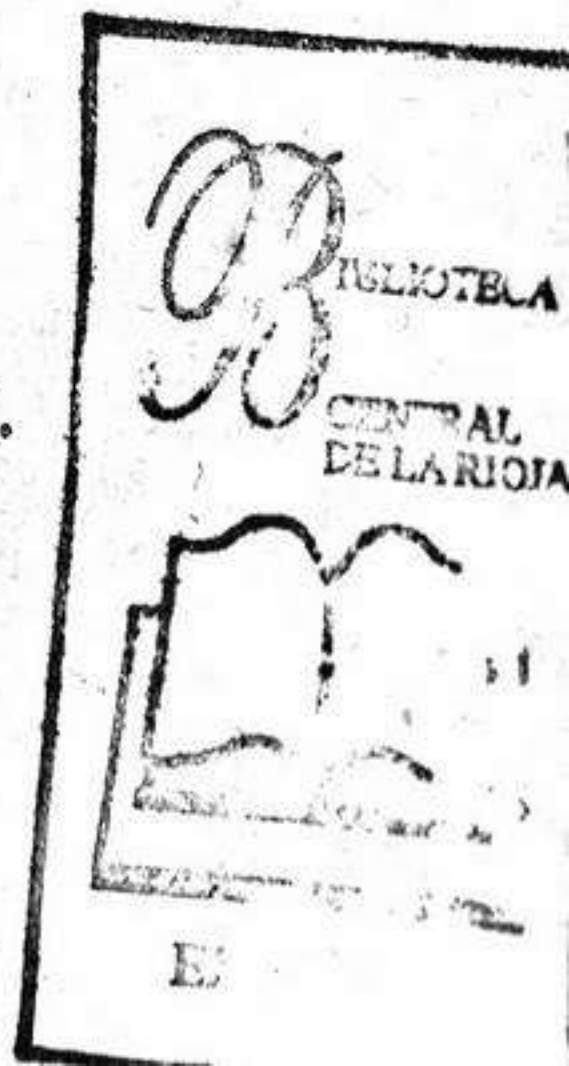
*Philippi Beroaldi in libros XIII Columellæ
Annotationes.*

*Aldus de Dierum generibus, simulque de umbris, et
horis, quæ apud Palladium.*

PARISIIS.
Ex officina Roberti Stephani typographi Regij.
M. D. XLIII.

46931

COLV M E L L A E V I T A , E X I P -
S O O P E R E C O L L E C T A .

Gaditanus fuit, id quod conijcere licet ex libri quinti capite quinto, cum ait, M. quidem Columella patruus &c. Item libro septimo capite secundo, ubi ait, Nam cum in municipium Gaditanum &c. Item libro octavo, cap. decimo-sexto: ubi est, Ut Atlantico Faber, qui generosissimis piscibus adnumeratur in nostro Gadiū municipio &c. Item libro decimo, de lactuca hoc uersu, Et mea quam generat Tartesi litore Gades. Vixit Claudij Imperatoris temporibus, id quod conijciatur ex libro tertio cap. I I I, ubi Senecæ, eiuſque uinearum, & Nomentanae meminit regionis. Cornelij Celsi coætaneus, cuius non sine honoris præfatione, animique candore sæpius mentionem facit. Scripsit duodecim de Re rustica libros (de eo autem qui est de arboribus ambigitur) non minus doctè, quàm diligenter. Librum item Lustrationum sacrificiorumque priscorum pro frugibus: cuius meminit libro tertio cap. X X I I. Libros quoque aduersus Astrologos & Chaldæos: quos se profiteretur composuisse, libro undecimo capite primo. Hactenus quod astruere possumus.

**D. Manuel Vicente Murgutio
Gaytan de Ayala,**

Regidor perpetuo de la Ciudad de
Logroño, Maestrante de la Real de
Ronda, y Sócio de número de la Real
Sociedad Tudelana, y su Direccion.

Vitoria.

Villafranca de Guipuzcoa.

E N A R R A T I O N E S G E O R G I I

Alexandrini priscarum uocum in his de Re
rustica libris ordine literario.

A

Bacus, mensa structoria, & coquinaria.
cap. 10. Cato.

A Ablaqueare à lacu deriuatur, & est quā-
do terra resossa, radices superiores reci-
dimus. cap. 27. Cato.

Abortet, abortum faciat. lib. 2. cap. 4. Varro.

Accat, acidum fiat. cap. 148. Cato.

Acetabuli mensura cum dicitur, heminae signatur pars
quarta, id est, drachmae quindecim.

Acheloides, Nymphæ à fluuio Acheloo. Dryades, deæ arbo-
rum. Napeæ, collium dictæ. Col. in hort. lib. 10.

Achras, adis, genus est siluestris pyri. in hort. Col.

Acratophoron, uineam. puto legendum Græce ἀκροτοφώ-
ρον οἰνον. lib. 1. cap. 8. Varro.

Amores Acrisoneos, id est Danaes filiae Acrisij, quam con-
uersus in imbrem aureum compressit Iupiter. Colum. in
hort. lib. 10.

Adijcialis cœna, erat adipalis & opipera, ab adijciendo.
lib. 3. cap. 6. Varro.

Adserunt, iuxta serunt. lib. 1. cap. 26. Varro.

Aeacij flores, hyacinthus, quem è sanguine Aiadis natum
dicunt. Col. in hort. lib. 10.

Aedituus, is dicitur, qui sacras ædes curat, prisci tamen di-
xere aeditimum. lib. 1. cap. 2. Varro.

Aestua, ubi æstatem: hiberna, ubi hiemem agunt armenta
ad. ij.

- Et greges. lib. 2. cap. 8. Varro.
 Sine afflatu, id est sine nota aspirationis. lib. 3. cap. primo.
 Varro.
 Aluelis, vini genus, sicut item uisula. lib. 13. Col.
 Alica fit ex $\chi\epsilon\alpha$. $\xi\iota\alpha\upsilon$ Græci speltam dicunt. cap. 76. Cato.
 Alicastrum ea forma ab alica derivari putamus, qua à sili
 qua siliquastrum. lib. 2. cap. 6. Col.
 Allobroga Et Biturica à gente nomen habuerunt. lib. 13.
 Columel.
 Alopecis à cauda vulpium dicta. lib. 3. cap. 2. Col.
 Altera genitrix Cretæ Prometheæ, alludit ad fabulam,
 quia Prometheus ex Cretæ terra hominem formavit.
 Col. in hort. lib. 10.
 Altinates, ex Altino, quæ urbs olim in littore Venetiæ flo
 rentissima fuit. lib. 7. cap. 2. Col.
 Amaranthus, flos ab immortalitate nomen trahens, unde
 -immortalis que amaranthi: nunquam enim marcescit,
 fitque ab α privativa particula, Et $\mu\alpha\rho\alpha\iota\upsilon\omega$ siccus. lib. 9.
 cap. 4. Colum.
 Amelus, flos est, quem eleganter Virgilius in Georg. descri
 bit. lib. 9. cap. 4. Col.
 Ameram apud Columellam legimus, quæ dictio semen ul
 mi significat, Plinius tamen Sameram uocat. lib. 5. cap.
 5. Colum.
 Amerino ab Amerino oppido, ubi plurima erat salix ame
 rina, quam nunc vulgus appellat agnum castum. cap. 10.
 Cato.
 Amylum sine mola factum. cap. 87. Cato.
 Amineum genus uitis, à regione Aminea. cap. 6. Cato.
 Amites, perticæ aucupatoricæ. Pallad.
 Amythaon, Melæpodis pater fuit, similiter Et Chiron. Col.

in hort. lib. 10.

Ἀμπειλόεσσα, ἀμπέλους ἔχουσα, vitibus plenam. lib. 1. cap. 2.

Varro.

Amphibion dicitur duplicis vitæ. lib. 3. cap. 10. Varro.

Amphitrite, uxor fuit Neptuni. Tethys uerò Oceani senis.

Col. in hort. lib. 10.

Amphrysus, fluvius Thessaliæ. Col. in hort. lib. 10.

Amula, uas ad aquam gestandam. Col. in hort. lib. 10.

Amurca, fæx olei, quæ contra culices, & limaces uim habet maximam. Col. in hort. lib. 10.

Andrachne, herba, quæ portulaca dicitur. Colum. in hort. lib. 10.

Antepagmenta, ualuarum ornamenta, quæ antibus adpinguntur, id est affiguntur. cap. 14. Cato.

Gallinæ Aphyricanæ, quas Græci μελεαγρίδας uocant nunc Pharaonis aues dicuntur. lib. 3. cap. 10. Varro.

Apinia, ab Apio, brassica, quam Græci σελινάδα uocant cap. 157. Cato.

Apianis uis apes dedere cognomen, præcipue earum auidæ. lib. 13. Colum.

Apyrenum, malum granatum proprie dulce uocauerunt prisca medici: uerùm si Græcam dictionem Latinè ex etymologia explanare uoluerimus, Apyrenum dicitur, cui nulla inest granorum duritia uel minor quàm alijs. lib. 13. cap. 22. Colum.

Ἀποδυτήριον apoditerion, locus ubi deponebant uestes ante ingressum balnei. in præfat. lib. 2. Varro.

Apothecæ ubi reponitur uinum. lib. 1. cap. 5. Col.

Apparuit, præstò fuit, obsecutus est, unde & Apparitores. lib. 3. cap. 2. Varro.

Apri miliarij dicebantur mille librarum, quos solebant in
ca. iij.

P R I S C A R V M V O C V M

- cœnis apponere Romani. lib. 3. cap. 2. Varro.
- Aquifolios ab arbore aquifolio. cap. 3. Cato.
- Arbustum ab arbusto possessivum. lib. 12. cap. 41. Col.
- ἀρχίτυπον Græce, Latine exemplar. lib. 3. cap. 5. Varro.
- Arelatæ, urbs Narbonensis Galliæ. lib. 3. cap. 7. Col.
- Aritia mater porri. Ex Aritia porrum erat capitatum, & genus caulium non excelsius, folio numerosius quoque, & tenuius. Col. in hort. lib. 10.
- Armenia, cereola, & damascena, prunorum genera. Col. in hort. lib. 10.
- Armeniaca, præcocia, persica quidam putant: nam tuberes & armeniaca proxime ab amygdala florent. libro 11. cap. 3. Col.
- Armoredæa, genus est raphani. lib. 6. cap. 17. Colum.
- Artrare est aratrare, & est quando sata marantur postquam & nata sunt, & excrescunt. lib. 13. cap. 23. Col.
- Asiatica persica frigoribus proveniebant, contra Gallica tempestate fiebant. Col. in hort. lib. 10.
- Asinariæ molæ graviore sunt, & immobiles. cap. 4. Cat.
- Asini, pisces, qui per diminutionem aselli. libro 3. cap. 17. Varro.
- Afferculus diminutivum ab assere. lib. 8. cap. 2. Col.
- Assyrio semine radix, hæc Syriaca vocatur radix, quod ex hortis Syrorum translata sit. Col. in hort. lib. 10.
- Atriensis is erat, cui credebatur cura atrij. libro 12. cap. 3. Colum.
- Atriplex, herba est silvestris scilicet, & sativa, accusata à Pythagora. Col. in hort. lib. 10.
- Attæi, hymeti, id est, attici mellis quod optimum nascebatur in Hymeto monte Athenarum. Col. in hort. lib. 10.
- Auerruncæ, auertas, depellas. cap. 142. Cato.

E N A R R A T I O.

Autolycus, maternus *Vlyssis* avus omnium furacissimus.
lib. 1. cap. 3. Col.

B

Bacchi, qui orchestra saltabat, hoc nomine dictus est *Priapus*, ἰθὺ φαλλος Græce. *Columella* in hort. libro 10.

Balausus, herba est non multum dissimilis à *Narcisso*. Col. in hort. lib. 10.

Balsamum herbam significat & arborem balsami, sicut & *casia* herba, & arbor. Col. in hort. lib. 10.

Basculi, populi item *Hispaniæ*. lib. 7. cap. 10. *Varro*.

Basterna, genus rhedæ. *Pallad.*

Battilus herba aculeata sponte nascens, & est marina & hortensis. lib. 12. cap. 8. Col.

Bestiarij, qui bestias conficiebant. Si *vestiarij* legatur, locum significat servandarum uestium. lib. 1. cap. 7. Col.

Betica pars *Hispaniæ* à flumine dicta. lib. 7. cap. 2. Col.

Bilis atra, melancholia dicitur. cap. 156. *Cato*.

Bima, duorum: *trima*, triū: *quadrina*, quatuor annorum. lib. 3. cap. 1. Col.

Bionias, herba est, quæ pampinorum amœnitatem præstat, & alligat quicquid obuiam habet. *Columella* in hort. libro decimo.

Bipalium instrumentum est ad fodiendum. lib. primo cæ. 42. *Varro*.

Biturici populi Gal. inde *Biturica* vitis. lib. 3. cap. 20. Col.

Βούμασος, magnam mammam habens. lib. 2. cap. 5. *Varro*.

Βούπαιδα, magnum puerum. lib. 2. cap. 5. *Varro*.

Βούπεινα, magna fames. lib. 2. cap. 5. *Varro*.

Boni consulat, hoc est, bene statuat, in bonam partem, ut aiunt, accipiat. in præfat. lib. 10. Col.

Βούπις, magnos habens oculos. lib. 2. cap. 5. *Varro*.

ad. iiij.

P R I S C A R V M V O C V M

Bosphorus, *bovis transitus*, ratio tamen exigit, ut *bosporus* dicamus. lib. 2. cap. 1. Varro.

Branchiæ dicuntur in piscibus secundum ceruicem, follium more hiantes partes, quibus anhelitum reddere, ac per uices recipere existimantur. lib. 8. cap. 17. Col.

Brissam uuam, tum dicimus, cum pedibus ad exprimendum uinum calcatur. Col. lib. 12. cap. 19.

Brutia pix, secundus est liquor crassior defluens à ligno igni circumdato, quæ rursus in cortinas æneas coniecta spissatur & coagulatur. lib. 12. cap. 19. Col.

Brutij, populi sunt ultimi habitatores Italiæ Siciliam uersus. Col. in hort. lib. 10.

Bulbus apud idoneos scriptores, non tantum pro cepa capitur, sed etiam pro omni radice rotunda. unde legimus *Bulbos narcissi*, & *Bulbos cannarum*. libro 4. capite 39. Colum.

Bulbi megarici, à *Megar*is ciuitate Græciæ. ueniebant etiam ex Africa *bulbi* maxime laudati, utrunque genus *Columella* scribit, cum dicit *Megar*is & *Getulis* glebis. Col. in hort. lib. 10.

Bumastus à *bovis mamma*. lib. 3. cap. 2. Col.

C

Cæcilia, genus serpentis. lib. 6. cap. 16. Col.

Cædua silua à *cædendo*. lib. 1. cap. 7. Varro.

Celiaci dicuntur, qui uentris fluxum patiuntur. libro 3. cap. 16. Varro.

Cæmenta, lapides quibus ædificia consurgunt. Cato.

Cæsim, id est uno ictu. lib. 4. cap. 25. Col.

Calendæ Veneris, *Calendæ Aprilis*: nam à *Venere* *Aprilis* nomen traxit.

Catha, herba est nascens in segetibus flore purpureo. Col. in

E N A R R A T I O.

horto, lib. 10.

Campe uermis genus hortenses herbas infestans, dicta à uerbo Græco $\alpha\lambda\mu\pi\lambda\alpha\upsilon$, id est flectere. Col. in hort. lib. 10.

Canabinæ possessiuum à canabe herba. lib. 3. cap. 8. Varro.

Cancelli ligna sunt inter se modicis intervallis in transversum annexa, quibus scænæ, & tribunalia atque fenestræ muniebantur. lib. 3. cap. 5. Varro.

Canterius, ordo uineæ simplici iugo porrectæ. lib. 4. cap. 18. Colum.

Canterius, equus cui adempti sunt testiculi. cap. 149. Cato.

Caphisterium genus uasis rustici, putamus *Scaphisterium* melius legendum. lib. 2. cap. 8. Col.

Capitis porri, id est, capitati porri. Col. in hort. lib. 10.

Capis capidis, genus uasis. inde per diminutionem

Capidula à capiendo. cap. 154. Cato.

Capulatores, qui capulis oleum deplent. Sunt enim *Capulæ* uasa ansata. cap. 66. Cato.

Cariosus à carie, est enim *Caries* putrilago & uetustas. cap. 34. Cato.

Carpathium pelagus, ab insula *Carpatho* dictum, inter *Rhodium* & *Cretam*. lib. 8. cap. 16. Col.

Cassiope, astrum, in quod relata fuit *Cassiope* mater *Andromedæ*. Col. lib. 11. cap. 2.

Cataclysmus, diluuium, inundatio. lib. 3. cap. 1. Varro.

Catellæ, diminutiuum à catena. cap. 135. Cato.

Catulo feceris, id est sacrificaueris *Caniculæ*, ad quod sidus placandum frugibus inimicum canes immolabantur. *Facere* enim est *Sacrificare*. lib. 2. cap. 22. Col.

Caules in herbis dicuntur, hoc est ipsum robur, siue *stipes*. lib. 9. cap. 4. Col.

Caurus, uentus qui & *Corus* dicitur. Col. in hort. lib. 10.

P R I S C A R V M V O C V M

Cauterium, siue *cauterium*, ferrum ad urendum. Pallad.
Cedria, primus sudor, qui defluit à canali dum pix fit, cui
 tanta est vis, ut in Aegypto corpora hominum defuncto-
 rum ea perfusa seruentur. lib. 6. cap. 32. Col.

Cellarius, qui habet curam cellarij. *Cellarium* autem est
 ubi reponuntur ad annum usum necessaria. lib. 12. cap.
 2. Col.

Centones ex pannis, uel lanis diuersorum colorum in u-
 num condensatis, uel consitis fiebant. cap. 2. Cato.

Cerrus arbor glandifera, inde possessiuum *cerreus*. lib. 8.
 cap. 17. Col.

Chærephyllum, herba est frondibus luxurians, ab hocque
 nomen cepit. Col. in hort. lib. 10.

Chalbanum, succus est ferulæ syriæ: & Græci χάλβανον,
 dicunt per χ, nostri uerò in g, ch uertunt. libro 9. capite
 19. Col.

Chalcis, piscis est de genere romborum. lib. 8. cap. 17. Col.

Characatæ uineæ, id est, pedatæ à Græco χάραξ, ανος, fœ-
 minini generis duntaxat, pedamentum uitis significat.
 lib. 5. cap. 4. Col.

Charchari, *Elachatæ*, *Camarus*, *Gobio*, pisces. lib. 8. ca. 17.
 Colum.

Chelas, Cæcri brachia, quæ facere uidentur Libræ sydus.
 Col. lib. 10. in hort.

Chiron & *Melampus*, medici præstantes, à quorum no-
 mine herbae quoque dictæ sunt cetaurea, melampodion.
 lib. 3. Col. in præfat.

Chœnis, genus uasis. Pallad.

Cicures, domestici, & contrarij feris. lib. 3. cap. 11. Varro.

Cicuta, herba uenenosa. Col. in hort. lib. 10.

Cylindrus, lapis teres, quo terra densatur & æquatur.

E N A R R A T I O.

Col. in hort. lib. 10.

Cymata in brassica dicuntur, quæ uere proximo post primam sectionem à caulibus colliguntur, uel (ut alij dicunt) tenuiores cauliculi. Col. in hort. lib. 10.

Cimerius, ubi iungitur pontus Mæotidi paludi. lib. 7. cap. 2. Varro.

Cimolia creta ab insula Cimolo, qua utuntur fullones in uestibus abluendis: hanc nunc uulgus terram saponariam uocat. lib. 6. cap. 17. Col.

Cyperon genus herbæ palustris. lib. 3. cap. 16. Varro.

Citheron, Parnassi iugum, ubi erat Nysa urbs dicata Baccho. Col. in hort. lib. 10.

Citrum lignum preciosissimum, quo lectos prisci exornabant: et neutri est generis. lib. 3. cap. 2. Varro.

Clatri ligna sunt cauearum, uel quibus aliquid munitur, aut sepitur: inde clatratae fenestrae. cap. 4. Cato.

Clauis, morbus pedes ferè tentans. lib. 7. ca. 5. Col.

Clitellæ dicuntur ea quibus sarcinae colligatae mulis portantur: inde muli clitellarij. cap. 10. Cato.

Cloaca, per quam sordes publicæ eluuntur. Col. in hort. lib. 10.

Clostra à cludendo. Cato.

Coagmenta, coniunctiones arctæ et compares à cogendo, id est, stringendo. cap. 19. Cato.

Coagmentare, est compares coniunctiones arctè cogere et stringere. lib. 4. cap. 28. Col.

Cocula uasa ænea coctionibus apta. cap. 10. Cato.

Codicillus diminutiuum à codice: est autem codex arboris robur. cap. 130. Cato.

Cohortales gallinæ, quæ in corte domi aluntur. lib. 8. cap. 2. Columel.

P R I S C A R V M V O C V M

Cohortes sunt villarum infra maceriam spatia. lib. 1. cap. 17. Varro.

Collocasia, herba est Nili. lib. 8. cap. 15. Col.

Colliciares tegulae, quære Deliciares.

Collucare, est, cum profanae silvae rami deciduntur officientes lumini. cap. 139. Cato.

Colostrum dicitur spongiosa lactis densitas, quæ post partum prima est, & morbus Colostra, quo lactantes tentantur. lib. 7. cap. 3. Col.

Comitia ædilitia, in quibus ædiles creabantur. lib. 3. cap. 2. Varro.

Compascat, inde Cõpascuus ager dicitur, qui relictus ad pasendum communiter vicinis. lib. 1. cap. 2. Var.

Compendium, utilitas: contrarium dispendium. lib. 3. cap. 20. Col.

Compitalia dies festi à compitis: nam compita dicuntur in quæ multæ viæ conueniunt. cap. 57. Cato.

Compluuiata vitis, dicta à cauis ædium compluuijs. lib. 1. cap. 8. Varro.

Concinnare aptè componere: nam cinnus commistio est. cap. 106. Cato.

Concoqui dicitur cibus calore stomachi. cap. 156. Cato.

Condepserere est commiscere, & mollire subigendo, quod uerbum à Græco fit δειψῆν. cap. 76. Cato.

Conditanea olea, quæ condi, uel condiri potest aptè. lib. 1. cap. 24. Varro.

Congylis, rapi genus. Col. in hort. lib. 10.

Coni, nunc cupressi. lib. 6. cap. 7. Col.

Consentes deos, è quibus Consentia sacra dicuntur, quæ ex consensu multorum sunt statuta. lib. 1. cap. 1. Varro.

Conuoluulus, à conuoluendo: & est uermiculi genus, qui se

E N A R R A T I O.

inuoluit pampino : unde et inuolutus dictus. cap. 95.

Cato.

Coracinam picem, nigram. Pal.

Corambra, herba est, quæ oculos retundit et hebetes facit, ideoque dicta, nam uox à pupillam significat, ἀμβλὺ uero retusum et hebes. Col. in hort. lib. 10.

Cordum, fœnum sero natum. lib. 7. cap. 3. Col.

Corycium, antrum in Cilicia, unde primum delatum est crocum. lib. 9. cap. 4. Col.

Corymbus, uia est ederæ. Col. in hort. lib. 10.

Corrudam siluestrem asparagum uocant. cap. 6. Cato.

Cortina, uas quo oleum uel liquidum aliud influit. cap. 66. Cato.

Cortinale, à cortina, dum mensam aut parietem significat, descendit. lib. 1. cap. 6. Col.

Cotila, genus est mensuræ. Cato.

Coturnices aues sunt aduenæ, terrestres potius, quam sublimes, has nunc uulgus quales appellat: quibus ueni semen gratissimus est cibus, quam ob causam eas dā nauere mensæ, simulque propter comitiales morbum. lib. 3. cap. 5. Varro.

Coxendicem, coxam exponit Nonius, de qua dictione enarratius tractabimus. cap. 159. Cato.

Cremor lac expressum ex grano aqua macerato. cap. 86. Cato.

Crepida prærupti saxi margo, et extremitas uiarum, uel ripæ paulò eminentiores crepidines dicuntur. lib. 3. ca. 17. Col.

Crepitaculum à crepitu. lib. 9. cap. 11. Col.

Crocodilus, lacerta est Nili immensæ magnitudinis, quam debellauit Ichneumon. Pall.

P R I S C A R V M V O C V M

- Crocomaga*, herba est.
- Crotum uenatorem* fuisse dicunt, precibusque Musarum in astra relatum, & pro sagittario ponitur. Columel. in hort. lib. 10.
- Crudititas*, redundantia stomachi, quæ nascitur ex ægra concoctione, in præfat. lib. 1. Col.
- Cuculliones* idem putamus quod cucullos. cap. 2. Cato.
- Culcitra dicta*, quòd in ea tomentum uel saxum inculcetur. lib. 3. cap. 5. Varro.
- Culigna*, uas propriè uinariu. cap. 132. Cato.
- Cumæ*, urbs Campaniæ, unde Cumana brassica: sessilis folio, & capite patula. Col. in hort. lib. 10.
- Cunila bubula*, herba est qua se tuentur testudines contra serpentes pugnaturæ, nunc dicitur cotula, & bovis oculus, & flos eius est maior quàm chamæmilla. lib. 6. ca. 17. Columel.

D

- Dactylides à digitali gracilitate dictæ*. lib. 13. Col.
- Dardaniæ artes*. Phrygiæ faciebant mulierem menstruata, nusquam cinctam, solutis capillis, nudis pedibus, contra erucas, & cætera, hortum circuire. Col. in hort. lib. 10.
- Decemmodiæ & trimodiæ*, uasa sunt rustica, quibus rustici in ferendo frumento dum serunt utuntur, necnon pollinctor in frumento per molas frangendo trimodia utitur. lib. 12. cap. 50. Col.
- Decoxit domino*, debitam pecuniam, cum non esset soluendo, abstulit. Col. lib. 11. cap. 1.
- Decumano*: id est, limite decumano, qui fiat ab ortu solis ad occasum, ut supra diximus. aliter uerò limes ex trās uerso currens uocatur cardo. lib. 12. cap. 41. Col.
- Decussis etiam dicitur à decem assibus*. lib. 3. cap. 13. Col.

E N A R R A T I O.

- Decussatim, per decusses. lib. 12. cap. 53. Col.
- Decussare, in decusses formare atque diuidere. lib. 3. cap. 13. Columel.
- Defrutaria, uasa ad defrutum idonea. lib. 12. cap. 6. Col.
- Defrutum, uinum ad tertiam partem decoctum : de quo & passa, & sapa, idem Col. scribit. lib. 9. cap. 12. Col.
- Delibrare est librum tollere. lib. 4. cap. 24. Col.
- Delphica laurus, quod uictores Delphis ea coronarentur, & est uiridior laurus: cypria uerò folio breui, & nigro, per margines imbricato, crispa. cap. 10. Cato.
- Delitiarum tegulae à delitio tigno dictae : has alij Colliciarum uocant. cap. 14. Cato.
- Denicales feriae colebantur, cum hominis mortui causa familia purgabatur. lib. 2. cap. 22. Colum.
- Depangere, plantare: inde depactus. lib. 3. cap. 16. Col.
- Deplere, euacuare. cap. 14. Cato.
- Despondere animum, est statuere finem uitae. lib. 3. cap. 5. Varro.
- Despondent, hoc loco statuunt, Plautus & Varro addunt animum. lib. 8. cap. 7. Col.
- Depsiticum à depfendo : est enim depfere, subigendo manibus aliquid molle & tenerum reddere. ca. 74. Cato. quo uerbo utitur Cato frequenter.
- Desultor, unde & desultorij equi, qui & desultores, qui olim in cursum agebant singulos equos, ut nunc faciunt, qui eos ad brauium, ut currant, alunt. lib. 2. cap. 7. Varro.
- Digitelli, diminutiuum à digito, & uidetur esse genus herbae. lib. 12. cap. 7. Col.
- Dyndimus, mons Phrygiae Cybelae sacer, quae dea sacerdotes suos in furias agebat. Col. in hort. lib. 10.

P R I S C A R V M V O C V M

Dionæis floribus, id est, Veneris. Col. in hort. lib. 10.

διωψία Græce, Latine mala, difficilis concoctio. cap. 127.

Cato.

διφθέρα diphthera, uestis pastoritia, ex pellibus oviū aut caprarum. lib. 2. cap. 11. Varro.

Distabescat, ualde tabescat, absumatur, corrumpatur, colliquescat. cap. 27. Cato.

Distichon, duorū ordinum, siue uersuum. lib. 2. ca. 10. Col.

Dodrans, nouem partes assis. lib. 3. cap. 13. Col.

Dolabella diminutiuum à dolabra. lib. 4. cap. 24. Col.

Dolus Mendesius scriptor Aegyptius. lib. 11. cap. 3. Col.

Draco appellatur palmes emeritus, pluribūsq̄ue induratus annis. lib. 5. cap. 5. Col.

Ductarius funis qui per orbiculos trochleæ traicitur. ca. 13. Cato.

Ductim, cum mora. lib. 4. cap. 25. Col.

E

Eabus pro eis. cap. 152. Cato.

Ebulus, herba est faciens baccas in similitudinem sambuci. in hort. Col. lib. 10.

Elices dicuntur revolutiones. Col. lib. 11. cap. 2.

Embammata, à Græco ἐμβάματα fieri uidetur, & significat immersiones, quādo intingimus uel panē, uel obsonium in uasculis repletis re liquida. lib. 12. cap. 54. Col.

Emblema, ex origine dictionis, quæ Græca est, significat tesserulas, quibus instrata pauimenta uariāture & uersicoloria fiunt. lib. 3. cap. 2. Varro.

Ephippium, stragulum quo equus insternitur. lib. 2. cap. 7. Varro.

Epistates, præceptor, siue præfectus rei faciendæ. cap. 56. Cato.

E N A R R A T I O.

- Epistomion*, dicitur foramen, per quod aqua effluit lib. 3. cap. 4. Varro.
- Epityrum*, uel sine e, pityrū, ex confractis oliuis fit, ex quibus nomen traxit: Græce πῖτυρίς dicitur. cap. 19. Cat.
- Equienti mulæ*, equum appetēti, ut credimus. iam febrienti legitur. lib. 6. cap. 37. Col.
- Equile*, ab equo, ut ouile & bouile. Cat.
- Erigones canis*, id est, Canicula sydus. Col. in hort. lib. 10.
- Eruca*, uermis rodens herbas. Col. in hort. lib. 10.
- Esculentum* dicitur ab esca lib. 9. cap. 12. Col.
- Esitare* forma frequentatiua, à supino *Essum* deriuatum. cap. 57. Cato.
- Ethesiæ*, uenti statim, qui quotannis in uigore æstatis perflāt XXX diebus. Col. lib. 11. cap. 2.
- Etymon*, recta interpretatio. lib. 1. cap. 48. Varro.
- Euante*, genus uitis. Pallad.
- Euerriculum*, genus retis piscatorij à uerrendo dictum. lib. 3. cap. 17. Varro.
- Ewie* nos legendum esse dicimus, quanquam interposita aspiratione euhye legant: Nam ab οῦοί, quæ uox est bacchantium, nascitur. Col. in hort. lib. 10.
- Exanietur*, exudando siccetur. lib. 12. cap. 50. Col.
- Excudere* dicuntur aues post legitimum incubatum pullos ex ouis: alibi legitur excludere. lib. 3. cap. 9. Var.
- Exgrumantes*, de mensura, & recta uia excedentes, uel grumos eruentes. lib. 3. cap. 14. Varro.
- Eximij* propriè sunt porci, qui de grege accepti ad sacrificandum liberius pascuntur. lib. 7. cap. 9. Col.

F

- Fabis habilis*, herbas significat, quibus fabæ condiri solebant: sunt enim fabæ fabrorum conuiuia. Colum. in lib. 1.

PRISCARVM VOCVM

hort. lib. 10.

Factores dicuntur, qui oleum faciunt: inde factus. cap. 64.

Cato.

Factum quid sit, vide Ostium.

Fastus, libri in quibus cuiusque anni gesta continebatur.
lib. 9. cap. 14. Col.

Fauces Caudinae, locus ubi Romanus exercitus fraude Samnitium interceptus fuit. Col. in hort. lib. 10.

Feles, animal, quod Graeci αἴλερον uocant. lib. 3. cap. 11.

Varro.

Ferali mense Lupercus, id est, Februarius mensis, in quo sacra feralia mortuis fiebant, & ludi Luperciales. Col. in hort. lib. 10.

Ferrugineis purpureis: nam ferrugo est purpura intesior.
Col. in hort. lib. 10.

Fertum, dictum quod feratur ad sacra, & est sacrificij genus. cap. 132. Cato.

Fiber, animal extremas fluuiorum oras accolens, hunc Graeci ναῖσορα dicunt: Latini uero fibrum ponticum: huius pilus pluma mollior habetur. lib. 13. cap. 17. Col.

Ficorum genera sunt, chalcidicae, chiae, purpureae, chelidoneae, mariscae, colistrutiae, lybicae, libissae, flauae, & reliqua. Col. in hort. lib. 10.

Figlinae à figulis dictae. lib. 1. cap. 2. Var.

Filicula, puto diminutivum à filice. lib. 6. cap. 30. Col.

Fiscina, uasis genus. Col. in hort. lib. 10.

Flaccescat, id est, flaccidum fiat. lib. 12. cap. 8. Col.

Flaccidi, à flaccis, quorum aures pendulae, & non arrectae sunt. lib. 7. cap. 5. Col.

Flammeola, rubea: nam flammeum, rubeum. Col. in hort. lib. 10.

E N A R R A T I O.

- Flores, feces uini. lib. 6. cap. 13. Col.
- Flutæ, muræne dicebantur in freto Siculo, quæ Græce πλωταί. lib. 2. cap. 6. Varro.
- Fœnifecæ dicuntur, qui fœnum secant. lib. 2. cap. 22. Col.
- Forda, dicitur bos grauida: unde etiam sacra fordicalia. lib. 6. cap. 24. Col.
- Foriculis, diminutiuum uidetur à foris. lib. 1. cap. 50. Var.
- Fortisfortunæ dies appellatus à Seruio Tullo rege, qui fanum Fortisfortunæ secundum Tiberim extra urbem dicauit. Col. in hort. lib. 10.
- Fracescere dicuntur oliuæ, quæ collectæ calore & uetustate putrescunt. cap. 76. Cato.
- Fraces, oliuarum sunt carnes, & feces. cap. 66. Cato.
- Frietur, teratur digito, inde compositum affrio. lib. 1. ca. 9. Varro.
- Fructuis, genitiuus à fructu: ut ab annis annis. lib. 1. cap. 2. Varro.
- Fruge salis, mica salis, Col. in hort. lib. 10.
- G
- Galactopotæ, lac potantes. lib. 7. cap. 9. Col.
- Garum, liquamen ex pisce. lib. 6. cap. 5. Col.
- Gemellæ uites ab uuis semper geminis nomen habuerunt. lib. 13. Col.
- Gemellar, uasis genus uidetur. lib. 12. cap. 50. Col.
- Gemino astro, id est signo Geminorum. Columel. in hort. libro 10.
- Gerulus à gerendo, & is est qui corpore aliquid gerit. Col. in hort. lib. 10.
- Gilbus, color est. Pallad.
- Glaber, glabra, glabrum, depilem significat. lib. 1. cap. 2. Varro.

PRISCARVM VOCVM

Glabrata, nuda & sine pilis. lib. 12. cap. 53. Col.

Glyciridiæ, dulcis radicis.

Gladiolus, foliū narcissi in gladij formam figuratum. lib. 9. cap. 4. Col.

Glaucina, herbæ genus siluestris & erraticæ, Niagrum uocatur, alij Paralion dicunt. nascitur enim in afflatu maris, aut nitroso loco, inde nomen sumpsit: nam glaucus cæruleum significat, qui color est maris. Columel. in hort. lib. 10.

Gleucinum, Græcè dicitur oleum mustum, hoc est expressum, antequam oliuæ calcantur atque premantur. Nam γλῶκος mustum Latine. lib. 12. cap. 50. Col.

Gliscere, est crescere: unde pergliscit, ualde crescit per instructionem epularum. lib. 8. cap. 4. Col.

Glubito, corticē detrahito, de quo plura in Plautinis questionibus. cap. 33. Cato.

Grauedo, grauior pituita, & crassior, inde grauedinosi, lib. 7. cap. 3. Col.

Grossi sunt primitiuæ ficus. cap. 94. Cato.

Grumus, collectio terræ minor tumulo. lib. 3. cap. 14.

Grumæ dicitur ager uel cliuulus. Col. lib. 5. cap. 8.

Gurgulio, pars gutturis, per quam pulmo attrahit & reddit spiritum. lib. 2. cap. 4. Varro.

H

Hærediolum, duorum mensura iugerum, quod hæredem sequeretur. in præfat. Col. lib. 1.

Halcyonij, ab Halcyonibus auibus nomen traxere, quarum foeturæ ante brumam septem diebus, & totidem post mare sternitur. Col. lib. 11. cap. 2.

Halecem foemini generis apud Catonem minuti, & uilis piscis genus putamus esse, quanquam alibi ex intesti-

E N A R R A T I O.

- nis piscium fecem legamus, quæ ganææ olim materiam præbuit. cap. 58. Cato.*
- Halesus, fluvius, & mons non longe ab Aetna. Colum. in hort. lib. 10.*
- Hamonium, coloris genus tendentis in subrufum. lib. 3. ca. 2. Varro.*
- Hara stabulum dicitur, tam de porcis, quàm de auibus. lib. 3. cap. 10. Var.*
- Haron, in Aegypto uocant bulborum genus, scyllæ proximum amplitudine. Colum. in hort. lib. 10.*
- Heluolæ, insignes sunt colore inter purpureas nigrasque medio sæpius uariante, & ob id uariantæ appellatæ. Col. lib. 3.*
- Heluenaci generis, id est, uitis heluenacæ, cuius duo sunt genera, maior & minor, & est in fertilitate princeps. lib. 5. cap. 4. Col.*
- Heluolum, color inter rufum & albū, unde heluolæ uinæ, & heluolum uinum.*
- Hexastichon, sex ordinum, siue uersuum. lib. 2. cap. 10. Col.*
- Hibernus oriens dicitur, unde sol per hiemem oritur. lib. 9. cap. 7. Col.*
- Hibero, Hispano. Col. in hort. lib. 10.*
- Hydromelli, mellitæ aquæ.*
- Hyena, animal est ferum atque agreste, quam dicunt alternis annis marem, alternis foeminam, sermonem quoque assimilare, in cuius spina articulus siue nodus est ad medicamina efficax. lib. 2. cap. 9. Col.*
- Hyosciamos, herba est. lib. 6. cap. 38. Col.*
- Hypenemium à uento natum uel factum. lib. 2. cap. 1. Var.*
- Hyperionis, id est, solis, nam sol ab Hyperione progenitus est. Col. in hort. lib. 10.*

bb. iij.

PRISCARVM VOCVM

Hipparchus, Eudoxus, Meton, philosophi, qui de sideribus
 & temporibus anni scripserunt. lib. 9. cap. 14. Col.

Hornotinum dicitur huius anni, alij annotinum legunt.
 lib. 4. cap. 17. Col.

I

Ithyphallus proprie membrum virile erectum dicitur.
 Dicuntur & Ithyphalli curatores. Columella in hort.
 libro 10.

Iligneas ab ilice. cap. 38. Cato.

Illicium, ab illiciendo dictum. lib. 3. cap. 16. Varro.

Imbuere, inficere, & primum intingere. cap. 66. Cato.

Incerniculum ab incernendo genus est cribri. cap. 10.
 Colum.

Ιχθυοτροφεῖα, loca in quibus aluntur pisces. lib. 8. ca. 1. Col.

Inciles, fossæ dicuntur ad educendam aquam factæ. idem
 & Incilia. cap. 155. Cato.

Indidem, idem mox, ab inde & idem. cap. 15. Col.

Inerticula, genus vitis quoniã iners sit, & viribus inno-
 noxia. lib. 13. Col.

Infriare est terendo aliquid digitis leuiter inspergere.
 cap. 95. Cato.

Infundibulum, quo in uasa liquores infundimus. cap. 10.
 Cato.

Inibi, sic & mox. cap. 10. Cato.

Inire, est concumbere, quando foemina marem recipit. un-
 de legimus foeminas à viris iniri. lib. 6. cap. 37. Col.

Initia Latine, μυσήρια Græce. lib. 3. cap. 1. Var.

Insipiat, id est, alterando fiat insipidum, quanquam alibi
 legatur Cum far incipiat. cap. 113. Cato.

Insolare & insolari dicitur solem admittere. lib. 4. ca. 18.
 Colum.

E N A R R A T I O.

Interdius, pro *interdiu*. lib. 1. cap. 9. Varro.

Interordinium, spatiū quod est inter ordines. lib. 3. cap. 13. Cato.

Intertrigo ab *intertero*, quando simul membra interteruntur & confricantur, accedente sudore. cap. 157. Cato.

Intrita, ab *intero* uerbo, cuius præteritum est *intriui* & *intritum* supinum, & proprie dicitur cibus de alleato mortario factus. Col. lib. 12. cap. 40.

Inula, herba quæ suo aspectu atque natura tristitiam affert, nomēque suum adhuc seruat. Columella in hort. libro 10.

Iolchos, Thessaliæ ciuitas. Col. in hort. lib. 10.

Ἰππιον ἄργος, quod & achaicum dicebatur, Peloponnesi urbs, & uidetur ab equis dictum. lib. 2. cap. 1. Var.

Ischiaci dicuntur ἀπὸ τῆς ἰχίε, id est, à coxendicæ, de qua dictione plura alio loco. cap. 127. Cat.

Ἰστρα Græcæ, Latine secundæ, folliculi sunt continentes fœtum in matris utero cum menstruis. lib. 7. cap. 6. Col.

Ἰσῶρας, textoria. lib. 1. cap. 2. Varro.

Iubar, lumen est, & pro aurora ponitur. Colum. in hort. lib. 10.

Iugata uitis, à iugo, quod ad similitudinem militaris iugis fiebat: nam duabus defixis hastis, tertia superligabatur. lib. 4. cap. 18. Col.

Iuglandes sunt nuces, quasi Iouis glandes. lib. 1. cap. 16. Varro.

L

Lac cyrenaicum, silphium est. lib. 13. cap. 23. Col.

Laciniæ de uestibus dicuntur: discreta item animalia & in partes diuisa, in lacinias segregari dicuntur. libro. 7. bb. iiij.

cap. 5. Col.

Lacunicum, fornax concameratus ad thermas concalescendas. in præfat. lib. 1. Col.

Lactis gustus quæ condiat herba. De lepidio intelligere videtur, cuius usus non est sine lacte: emendat enim cutem in facie, et lepras tollit, et cicatricum vulnere, et nomen trahit à Græco. Col. in hort. lib. 10.

Lactucarum quoque plura sunt genera, hoc est, Cæcilie, Cappadocie, Tartesiace, Paphia, siue Cypria: est etiam sessilis lactuca. Col. in hort. lib. 10.

Lactucula, quamvis descendat à lactuca, tamen alia est herba lac habens. Col. in hort. lib. 10.

Lageos, herba leporaria. lib. 13. Col.

λαγοτροφέα, leporaria. lib. 8. cap. 1. Col.

Lanate uic à lanugine, quæ eas uestit. lib. 13. Col.

Lanistæ dicebantur, qui domi gladiaturam docebant gladiatores, quos deinde uenderent munerarijs. lib. 8. cap. 2. Colum.

De lapide noxium, consuetudinem exprimit Romanam, nam solebant damnatos mortis de Capitolino lapide deijcere. lib. 3. cap. 3. Col.

Lapsana, brassica siluestris: est enim brassica alio nomine caulis, et utraque dictio Latina. lib. 3. cap. 16. Var.

Laserpitiatum, à serpitio: est autem laserpitium silphium, a sam nunc uocant. cap. 116. Cat.

Latrina, locus est priuatorum sordium. Col. in hort. li. 10.

Lubrica lapathos, quam ὑδρολάπαθον uocant. Col. in hort. lib. 10.

Lauream, et laurum, et mutata diphthongo loream pro eodem accipit Cato. alij folia distinguunt appellatione laureæ.

E N A R R A T I O.

- Lautitia*, est epularum magnificentia. lib. 9. cap. 1. Col.
- Leguli olearum lectores*. cap. 64. Cat.
- Lentorem*, tenacitatem & viscositatem ex humore procedentem. Nam lentus tenacem & viscosum significat, unde & lenteſco uerbum. lib. 5. cap. 4. Col.
- Lentiscus arbor* est, ex qua colligitur mastix, & est trifera lib. 13. cap. 20. Col.
- Ora leonis*, herbam significat leoninam in montibus nascentem, cuius flores cum emittuntur, similes sunt ori leonino aperto. Col. in hort. lib. 10.
- Lernei cancri*, id est, qui ex palude Lerna exiit, dum Herculis pedem momordit pugnantis, & in sydus relatus est. Col. in hort. lib. 10.
- Leucoia*, alba uiola. lib. 9. cap. 4. Col.
- Lyceus*, & *Cyllenus*, montes Arcadiæ. Col. in hort. lib. 10.
- Ligula*, genus mensuræ. lib. 12. Col.
- Limaces*, cochleæ à limo appellatæ. Col. in hort. lib. 10.
- Limes decumanus* in semitis, & limitatione agrorum is uocatur, qui agrum ab exortu æquinoctiali ad occasum æquinoctialem secat. lib. 3. cap. 20. Col.
- Ligula diminutiuum* à lingua, uideturque signare hic lignum uel lapidem concavum, quæ aqua uel uinum confluit: sed de hac dictione plura in Plautinis quæstionibus. cap. 18. Cato.
- Ligusticum* herba est in Liguriæ montibus nascentis. libro 12. cap. 57. Col.
- Lyra*, signum cœleste. Col. in hort. lib. 10.
- In speciem literæ Græcæ, id est, δ delta, uel λ lambda. lib. 3. cap. 16. Col.
- Litera proxima primæ*, id est, β, beta. Columel. in hort. lib. 10.

P R I S C A R V M V O C V M

Lithostrotus, locus lapidibus stratus, si uerbum Græcum propriè interpretari uolumus. Verum Lithostrota ex paruis crustis constabant, quibus solum pauimentum incrustabatur. lib. 3. cap. 1. Varro.

Loci locorum, uulua propriè dūtaxat in fœmina, de qua plura alibi dicam. cap. 157. Cato. (Dicuntur etiam loca locorum, ut apud Col. lib. 8. cap. 11.)

Loculamenta à oculis deriuari uidentur, & significant capsulas. lib. 8. cap. 8. Col.

Longurius, pertica est longior. lib. 1. cap. 19. Varro.

Lomentum, panis ex faba. Pall.

Lorea ex lora fit maceratis aqua uinaceis. cap. 25. Cato.

Lotium urina est. cap. 122. Cato.

Lotus arbor est dicata matri deūm: est etiam herba in Phrygia laudatissima, & Aphricæ peculiaris, cuius bacca uescuntur homines. Col. in hort. lib. 10.

Luridus, supra modum pallidus. lib. 1. cap. 22. Varro.

Lupus, piscis est olim pretiosus, qui lanatus erat, sub ostia fluuiorum captus. lib. 3. cap. 3. Varro.

Lusitanea, pars est ulterioris Hispaniæ, quam nunc Portugalam appellant, dictam dicunt à lusu Bacchi. libro 2. cap. 1. Varro.

Luxa & *luxata*, membra suis locis mota, & soluta. cap. 159. Cato.

M

Mæna piscis est. cap. 88. Cato.

Maguderis, la serpitij genus, alij dicunt caulem la serpitij esse. lib. 6. cap. 17. Col.

Malagma à uerbo Græco μαλάττω quod est emollio, & eo utimur in duritie mollienda. lib. 6. cap. 17. Col.

Malleolus dicebatur surculus utrinq; capitulatus è duro.

E N A R R A T I O.

lib.4.cap.22.

Mandragoræ duo genera, candida, quæ mas, nigra quæ
fœmina existimatur, ferunt mala nucum avellanarum
magnitudine. Col. in hort. lib.10.

Mareotides Aegyptiæ : nam Mareotis pars est Aegypti.
lib.13. Col.

Marræ, bidētes, & sarcula, rustica sunt instrumenta. Col.
in hort. lib.10.

Mauricini, populi prope Marsos. Col. in hort. l. b.10.

Matellionem à Matella deriuari sentimus, & est aqua-
rium uas. cap.10. Cato.

Matrices dicuntur quæ ad prognerandum aptæ sunt, &
plerumque à gallinis. lib.2. cap.4. Varro.

Maζonomum, Græca dictio, & propriè lancem significat
ad ferenda obsonia in mensam. lib.3. cap.4. Varro.

Me cessa, pro mihi quæ cessit: & secundum priscos locutus
est, qui tibe, & sibe, & mihe, pro tibi, sibi, mihi, dicebant.
lib.3. cap.16. Varro.

Mediastinus, incola mediæ urbis, uel balneatorum mini-
ster, & curator ædium. lib.1. cap.9. Col.

Medica herba est, quæ & melica, quæ semel sata decem
annos durat. lib.1. cap.42. Varro.

Medipontus instrumentum funarium. cap.3. Cato.

Melanthius apud Homerum in Odyssea, seruus Vlyssis,
quem herus fœda morte domum reuersus affecit. lib.
2. cap.4. Varro.

Μελάνθιον Græcè, Latinè git dicitur: alio nomine melan-
spermon, id est, nigrum semen, alij nigellam. Columel. in
hort. lib.10.

Melanurium, piscis à nigra cauda nomen trahens. lib.8.
cap.16. Col.

P R I S C A R V M V O C V M

- Meleagrides, & Numidicæ, & Gutteræ, aves sunt, quæ
& Afræ dicuntur. lib. 8. cap. 2.
- Meles, item animal, a uibus inimicum, puto esse id, quod
uulgus fouinum & maturellum appellant. lib. 3. cap.
12. Varro.
- Mellicæ gallinæ, quòd in Media id genus auium corpore
amplissimo fiat. l, litera pro d, substituta.
- Media regio Orientis, ex qua Medi, qui & Persæ dicun-
tur. lib. 8. cap. 2. Col.
- Melimela per unum l, utrobique, sunt mala mustea, à μι-
λί, id est, mel, & μήλον malum, quòd mellis saporem re-
tinent. lib. 1. cap. 59. Varro.
- Melissophyllus, herba est.
- Μελιττῶνας, apiaria, ubi apes nutriuntur. μελιτροφῆα
etiam dicuntur. lib. 3. cap. 16. Varro.
- Menalippa, mulier, quæ cum Booto filio ad Metapontum
delata fuit, ubi sacram ædem habuit. lib. 2. cap. 5. Var.
- Mendesius possessiuū à ciuitate Aegypti. lib. 7. cap. 5. Col.
- Meta dicitur congeries, uel strues in acutum tendens quæ
Græcè πυραμὶς dicitur. cap. 46. Cato.
- Inuersæ metæ similis, hoc est, turbicinam habens figuram,
cuius ima pars angusta est: superior uero lata. At meta
inferiorem partem latam habet, superna uero tendit in
acutum. lib. 9. cap. 14. Col.
- Metreta uas est.
- Miris, siue σμύρις, uel ut alij mira, herba est similima ci-
cutæ, caule, flore, foliisque minor. Col. in hor. lib. 10.
- Mirtum coniugulum, id est, coniugalem à coniugijs. cap.
8. Cato.
- Molle pecus, tectum: hirsutum uero, colonicum. libro 7.
cap. 2. Colum.

E N A R R A T I O.

Molochon, agrian ibiscum appellant. Quidam alij dicunt malachon, hoc est maluan. Col. in hort. lib. 10.

Muceat, mucorem contrahat. cap. 148. Cat.

Mucrone graphio, quo in pugilaribus cereis scribimus. Colum. in hort. lib. 10.

Mulsum, uinum cum melle mistum. lib. 3. cap. 16. Varro.

Mundus muliebris, ornatus, Græce υ'σμος. libr. 12. cap. 3. Colum.

Mugiles, pisces sunt tam præcipitis uelocitatis ut transuersa nauigia interim supernatent. lib. 8. cap. 16. Col.

Mullus, piscis olim preciosus, & cum barbatus sit, putant quidam eum esse quem uulgus barbonum dicit. libr. 3. Cap. 17. Varro.

Munerarij dicebantur qui munera, id est, ludos populo dabant. lib. 7. cap. 7. Col.

Munera Tartesia, à Tartesso oppido Hispaniæ sito quondam inter Betis ostia, quo nomine etiam fluuius appellatur. lib. 8. cap. 16. Col. (alij Tharsensis tamen legunt.)

Murgentinam, alij Pompeianam uocant. lib. 13. Colum.

Muria, sal cum aqua medicatum & induratum, de qua plura Col. lib. 7. cap. 8.

Muscantur, musco integuntur. Col. lib. 11. cap. 2.

Muscipulis. id est, instrumentis ad mures capiendos. lib. 1. cap. 8. Varro.

Mustella, piscis in lacu Brigantino Rhetiæ generatus. libr. 8. cap. 17. Col.

Mustus, nouus.

N

Narcissus, herba est, eiusque duo genera. Colum. in hort. lib. 10.

Pix naricia, ab insula maris Ionij dicta. Columella. in

P R I S C A R V M V O C V M.

horto. libro 10.

Nasiterna, uas aquale est. cap. 10. Cato.

Nasturtium, herba dicta, quòd nasum torquere faciat.
lib. 3. cap. 9. Col.

Natrix, genus natantis serpentis. lib. 1. cap. 5. Col.

Naxius ardor, Bacchi coronæ sidus significat: nam (ut fe-
runt poetæ) in insula Dia, quæ postea Naxos dicta fuit,
relictæ Ariadne à Theseo nuptias cum Baccho fecit, do-
natæque corona inter sidera illata fuit. Col. in hort. li. 10.

Νεοωοτροφεϊον, locus ad alendas aues. lib. 3. cap. 11. Varro.

Nepa, scorpium significat: alij cancrum dicunt. Colum. in
hort. lib. 10.

Nepita, herba, quæ Græcè καλαμίθη. lib. 7. cap. 5. Colum.

Nexus, dicitur obligatio quædam, quæ per æs & libram
fiebat. lib. 1. cap. 3. Col.

Nidor, odor rerum assarum. lib. 8. cap. 4. Col.

Nocturnas uolucres, noctuam, bubonem, ululam, uesperti-
lionem: solebant enim prisca ad hortos tuendos noctuam
pennis patentibus figere. Col. in hort. lib. 10.

Nomades, pastores dicuntur, quorum uita omnis in pascen-
dis gregibus habetur, à uerbo νέμω. id est, pascō. lib. 7.
cap. 2. Col.

Nomenclator is erat qui nomina citabat, cuiumque &
seruorum nomina nouerat: inde nomenclatio. lib. 3.
cap. 2. Col.

Optima nomina, optimos debitores: unde & pecuniæ in
nominibus. lib. 1. cap. 7. Col.

Nomophylaces, dicuntur legum custodes & seruatores,
ἀπὸ τῆ νόμου, id est, à lege, & φύλακος, id est, custos. lib. 12.
cap. 3. Col.

Nonacula, culter tonsorius. lib. 12. cap. 53. Col.

E N A R R A T I O.

Noxis præstari, id est, pro damno satisfacere, & emptorem indemnem facere. lib. 2. cap. 4. Varro.

Numellæ, genus uinculi, quo quadrupedes alligantur. lib. 6. cap. 19. Col.

O

Obæerati, dicuntur obligati ab ære. lib. 1. cap. 17. Varro.

Obstrigilandi causa, detrahendi, mordendi, repugnandi. lib. 1. cap. 2. Varro.

Ocimum herba est, quam basilicon alij appellant, sunt qui per χ , o χ ymum scribant à uerbo Græco $\omicron\chi\omega$. Colum. in hort. lib. 10.

Oculi in arborum surculis proprie uocantur: unde germinantur. lib. 4. cap. 22. Col.

Offulæ, paruæ offæ, & hoc loco carnis frusta. lib. 12. cap. 42. Col.

Ogyges, rex Thebarum, sub quo diluuium factum est. lib. 3. cap. 1. Var.

Oĩspos æstros, asylum Latini uocant, siue tabanum: nonnunquam furorem significat. lib. 9. cap. 14. Col.

Oleagina ad similitudinem oliuæ. lib. 9. cap. 14. Col.

Oleastellum, diminutiuum ab oleastro. lib. 2. cap. 5. Col.

Oleitas, siue oletas, ut oliuitas, est tempus legendarum oliuarum, & fructus oleæ. cap. 68. Cato.

Oletum, consitus oleæ locus. cap. 1. Cato.

Olysippo, Lusitaniæ urbs, quæ nostris temporibus Vlisbona dicitur. lib. 2. cap. 1. Varro.

Oliuitatem appellarunt prisci cum olea colligebatur. lib. 12. cap. 50. Col.

Olus pullum, alio nomine olusatrum. Colu. in hort. lib. 10.

Omphacomelli, immaturo melle. Pallad.

Onychina pruna, quæ unguis colorem habent. $\omicron\upsilon\upsilon\chi$ enim

PRISCARVM VOCVM

- est unguis. lib. 12. cap. 10. Col.
- Opon Cyrenaicum, succus sylphij. Pallad.
- Oporothecæ, ubi seruantur fructus. lib. 1. cap. 2. Varro.
- Orchites, testiculares oliuæ. cap. 6. Cato.
- Orbiculata poma, à figura orbis in rotunditatem circum-
acti. lib. 1. cap. 59. Varro.
- Onyx, gis, fera est, quæ contrario pilo, hoc est, ad caput uer-
so uestitur, orientemque Caniculã contuetur, & adorat
nasciturque præcipuè in Getulia. lib. 9. cap. 1. Col.
- Ornithia, ab auibus tractum nomen: appellântque tem-
pus quod est septuagesimo die post brumam, ab aduentu
auium: tunc enim adueniunt hirundines, ciconiæ, cotur-
nices, & reliquæ aues aduenæ. Colu. lib. 11. cap. 2.
- Opvibosouëiov, locus ad alendas gallinas, & aues. libro 3.
cap. 9. Varro.
- Opvibwv, ornithon, auiarium, in præfa. libri Varro.
- Orthocissos, recta edera, & rigens, quæ sola sine admini-
culo stat. Col. lib. 11. cap. 2.
- Oscitat leo, aperitur flos leonis. Col. in hort. lib. 10.
- Ostum uocauerunt Prisci, quod ex uno facto olei reficitur:
factum dicebant, quod uno tempore conficerent: quod a-
lij 160 modiorum: alij 120 faciebant. cap. 6. Cato.
- Oxygarum, acetum cum garo significat. ὄξος enim Græcè
& acetum, ῥάρον liquamen ex pisce. lib. 12. cap. 57. Col.

P

- Pæan, laus in Apollinem pro uictoria, uel peste auerten-
da. Col. in hort. lib. 10.
- Paliurus, arbor est Africae, suauem fructum faciens, quo
uina commendantur. lib. 7. cap. 9. Col.
- Paliurus, herba palustris. Col. in hort. lib. 10.
- Palmaria, insula in mari Tyrrheno. lib. 3. cap. 5. Var.

E N A R R A T I O.

- Panace*, herba est, quæ alio nomine dicitur *centaurea*, cuius plures sunt species, interpretaturque remedium ad omnia. *Col. in hort. lib. 10.*
- Pandatharia*, insula in *Puteolano sinu. lib. 1. cap. 8. Varro.*
- Parilia*, festa *Palis* pastorum deæ: ubi notandum quod in hac dictione mutatur *l*, in *r. lib. 2. cap. 1. Varro.*
- Parthenope*, *Neapolis. Col. in hort. lib. 10.*
- Partiarius*, à partiendo dictus, & is est, cum quo aliquid commune habemus, & partimur. *cap. 136. Cato.*
- Patibulum*, sera est lignea. *Cato.*
- Pavimentum*, à paviendo, id est, à feriendo dictum. *lib. 3. cap. 1. Varro.*
- Pavicula*, à paviendo, id est, feriendo. *cap. 107. Cato.*
- Pavito*, ferito, & percutito. *Cato.*
- Pausia*, à paviendo, oliua. *cap. 6. Cato.*
- Paxillus*, diminutivum à palo. *lib. 8. cap. 8. Col.*
- Pectita*, participium videtur, novè dictum à pecto: alij legunt *parcita. Col. in hort. lib. 10.*
- Pectunculis*, piscis per diminutivum à pectine. *lib. 8. cap. 15. Col.*
- Pedamentum*, palus, quo vinea sustinetur. *libro 1. cap. 7. Varro.*
- Pedarius*, quando pedamentis vinea fulcitur. *lib. 4. cap. 11. Columel.*
- Pedes*, apud hunc pediculos significat. *lib. 3. cap. 9. Var.*
- Pedicinus*, idem quod pes, & petiolus, & pediculus. *cap. 4. Cato.*
- Pegasidum*, *Musarum*: à *Pegaso* equo. *Col. in hort. lib. 10.*
- Pelamides*, à luto nomen traxerunt, quæ primum cordilæ, mox cum annum excessere, *tynni* vocantur. *libro 8. cap. 17. Col.*

P R I S C A R V M V O C V M

Pellibus oves uestiri. Quomodo oves pellitæ pellibus uestirentur ad custodiendam lanam, Varro docet lib. 2. cap. 22. Col.

Pelliculare, à pelliculis fit, & uidetur esse circumligatis uel positis pellibus obturare. lib. 12. cap. 39. Col.

Pelusiaci, id est, Aegyptij Ζιθι potus, quem è fruge excogitauit Aegyptus, ab alijs ceruisia dicitur. Columel. in hort. lib. 10.

Penicillum, diminutiuum à peniculo, Peniculus uero à pene, id est, cauda deriuatur. lib. 12. cap. 18. Col.

περιπετάσματα, sunt uela quæ extenduntur ad ocludendum, & ornandum locum. lib. 3. cap. 5. Varro.

περισερῶν, columbarium, in præfat. lib. 2. Var.

περισεροτροφεῖον, seu περισερῶν, id est columbarium. lib. 3. cap. 7. Varro.

Peristylus, locus columnis clausus in præfat. lib. 1. Var.

Perna à pede dicitur, uel à Græco πῆρνα. cap. 158. Cato.

Persica peregrina fuerunt, utpote quæ à Persia ad nos transferunt. Col. in hort. lib. 10.

Pestum oppidum in Campania, rosis generosum. Colu. in hort. lib. 10.

Petafo, est coxa cum crure porcino salita. libro 2. cap. 4. Varro.

Petiolis, paruis pedibus, diminutiuum est. lib. 12. cap. 44. Columel.

φαγέδαινα phagedæna, morbus ulcerosus, usque ad ossa celeriter carnem depascens cum adustione, emittitque foetentem saniem, & puto hoc in loco esse malum, quod in iumentis uermem appellant. lib. 9. cap. 12. Col.

φυτῶν historias, plantarum historias, sic φυσικῶν αἰτιῶν. id est, causarū naturalium, sic enim Theophrast. librum

E N A R R A T I O.

- inscripsit. lib. 1. cap. 2. Varro.*
- Phrygia & Lycaonia, regiones Asiæ minoris. lib. 2. cap. 9. Varro.*
- Pycetes, pugillator interpretatur. lib. 8. cap. 2. Col.*
- Pinacothecæ ubi tabulæ reponuntur. lib. 1. cap. 2. Var.*
- Pimso, & piso in eodem sensu, est in pila tundere, uel molis frangere. cap. 136. Cato.*
- Pyrois, gemma à calore igneo dicta. Col. in hort. lib. 10.*
- Pituita, est catharrus. lib. 6. cap. 7. Col.*
- πολύαρνας polyarnas, multorum agnorum. lib. 2. cap. 1. Varro.*
- πολυβούτας polybutas, multorum bouum. lib. 2. cap. 1. Varro.*
- Pocillum à poculo derivari uidetur. cap. 156. Cato.*
- πολύπυρον, multi frumenti. lib. 1. cap. 2. Var.*
- Polycletes, Phragmon, & Ageladas, statuarij fuere generosi. Col. in hor. lib. 10.*
- πωλυμήλας polymelas, multarum ouium. libro 2. cap. 1. Varro.*
- Pollentia, urbs iuxta Alpes, diuidens Italiam à Gallia. lib. 7. cap. 2. Col.*
- Pollinctore, curatorem pistrini, à polline dictum. ca. 5. Cd.*
- Pollucere, uerbum est sacrificale, & reddentium libamenta deis: de quo plura in Plautum. cap. 132. Cat.*
- Polubrum uas aquatile. Cato. nunc pollulum legitur.*
- Pomærium, locus post mœnia. lib. 1. cap. 2. Varro.*
- Pompeij, & Herculaneum, oppida Campaniæ. Colum. in hort. lib. 10.*
- Portitor Helles, Aries qui in cælum deportatus est. Col. in hort. lib. 10.*
- Portumnus deus maris, quem Græci Palæmona appellant. Col. in hort. lib. 10.*

PRISCARVM VOCVM

Præcidanea, à præcidendo, quemadmodum *succidanea* à succidendo, & erat hostia pro frugibus. cap. 149. Cato.

Præliganeum vinum, à prælegendo. cap. 13. Cato.

Precia quæ cito maturescit, quasi præcoqua. libro 13. Columel.

Post principia, locus in castris à principibus militibus dictus. lib. 3. cap. 4.

Procyon, stella, quæ *Antecanis* dicitur Latine. Col. lib. 11. cap. 2.

Prodromi Aquilones appellantur, qui octo ferme diebus exortum *Caniculæ* præcedunt. Col. lib. 11. cap. 2.

Promus, à promendo dicitur, & est, qui victum familiæ promit. lib. 12. cap. 3. Col.

Protocomos, primum comantes: alij *prototomos* legunt, id est, primæ sectionis. Col.

Prouincia dicebatur extra *Italiam*, & ideo legimus *vineas Prouinciales*, & *Italicas*. lib. 4. cap. 1. Col.

Ptisana, videtur esse *pultis* genus ex farina *ordeacea*. lib. 2. cap. 7. Col.

Psitiæ, etiam *vites* sunt. lib. 13. Col.

Pullationem, idem putamus, quod *pullicium*, hoc est, *foeturam pullorum*. lib. 8. cap. 4. Col.

Pulex, *vermiculus* herbis infestus, & præcipuè *brassicis*. Col. in hort. lib. 10. Varro.

Pullicium, à *pullis* deriuatur, & est *foetura pullorum*. lib. 3. Varro.

Pumiles, & *pumiliones*, in hominibus dicuntur, Græcè quoque *gallinæ* dicuntur *pumiles*, *πῦμιλοι*. libro 8. cap. 2. Colum.

Putearius, *possessiuum*, à *puteo*. Varro.

E N A R R A T I O.

Q

Querquedula, phalagrides aquaticæ aves. libro 3. cap. 12. Varro.

Quinquatria, dies Minervæ sacer. Col. lib. 11. cap. 2.

R

Radula, instrumentum ferreum à radendo. lib. 12. cap. 18. Colum.

Ramentum, à radendo dicitur, id est, quod de raso ligno, uel alia re decidit. lib. 4. cap. 28. Col.

Rapina, à rapo similiter & rapitium. cap. 35. Cato.

Rapistrum, diminutivum à rapo. lib. 9. cap. 4. Col.

Ravi coloris appellantur, qui sint inter flavos & cæsios. lib. 2. cap. 2. Varro.

Recipere, est excipere ad usum suum, & reservare: inde recipitur domino, id est, reservatur domino. ca. 140. Ca.

Referre acceptum, est fateri se ab alio accepisse. lib. 1. cap. 2. Varro.

Reijculæ oves, quæ ætate uel morbo graves reijciuntur. cap. 2. Cato.

Repastinari ager is dicitur, cuius natura fodiendo mutatur. de origine & significato plura Col. Varro.

Resolvit nexus, id est, peperit, & enixa est. Col. in hort. lib. 10.

Retorridum dicitur, quod intempestivè amissis viribus à sole torretur. lib. 3. cap. 18. Col.

Retrimentum, à reterendo videtur deduci. Plinius recrementum dicit. lib. 1. cap. 64. Varro.

Rhetica, à Rhetis populis Alpium. lib. 13. Col.

Rhynton, Tarentinus nugator vilissimus in agendis præcipuè fabulis, ad quem alludunt tam Varro quàm Col. apud quos modo legitur mython, modo rhynton. lib.

cc. iij.

P R I S C A R V M V O C V M

3. cap. 3. Varro.
Ricinus uermis est exitum non habens, canes acrius infestans atque boues. lib. 2. cap. 9. Varro.
Ricinus genus cucumeris rotundi, à uerme, nam oblongus: cylindro non est absimilis. Col. in hort. lib. 10.
Riphæi, montes Septentrionales. Col. in hort. lib. 10.
Robigo, deus, quem putabant rubiginem auertere: est autem *Rubigo* morbus segetum. lib. 1. cap. 1. Var.
Robustus, à robore. Cato.
Rododaphnes, rosa laurina, quam *Nereum* uocant. Pall.
Romanensis sal, qui Romæ uenditur. cap. 156. Cat.
Rosea, campus appellatur in agro Reatino, quòd in eo arua rore humida semper ferantur. lib. 1. cap. 7. Var.
Rubelie *Nomentanæ*, dicuntur à rubente materia. lib. 13. Columella.
Rudetum, terra quæ prius rudis fuerat & inculta, tum autem arata. cap. 34. Cato.
Rufimateria & *Pompeij* sunt oppida Campaniæ. cap. 22. Cato.
Ruscus, herba est aspera, & horrida. Col. in hort. lib. 10.
Rustica uinalia quartodecimo Calend. Septemb. celebrantur, quo die primum uinum in urbem deferebant. lib. 1. cap. 1.
Rusticæ, gallinæ sunt agrestes, rostro longiore, quæ per diminutionem *rusticulæ* quoque appellantur. lib. 8. cap. 2. Colum.
Rutabulum, dictum à prouendo. lib. 12. Col.

S

- Sabelli*, populi à Sabinis orti, qui incolunt montes qui sunt inter Sabinos & Marsos. Col. in hort. lib. 10.
Sabæñ, arabicum: nam in Arabia felici odoramenta pre-

E N A R R A T I O.

ciosa nascuntur, ut balsamus, casia, thus. Colu. in hort. lib. 10.

Sacer mons, est (ut opinamur) sacrum promontorium, quod modo appellant caput sancti Vincentij. libro 2. cap. 1. Varro.

Salaria via, dicta quoniam ex illa sal in sabinos portari consueverat. lib. 3. cap. 1. Varro.

Salentini, populi Calabriae. lib. 2. cap. 10. Varro.

Salgama appellabantur à priscis, quaecunque conditanea ad uictum nostrum in uasis seruabantur. Colum. in hort. lib. 10.

Salire proprie dicuntur animalia ratione carentia, quando foetum mares ineunt. Ab eo fit salior: unde Læta salitur ovis. Et salax est nomen, id est, in coitu fortis & creber. lib. 7. cap. 7. Varro.

Sampsucus, herba quam nunc appellant maioranam alioque nomine amaracus dicitur. Colu. in hort. lib. 10.

Sansam, Gregorius Tifernus, utriusque linguæ interpres, quod Strabo Græce dici π'ιτυρα salsam interpretatur, significatque Græce os oliuæ. lib. 12. cap. 49. Col.

Herba santonica, genus est absynthij amarissimi, dicta à Santonibus Galliae populis. lib. 6. cap. 24. Col.

Sarranæ, uiolæ purpureæ: unde sarranum ostrum. lib. 5. cap. 4. Col.

Satureia, thymus, & thymbrae, herbae sunt. Colu. in hort. lib. 10.

Scapus, est fruticibus & ijs herbis, quæ per hiemem non demoriuntur. lib. 9. cap. 4. Col.

Scarificatio, est quando tenui uulnere sanguis emittitur. lib. 6. cap. 12. Col.

Scarus piscis, qui solus piscium dicitur ruminare, herbisque

P R I S C A R V M V O C V M

- uesci. lib. 3. Varro.
- Scandulae fiunt ex robore, abiete, etiam picea, fissis, uel as-
sulatim defectis. lib. 8. cap. 3. Col.
- Schoenus, arbor lentisci. cap. 105. Cato.
- Scylla, genus est bulbi. Col. in hort. 10.
- Scylla, cepae est genus. lib. 13. cap. 23. Col.
- Scipio, baculum significat. lib. 12. cap. 39. Col.
- Scirpiculas falces, à scirpendo, id est, ligando: nam his utun-
tur in uinea liganda. cap. 11. Cato.
- Scobem dicimus, quod per terebram, et ferram in perfo-
randis rebus teritur, atque educitur. lib. 4. cap. 28. Col.
- Scopula, diminutiuum à scopa. lib. 12. cap. 18. Col.
- Sculponeas, calceos putamus ex lana confectos. cap. 59.
Cato.
- Scutiscum, uasis genus, et uidetur ex figura Graeca deri-
uari à scutria. cap. 11. Cato.
- Scutulas, scutis intertextas, quod opus à Gallis est institu-
tum primo. Pal. lib. 1. cap. 9.
- Sebetis nympba, Sebetos fons est Neapoli, cuius aqua uica-
tim decurrens, omnes ferè usus Neapolitanis praestat.
Col. in hort. lib. 10.
- Sectarius, porcus qui gregem praecedens ducit. cap. 150.
Cato.
- Secto, sectiuo. Col. in hort. lib. 10.
- Sectores, dicti sunt, qui spe lucri sui secuti, bona condemna-
torum auctionabantur, proque his pecuniam pensita-
bant singulis. Sectio uero ipsa auctio. lib. 3. cap. 2. Varro.
- Sedentaria opera, quae ab artificibus sedendo fiunt. lib. 1.
cap. 12. Col.
- Sedum, alij sadum, alij sessuuium uocant, herba est in te-
gulis nascens. lib. 12. cap. 8. Col.

E N A R R A T I O.

Sedum herba est, quam *anagorum* alio nomine uocant.
lib. 2. cap. 22. Col.

Sementinae feriae, à semente, quòd sationis causa susceptae.
lib. 1. cap. 2. Varro.

Seminio, pro semine. lib. 2. cap. 1. Varro.

Septimuntialis satio, dicta à sacrificio *septimuntialiorum*,
quod fiebat in septem locis urbis Romae: nominatae *septimuntium* à septem montibus, in quibus Roma sita est.
lib. 2. cap. 10. Col.

Serra campanica, herba est, quam *millilotum* dicimus. ca.
10. Cato.

Serum, aqua lactis. Col. in hort. lib. 10.

Sesquiculare uas, quod continet culleum, et dimidium al-
terius. lib. 12. cap. 18. Col.

Sesquilibra, libra una cum dimidio alterius. lib. 12. cap. 11.
Columel.

Sesquimensis, dicitur mensis unus cum dimidia parte al-
terius: hoc est octaua pars. lib. 1. cap. 27. Varro.

Sesquipedes, pes unus cum dimidio alterius. ca. 46. Cato.

Sestiana mala, à Sestio nomen acceperunt. lib. 12. cap. 44.
Columel.

Sybaris, ciuitas Calabriae. lib. 1. cap. 7. Varro.

Sicilire, est ea secare quae foenisecae praeterierunt. libro 2.
cap. 22. Col.

Signia, urbs Campaniae. Col. in hort. lib. 10.

Signinum opus, ut diximus, fiebat calce addita confractis
testis. lib. 8. cap. 17. Col.

Silenti luna, coeunte luna, hoc est interlunio. cap. 29. Cato.

Siler, fluuius iuxta praedicta oppida. Col. in hort. lib. 10.

Similago, et *simila*, sunt deliciae farinae triticeae. Cato.

Simus, qui pressis naribus: inde *Resimi*, qui sursum uersus

P R I S C A R V M V O C V M

- resimas gerunt. lib. 6. cap. 1. Col.
- Siphones, fistulae, quibus aquas, uel aliud liquidum interueniente spiritu attrahimus, atque emittimus. lib. 3. cap. 10. Col.
- Sirpiculum, canistrum ex sirpis confectum. Colu. in hort. lib. 10.
- Sirpus, iuncus est. lib. 8. cap. 15. Colum.
- Siser, herba, cuius radicem olim nobilitauit Tyberius Caesar, flagitans eam omnibus annis à Germania. Colu. in hort. lib. 10.
- Solea, quae solo pedis subiicitur. lib. 6. cap. 13. Col.
- Solea, rombus, et passer, pisces plani. lib. 8. cap. 15. Col.
- Solitaurilia, hostiarum trium diuersi generis immolationem significant, hoc est tauri, arietis, uerris. cap. 141. Cato.
- Solium et labrum, uasa quibus in balneo utuntur. cap. 10. Cato.
- Spartae, à sparto. Est enim Spartum herba Hiberica. Latini quidam genistam interpretantur. cap. 11. Cato.
- Sphaericum, à sphaera, id est, rotunditate. Cato.
- Spira, dicitur basis columnae unius tori, et genus operis pistori, et funis nauticus, in orbem conuolutus. cap. 77. Cato.
- Stabiae, uetus Campaniae oppidum. Col. in hort. lib. 10.
- Staphylinus, pastinaca est agrestis, et erratica. Colum. in hort. lib. 10.
- Statumina, à statu arborum ducuntur, prout crescendo statum accipiunt rami. lib. 4. cap. 2. Col.
- Stellio, genus est stellati lacerti. lib. 9. cap. 7. Col.
- Stephanitis à coronario naturae luxu folijs acinos intercursantibus. lib. 3. cap. 2. Col.
- Stramenta à sternendo. Cato.

E N A R R A T I O.

Stranguria, difficultas urinæ, quando guttatim miſturiunt. cap. 127. Cato.

Strepitus, quòd cum ſole circumagatur. lib. 13. Col.

Strigæ appellantur ordines rerum intra ſe continuatè collocatarum, à ſtringendo dictæ. lib. 2. cap. 19. Col.

Strigoſum dicitur iumentum, cuius corpus fame aut alia uitij cauſa ſtringitur: nam ſtrigoſus quaſi ſtrigoſus, à ſtringendo. lib. 6. cap. 37. Col.

Stringere, decerpere, & colligere: inde ſtrictiua o'iuæ, quæ manu leguntur ad differentiam caducarum. ca. 66. Cat.

Strues, dicebantur extruſiones rerum, & propriè in ſacrificijs. cap. 134. Cato.

Sublinat, pinguat. cap. 15. Cato.

Subſcribere, fauere propriè in cauſis agendis, unde & ſubſcriptores fautores. lib. 1. cap. 2. Col.

Subſcudes, appellantur tabellæ, quibus tabulæ inter ſe configuntur, quia quo innituntur, ſuctiditur. Pacuuius, Nec ulla ſubſcus cohibet compaginem. Cato.

Subſtillum à ſtillando dictum: eſt autem ægritudo quando ſtillatim urina emittitur. cap. 156. Cato.

Succidia, à ſuibus edendis dicta, ſuccidiũ, exponit Nonius pro larido. lib. 2. cap. 4. Var.

Suffitas, ſuffumigatas, à uerbo ſuffio. lib. 9. cap. 14. Col.

Suffragines, nodi ſunt ſub crure. ſuffraginoſa mula, cuius ſuffragines morbo uitiatæ ſunt. lib. 6. cap. 38. Col.

Suffriare, à ſub, & frio, hoc eſt paululum conterere. lib. 12. cap. 36. Col.

Suggestus uel *ſuggestum*, ut hic, à ſuggero fit, & eſt locus editior. lib. 3. cap. 5. Varro.

Suppuratio, eſt cum ulcus ad ſaniẽ tendit. lib. 6. cap. 9. Col.

Suſum pro *ſurſum* dicebant antiqui. lib. 3. cap. 20. Col.

T

Tages, is fuit, qui primus Hetruscis aruspicij disciplinam tradidit. Col. in hort. lib. 10.

Talæ, scissionses sunt lignorum & præsegmina. cap. 45. Cato.

Tamaricum quoque frutex est. lib. 8. cap. 15. Col.

Tamus, herba est minutis folijs & aculeata. Col. in hort. lib. 10.

Tarcon, Hetruriae dux & aruspex. Col. in hort. lib. 10.

Tardipedi sacris, id est Vulcanalibus. Col. in hort. lib. 10.

Tarentinae, aues à Tarento, de quibus plura in Plautinis quæstionibus. lib. 7. cap. 2. Col.

Porrum Tarentinum, alio nomine sectium dicitur. lib. 8. cap. 11. Col.

Tarentina nux, dicitur à mollicie corticis, eo quòd vix atrectata frangatur. lib. 13. cap. 22. Col.

Tartessi litore. Tartesiam lactucam suam dicit, quòd Columellarum familia ex municipio Gaditano progenita erat. Col. in hort. lib. 10.

Tyrso Tartesiaco, id est, lactucæ Tartesiacæ. Paphios, id est, Cypriæ. Colum. in hort. lib. 10.

Taxus, arbor est, ex qua fabricantur arcus. Toxica quoque inde sudare dicuntur. Col. in hort. lib. 10.

Tectorium, illinimentum, & quasi pavimentum parietis atque incrustatio. lib. 3. cap. 1. Varro.

Tectum pecus dicitur ad differentiã colonici: appellatum tectum, quòd operimentis tegetur. lib. 7. cap. 2. Col.

Temporius, aduerbiũ deductum à tempore aduerbio, quod significat opportune, & tempestive. lib. 8. cap. 4. Col.

Teredo, vermis est, lignum terens atque exedens. lib. 4. cap. 24. Colum.

E N A R R A T I O.

Termes, termitis, ramus de arbore recisus .lib.7.ca.6. Col.
nunc autem Tamaris legitur.

Tesseras appellat lapillorum frusta quadrata. lib.1.cap.
9. Colum.

Thalli dicuntur in porris & cepis medijs stipites, ἀπὸ τῆς
θαλάσσης uirescere. lib.11.cap.3. Colum.

Thasiæ uites, à Thaso insula nominatæ. lib.13.ca.23. Col.

Thaumantias Iris, filia Thaumantis. Col. in hort. lib.3.

θεατρῖδιον, diminutivum, forma Græca, à theatro. libro 3.
cap.5. Varro.

θηριότροφῆον, locus ubi feræ aluntur. lib.3.ca.13. Varro.

Tholus, lignum, cui inhæret tectum templi. Græci quidam
exponunt domum esse rotundam. lib.3.cap.5. Varro.

Thracius, à Thracia, ostium Ponti, per quod in Proponti-
da influit Pontus. lib.2.cap.1. Varro.

Tibe trado, pro tibi, & respicit ad morem currentiũ cum
facibus in festo Cereris: quorum primus, cum ad locum
statutum uenisset, facem sequenti dabat. lib.3.cap.6. Var.

Tibur, ciuitas haud longe ab Vrbe, olim fertilis pomis. Col.
in hort. lib.10.

Tomacinæ, quæ apud alios tomacula, & canacæ, eduliæ
ex carne porcina. lib.2.cap.4. Varro.

Tomices, Græco nomine appellantur ex canabi impolito,
& sparto leuiter tortæ restes, ex quibus funes fiunt. Pal-
lad. lib.1.cap.13.

Tripedaneæ à mensura dicuntur: alij legunt crepidaneas,
à crepida. lib.3.cap.2. Col.

Tribularium, à tribula fieri uidetur: est enim tribula in-
strumentum ad terenda frumenta. lib.1.cap.7. Col.

Triclinium, est conclaue, à tribus lectis sternendis. libro 1.
cap.17. Varro.

P R I S C A R V M V O C V M

- Trochleæ, siue trochalia, instrumenta cum orbiculis ad subleuanda, & deprimenda onera. cap. 136. Cato.
- Trulleæ, vas quo manus perluuntur. Trulla tamen & trua vas quo è culina in latrinam aqua fundant. cap. 10. Ca.
- Trusatiles molæ, alio nomine manuarie, quod manibus trudantur. cap. 10. Cato.
- Tuberes, peregrina poma ex Africa in Italiam delata. Col. lib. 11. cap. 2.
- Tubuli, fistulæ sunt maiores fictiles. lib. 1. cap. 8. Varro.
- Turiones, dicuntur teneritates summitatum arborum. uel arborum. lib. 12. cap. 49. Colum.
- Turduli, populi Hispaniæ. lib. 2. cap. 10. Var.
- Turdus, Merula, Varij, piscium nomina. lib. 8. cap. 17. Col.
- Turnilacus, locus ex conualli Aricina, ubi quondam fuit lacus Turni, inde subierunt lacutures caules. Colum. in hort. lib. 10.
- Turunda panificij genus. cap. 157. Cato.
- Tormina, à torquendo, morbus, quod torqueat, unde Torminosus. cap. 26. Cato.
- Tortium uinum nouissime expressum. cap. 7. Cato.
- V
- Vacerra, stipes est, ad quem equos solent religare. lib. 6. ca. 19. Colum.
- Valetudinarium, locus in quo ægroti stant ut curentur. lib. 12. cap. 3. Colum.
- Valuuli, folliculi sunt leguminum. lib. 6. ca. 9. Col.
- Vari dicuntur obtortis cruribus introrsum, ut putamus. nam in exteriorem partem obtorta crura habentes Varij dicuntur. lib. 2. cap. 9. Varro.
- Vegrandes, malegrandes, parua, & minuta. lib. 2. cap. 2. Varro.

E N A R R A T I O.

- Veratrum, helleborus. cap. 113. Cato.*
- Vergiliæ, stellæ sunt, alio nomine Pleiades, li. 9. ca. 14. Col.*
- Vernaetum, quasi vere actum, & est quando vere primum agri proscinduntur, ad differentiam restibilis dictum. lib. 2. cap. 4. Col.*
- Vesuvium, siue Vesuū, mons ardens in Campania. Col. in hort. lib. 10.*
- Veterina animalia dicunt, quæ uehere quid possunt. lib. 1. cap. 38.*
- Veterinarij, medici sunt ueterinorum, hoc est animalium, quæ aliquid uehunt. hos nunc marescalos uocant: hinc & ueterinaria medicina. lib. 6. cap. 7. Col.*
- Veternum, morbus ex nimio ocio. lib. 4. cap. 14. Col.*
- Viduertas, calamitas dicitur, quòd bonis uiduet. cap. 141. Cato.*
- Viere, est uincire, uel inflectere. lib. 1. cap. 64. Varro.*
- Vitibus albis, uite bionia, quæ dicitur ἀμπέλος λευκή. Col. in hort. lib. 10.*
- Viuiradices dicuntur surculi cum radicibus, ad differentiam malleoli, & talearum. lib. 3. cap. 13. Col.*
- Vlpicum, genus allij, quod alio nomine dicitur allium Libycum. cap. 70.*
- Vrinare est mergi: inde urinatores, qui sub aqua natant. lib. 8. cap. 14. Col.*
- Vulturinus, uentus, qui & Græce ὄρος, & flat ab oriente brumali. lib. 12. Col.*
- Χηνοβοσκειόν, locus ad pasceudos anseres. lib. 3. ca. 10. Var.*
- Ziziphum, arbor est, non pridem in Italia nota: ex Syria enim ad nos uenit, puto id esse, quod Ζιζαφά creat. lib. 9. cap. 7. Col.*

F I N I S.

ENARRATIONES PHILIPPI
BEROALDI IN XIII COLV-
MELLAE LIBROS, SERIE LI-
TERARIA DIGESTAE SE-
QUVNTVR.

A

A **BLAQUEARE** incipito) ablaquea-
re circumfodere est: Itali excodicare appel-
lant, ut docet Palladius: id est, circa uitis
codicem dolabra terram diligenter ape-
rire, & purgatis omnibus uelut lacus ef-
ficere, ut solis teporibus, & imbribus prouocentur. Itaque
à lacubus deductum uerbum est ablaqueare: hinc abla-
queatio: hinc ablaqueatæ uites, uineæque dicuntur. lib.
de arb. ca. 5. Col.

Achrades) ut Græci dicunt, ἀχρας ἐὶ δ'ὄς ἐσὶν ἀπίϛ, id
est, achras species est pyri, cuius meminit Aristophanes.
Olim Trasibulus (quod annotatu dignū est) cum deberet
contradicere Lacedæmonijs legatis, muneribus corruptus
simulauit se comedisse achradas, hoc est, pyra syluestria,
& ob id loqui non posse. lib. 7. cap. 9.

Acorem) Acidum saporem. Lex uino uendendo est, ne
aceat, ne muceat, apud Catonem.

Acus) Purgamenta frugum acus uocantur, ex quo ge-
nere est & apluda. Plinius: Milij, & panici, & sisamæ,
apludam uocat purgamenta. Gellius tamen apludam in-
terpretatur esse frumenti furfurem, furfureūque panem.
M. Varro præcipit gallinæ parturienti in cubilibus acus
esse substernendum. lib. 3. cap. 9.

Adminiculato) *Adminiculis fulcito, adiuuatoq; qualia sunt pedamenta, & arbores ad uitem adminiculandam fulciendamque. M. Tullius usus est in studijs literarum Tirone adminiculatore, hoc est adiutore, auxiliatoréque. Colum. lib. 4. cap. 26.*

Admissarijs) *Admissarij dicuntur mariti equarū, qui admittuntur ad coitum, unde & admissura dicta: Admissarium periphrasi poetica decenter expressit Virgilius, scribens: Quem legere ducem, & pecori dixere maritum. Colu. lib. 6. cap. 28.*

Aestuosissimum) *Aestuosa dicuntur animalia, quæ calore, & æstu infestantur, sicut alsiosa, quæ frigore uexantur. lib. 7. cap. 10. Col.*

Affatim) *Large, abundanter, copiose, media correpta pronuntiandum. Iungitur frequenter, & eleganter cum genitiuo, ut affatim lignorum est, affatim nummorum, affatim hominum. lib. 6. cap. 3. Colu.*

Africus) *nomen est uenti, qui Græcè $\lambda\iota\psi$, aduersus Aquilonem flat. De quo Plinius, Gellius, Seneca, & cæteri. De quo ait & Poeta, -crebérque procellis Africus. lib. 11. cap. 2. Columel.*

Alletores) *id est, conciliatores, consolatorésque, qui alliciant, oblectentque captiuos turdos, mitigentque mæstiam captiuitatis. lib. 8. cap. 10. Col.*

Allecula) *nomē est pisciculi, quem riualem uocat, quia in riuis nascitur: infra ait, Præberi conuenit tabētes alleculas: nam id genus pisces qui sunt incrementi minuti, maiores alunt. lib. 8. cap. 15.*

Allucinantem) *omniculosum, stupētem, incuriosum. Allucinari est errare, allucinatio, erratio. Cloatius docet lucam dici tarditatem quandam animi, & stuporem qui*
dd. i.

allucinantibus plerunque usu uenit. M. Cicero, inquit, Epicurum in rebus naturalibus allucinari. lib. 7. cap. 3.

Amariton) Legendum amethyston. Nā mirticula uua cum à nostris ita nominetur, quia temulentia sola non facit, merito à Græcis appellatur amethystos, hoc est, sine ebrietate. Plinius eleganter inquit, quòd nostri iustus hanc uuam sobriam appellassent, quam mirticulam dicunt. lib. 3. cap. 2.

Amineæ) Nomen est uuarum generosarū, quas grammatici tradunt, amineas dici, quasi sine minio, id est, rubore, tanquam album sit id uinum. Macrobius uerò censet ab Aminea regione nominari: fuerūt enim Aminei populi ubi nunc Falernum est. Pronuncianda autem dictio hæc est, penultima correpta, quod satis liquet ex illo Ausonij uersiculo, Solus qui Chium miscet, et Amineum. Illud Virgilianum ex secundo Georgicōn (Sunt et Amineæ uites) ita legendum est, ne uersus claudicet, Sunt etiam Amineæ uites, ut prima syllaba producat, penultima corripatur. lib. 3. cap. 2.

Amphibion) Animalia, quibus uictus est in aqua, et terra uocabulo Græco appellantur amphibia, de quibus M. Varro sic scribit: Transi nunc in id genus quod nõ est uilla ulla ac terra contentum, sed requirit piscinas, quod uos philogræci uocatis amphibion. lib. 8. cap. 13.

Apianæ) Plinius: Apianis uuis apes dedere cognomen præcipue earum auidæ. lib. 3. cap. 2.

Anguinei cucumeris) Cucumerem anguneū multi esse arbitrantur cucumerem siluestrem, qui erraticus uocatur, ex quo fit medicamentum, quod elaterium appellant, succo expresso ex semine, nec ullum ex medicamentis longiore æuo durat: annis ducentis seruatum esse autor est

IN COLVMELLAM.

Theophrastus. lib. 8. cap. 10.

Ansatum) habens *ansas* quibus *contineatur*. non minus eleganter, quam festiuite Plautus appellat hominem *ansatum*, qui brachijs in speciem *ansarum* deformatis gloriosus *inambulat*. lib. 9. cap. 15.

περὶ ἀντιπαθῶν) Opinor legendum esse, ἀντιπαθῶν, hoc est, de repugnantibus, discordantibusque dissidio quodam naturali, ac potentia. Plinius ex hac (ut coniectare licet) doctrina Democritica prodidit cuncta constare ex *sympathia*, atque *antipathia*, hoc est, ex concordia rerum atque discordia. Nam ignes aquæ restingunt: aquam sol deuorat: luna parit: ferrum ad se trahit Magnes: Adamas dissidet cum Magnete intantum, ut iuxta positus ferrum non patiatur abstrahi: aut si admotus magnes apprehenderit, rapiat atque auferat: at ipsum Adamanta rumpit sanguis hircinus recens, & calidus. Igitur Democritus per hanc antipathiam scripsit foeminam menstrualem repugnare erucis uermiculis ut decidant emorianturque repente omnes: si ea solutis crinibus & nudo pede ter circumeat areolam, in qua erucæ olera infestant: super qua re Palladius sic refert, Aliqui foeminam menstruantem nusquam cinctam, solutis capillis, nudis pedibus contra erucas, & cætera infestantia hortum faciunt circuire. lib. 11. cap. 3.

Apyrinum facit) Malum punicum appellant *apyrinon*, cui lignosus nucleus abest, autor Plinius. Verum Seneca tradit *apyrina* dici, non quibus nulla sit duritia, sed quibus minima. De *apyrinis* ait Epigrammatarius:

Non tibi de Libycis tuberes, & *apyrina* ramis,

De Nomentanis sed damus arboribus. lib. de arb. cap. 23.

Apothecas) Corrigendus est obiter publicus error *ma-*
dd. ij.

le literatorum, apothecas dici tabernas officinásue existi-
mantium: sed qui pure, & munditer loquuntur, apothecarum nomine significant quasdam quasi cellas uinari-
as, & ea propriè repositoria, quibus uina fumo uetuste-
sunt. Hinc illud Plinianum, apothecas fuisse, & diffun-
di uina solita anno DC. XXXIII Urbis apparet, indubi-
tato Opimiani uini argumento. Item uinum si sit fumo
inueteratum insaluberrimum est. Māgones ista in apothecis
excogitauerunt. Infrà præcepit Col. apothecas his locis esse
superponendas, unde plerunque fumus exoritur, cum
uina celerius uetustescunt: quæ fumo quodã genere præco-
quem maturitatem trahunt: id fumarium uocant. Vitru-
uius quoque meminit apothecarum, ostendens eas facien-
das magis esse ad fructus seruandos, quàm ad elegantie
decorem. Vlpianus eleganter inquit, & scienter, uina etiã
quæ in apothecis sunt, non cedent. Iul. Pollux in VI ono-
mastici docet ἀποθήκας οἴνου, id est, apothecas uini dici uo-
cabulis Græcis οἴνωνας καὶ πυθῶνας. lib. i. cap. 6.

Appellando) significatè & propriè locutus est. Nam
appellare dicitur creditor debitorẽ, quando ab eo reposcit
quod debetur. Quintil. Pauper eras, & à creditoribus ap-
pellabaris. Item, non debui tibi pecuniam, nunquam me
appellasti. M. Tul. in oratione pro Quintio, Eum tum im-
pudenter appellare nolebas. Ne multis agam, sic loquun-
tur qui pure, munditer Latine loquuntur. lib. i. cap. 7.

Arborideum) Arborideus ramus dicitur, qui alitur ut
arborescat, hoc est, ut arbor fiat, & arborea magnitudi-
ne adolescat. lib. 5. cap. 4.

Arbustus) Legendum arbutus, nomen est arboris fra-
ga gignentis, alio nomine unedonem appellant ex argu-
mento unum tantum pomum eius edēdi: duobus hoc no-

minibus appellant Græci comaron & memecylon. Iuba auter est quinquagemum cubitorum altitudine in Arabia esse arbutos. lib. 7. cap. 6.

Arbustum) Veteres rei rusticæ scriptores arbustum peculiariter appellat arbores vitibus maritatas: unde & arbustum uinum dictum, quod in arbusto progignitur. Plinianum uerbum est arbustare agros, quod significat arbustum in agris facere, & arbores idoneas vitibus maritare, æuo teste iudicatur nobilia uina in arbustis gigni, & laudatiora in summis, uberiora in imis. Vites enim maxime gaudent arboribus, quia naturaliter in sublime procedunt. Sicut territorium nostrum penè totum arbustis consitum mira pulchritudine, nec minori uuarum largitate spectatur. lib. de arb. cap. 1. Hinc arbustua uitis, quæ scilicet in arbusto ponitur, arborique copulatur. lib. 13. cap. 16.

Arcturus) Sidus est quod autore Plauto uehementis est cum oritur, cum occidit uehementius, de quo poeta: -sub ipsum Arcturum tenui sat erit suspendere sulco. Autumat Plinius Arcturum occidere tertio Idus Augusti, quo ferè tempore initium est autumnii. lib. 9. cap. 14.

Arcuato) Laboranti icterico morbo. Arquatum morbum ueteres dixere, qui alio nomine regius uocatur, eò quòd arquus cœlestis ei concolor sit de uirore, Græci *ιντερον* uocant, & uulgo ictericam. Icterici homines sunt aureoli coloris, & lutei, unde & auriginè appellant. Cornelius Celsus, A Equè notus est morbus quem interdum arquatum, interdum regium nominant. quem Hippocr. ait, si post VII diè febricitante ægro superuenit, tutum esse mollibus tantummodo præcordiis substantibus. Diocles ex toto, si post febrè oritur, etiam prodesse: si post hunc febris, occidere. Color autem eum morbum detegit, maxime oculo-
dd. iij.

rum, in quibus quod album esse debet fit luteū. Cur autē regius morbus dicatur, docet Quintus Serenus scribens: Regius à uero signatus nomine morbus, Molliter hic quoniam celsa curatur in aula. Cōsimiliter Celsus tradit utē dum esse in hoc morbo frigidis natationibus: lecto etiā et cōclauis cultiore, clauso loco, ludis, lasciuia: per quæ mens exhilaretur, ob quæ regius, inquit, morbus dictus uidetur. Plinius memorat icteron auem uocari à colore: quæ si spectetur, sanari id malum, et auem mori. Est et gemma nomine icterias lucido colori similis, ideoque existimata salubris contra regios morbos. lib. 7. cap. 5.

Argitis) De hac ait poeta, Argitisque minor cui non certauerit ulla, Aut tantum fluere, aut totidē durare per annos. Videtur argitis nuncupari à candore. et pro: enim albus dicitur. lib. 3. cap. 2.

Arūdo castratur) Plinius: Reficitur ex sese uetere arūdineto extirpato, quod utilius repertum quam castrare, sicut antea. Inspice quid sit castrare animal, et id transferto ad arundinem et plantas. lib. 4. cap. 32.

Asphaltion) Græcè ασφαλτος dicitur bitumen, unde asphaltites lacus dictus, quasi bituminalis. lib. 6. cap. 16.

In assēm) In totum, et in totam summam: nomine enim assis totum significatur, sicut et hæreditas plena, et solida nomine assis continetur apud Iurison. et oratores. Sidonius Apollinaris frequens est in hac locutione, ut dicat ex asse turbatus: id est, ex toto penitusque turbatus. Item neminem ipsorum nos docet ex asse damnabile pronunciare dum uiuit. Item ex asse uegetus: id est, totus uegetus. lib. 3. cap. 3.

Atinia) Plinius de ulmo scribēs sic refert: Græci duo eius genera nouere, Montosam, quæ sit amplior. Campe-

strem, quæ fruticosa. Italia Atinias uocat excelssimas, & ex his Sicanas illis præfert, quæ non riguæ. alterum genus Gallicas. tertium nostrates densiore folio, & ab eodem pediculo numerosiore: & quartum syluestre, inter quæ Atinice non ferunt samarã. Ita uocatur ulmi semen, omnesque è radicibus plantis proueniunt, reliquæ semine. Hactenus Plinius: qui semen ulmi uocat samaram, que amera uocatur à Columella. proinde aut hic, aut illic dictio corrigenda, ne sit dissidium inter duos scriptores, quorum alter ex altero non pauca exscribit. lib. 5. cap. 34.

Atriensibus) Atrienses erant serui honoratiores in magnis domibus, qualis est apud Plautum in *Asinaria* atriensis Saurea. M. Tullius in *Paradoxis*: Atque in magna familia stultorum sunt alij lautiores, ut sibi uidentur, serui, sed tamen serui atrienses. lib. 12. cap. 3.

Mel Atticum) Antiqui mel hybleum quod est siculum, & hymetticum quod est Atticum, præconio bonitatis extollunt. Galenus in *Medicamentis* maxime probat mel Atticum tanquam preciosissimum. lib. 12. cap. 38.

Auaria) Auium receptacula, & gallinaria. Auarius dicitur pastor auium & custos, quem uulgo gallinarium uocant. Virgilius auaria ponit pro nemoribus, quæ ab auibus frequentantur: sic enim inquit in *Georgicis*, Incul-ta rubent auaria baccis. lib. 8. cap. 2.

Auitus color) Ab auo auitus dictus. Nam in mulis progenerandis non solum color patris, sed etiam aui est spectandus. lib. 6. cap. 36.

B

Decem bambatæ) Lego bambatas, uel bammatas, hoc est, scyllas decem liquefactas, redactasque ad intinctum, uel salsuram, quod Græca uoce dicitur βάρυρα. lib. 12. cap. 24.

dd. iiij.

Bidentibus) ferramentis rusticis. Satyrographus, Viue bidentis amans, & culti ullicus horti. lib. 4. cap. 5.

Bigemmis) Duarum gemmarum, sicut trigemmis trium gemmarum, id est, oculorum. sic enim in arboribus, & vitibus nominantur: unde & gemmare, & gemmascere dictæ sunt. lib. 5. cap. 5.

Bipalio) Genus est rustici ferramenti ad fodiendum accommodati, cuius crebra mentio est apud scriptores rerum rusticarum. lib. 3. cap. 13.

Branchiam) Piscium alij branchias multiplices habent, alij simplices, alij duplices: his aquam acceptam ore remittunt: super qua re sic scribit Ambrosius in Hexame. Pisces branchias habent, quas nunc plicant, & colligunt, nunc explicant, atque aperiunt: in hac ergo collectione, & aperi-tione dum suscipitur aqua & transmittitur, ac penetrat, respirationis munus videntur implere. lib. 8. cap. 17.

Brisam) Videtur brisa poni pro uinaceis. Nam Plinius hoc idem memorans de passo conficiendo sic inquit, Quidam ex quacunque uua dulci dum percocta illa faciunt siccantes sole, donec paulò amplius dimidium pondus supersit, tusaque leuiter uuas exprimunt, deinde quantum expressere adiiciunt uinaceis aquæ puteanæ, ut & secundarium passum faciant: diligentiores eodem modo siccatis acinus eximunt, ac sine sarmentis madefactis uino excellenti, donec intumescant exprimunt: & hoc genus ante cætera laudant. Dispice an ex hac brisa deduci commodè possit Briseus, propter illud Persianum: Est nunc brissi quem uenosus liber Acti. Quo in loco interpretes multi multa comminiscuntur, pauci pauca bene. Nihil decerno ut dogmatistes, sed opinor ut opinator. Scio apud Macrobium cognominari Bacchum brisea. Quidam autumant Brissam uuam

I N C O L U M E L L A M .

tunc dici, cum pedibus calcatur ad uinum exprimendum. lib. 12. cap. 39.

Picis brutiæ) Plinius, Pix in Italia ad uasa uino conden- do maxime probatur brutia. lib. 12. cap. 23.

Eucolos) Nouellos boues, & tyrunculos. Græci βύνολον uocant bubulcum, & βευόλιον armentum bouum. libro 6. cap. 2.

Bulbos radicis) Cornelius Celsus in bulbis numerat al- lium, & cepam: Plinius discriminat docens quo modo se- rendi sint. Megaricos bulbos laudat Cato. A poetis optima epitheto salaces nominantur: quoniam stimulant uenerem. Verum de hisce bulbis nihil ad rem præsentem: sunt præ- terea bulbi in radicibus arundinum, liliorum, aliarumque plantarum similitudine dicti. Hinc Plinius scribit radi- cem lilij unam sæpe bulbos quinquagenos emittere. Item scribens de asphodelo herba sic refert, Radix eius naris modicis similis est, neque alia numerosior octoginta simul acruatis sæpe bulbis. & mox radicem: id est, bulbos inter- pretatur. Idem Plinius scribens & ipse de arundine, e- narrat quid sit apud Columellam bulbus in radice arun- dinis. Plinij uerba sunt hæc: Seritur arundo bulbo radicis, quam alij oculum appellant, dodrantali scrobe. ab eodem Plinio bulbosæ, & bulbacæ radices appellantur, in qui- bus bulbi tales conspiciuntur, quales in radicibus arun- dinum. lib. 4. cap. 32.

C

Caducam oliuam) Est oliua strictius, quæ manu legitur. est caduca, quæ cadit, & pertica siue arundine decutitur. laudabilior est quæ manu stricta colligitur. lib. 12. cap. 49.

Cæpina) id est, cæpa, satiôque cæparium, eo inclinamento cæpina dicta, quo rapina pro satione raparum. lib. 11. cap. 3.

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

Cæsale) Vocabulum id infrequens apud scriptores: significatque locum ubi purgamus uentrem. M. Varro decenter nominauit sellam familiarem. lib. 2. cap. 15.

Calami pondo) Consimiliter Cato inquit, schoenum & calamum in pila contundito. Calamum intelligit odoratum, qui nascitur in Arabia. Calamo odorato precium in libras unius assis. Plinius in compositione unguentorum commiscet calamum. Plautus in *Persa*: Bene ut in strutheis concaleat, calamum miyæ. lib. 12. cap. 21.

Calculo) Ratiocinio. Itidē Iuuenalis: -ponatur calculus, adsint Cū tabula pueri. Inde calculator dictus ratiocinator. Infrà quoque ait: hic calculus quem posuimus. libro 3. cap. 3.

Calda) Caldum ueteres dicebant, nos calidum, quod & Quintilianus annotauit. Martial. Iam defecisset portantes calda ministros. Caldor pro calore ponitur. lib. 6. cap. 29.

Castaneta caluescunt) Ex caluitio hominis cognosces quomodo castaneæ uineæque caluescant. Nam sicut in capite hominis calui uel nullus uel rarus est capillus, ita castaneta caluescere dicuntur, quando raræ sunt arbores castanearum, & sine stirpibus sine fructibus loca nudata conspiciuntur. Hæc inter se opponuntur, caluata, & frequentia, ut pro raro & infrequenti caluum accipias. lib. 4. cap. 33.

Quis custos in corruptior?) Garamantum regem canes ducenti ab exilio reduxere, præliantes contra resistentes. Propter bella Colophonij, Castabalēsque cohortes canum habuere, & primæ dinucabant in acie, nunquam detrectantes: hæc erant fidelissima auxilia, nec stipendiorum indigæ. Pugnasse aduersus latrones canem pro domino accepimus. Fidelissimi, ut inquit Plinius, ante omnia homini sunt canes & equi. lib. 7. cap. 12.

I N C O L U M E L L A M.

Canterio) Genus est simplicis iugi, siue iugatæ vineæ porrecto ordine quem canterium appellant, meliôrque ea uino est, quando sibi ipsa non obumbrat, assiduôque sole coquitur, & afflatum magis sentit, & celerius rorem demittit, pampinationi quoque omni faciliôr, super cætera deflorescit, utilius fit id iugum pertica aut arundinea, aut funiculo. lib. 4. cap. 18. Hinc canteriatæ uites. lib. 5. cap. 3.

Canteriolis) Sicut in ædificio sunt canterij, & per diminutionem canterioli, quibus contignationes & tabulata fulciuntur, ita per translationem ait canteriolos, hoc est, adminicula adhibere oportere capitibus cæparũ. Infrà quoque ait, arundinibus humiles canterij fiunt. Est & in uinea canterius, de quo dictum est suo loco. lib. 11. cap. 5.

Capulis suis) Quid si legas *Capillis*? Nam sunt in uitibus capillamenta quædam capillos imitantia. Inferius ait *Columella*: Is ex quolibet & minimo capillamento fieri potest. Est & capreolus coliculus intortus ut cincinnus siue capillus qui ad capiendum se erigit, ex quo à capiendo capreolus dictus. lib. 4. cap. 25.

Capitatas uineas) Quæ crescunt in caput, & robur crassitudinis accipiunt in stirpe dicuntur capitatæ. Quæ uerò brachiorum & ramorũ incrementis adulescunt, brachiatæ nuncupantur. lib. 5. cap. 3.

Carex) Nomē herbæ aculeatæ noxiæ est, unde carectum dicimus locum carice refertum. Virgilius, - tu post carecta latebas. lib. 11. cap. 2.

Cariosa) Putrida, exesa, situ seniôque corrupta. Caries putrilago est ex uetustate. Cariosi dentes dicuntur putridi foraminatique. lib. 4. cap. 26.

Catulorum caudas) Plinius mentionem faciens huiusce rei & loci sic refert. *Columella* auctor est, si quadragesimo

die, quando sit natus, castratur morsu cauda, summusque eius articulus auferatur, sequenti nervo exempto, nec caudam crescere, nec canes rabidos fieri. lib. 6. cap. 12.

Catulo feceris) Catulum sacrificaueris. Tradit Plinius catulos lactentes adeo puros habitos esse apud priscos, ut placandis numinibus hostiarum uice catulis uterentur. Genito mane catulo res diuina fit. In canario sacrificio rutilæ canes immolabantur pro frugibus, ut ita deprecarentur, propulsarentque scæntiam sideris Caniculæ. libro 2. cap. 22.

Forantur cauis) Foraminibus, nomen est substantiuum. Horatius, -ne silua cauisque Tutus ab insidijs tenui solabitur eruo. lib. 8. cap. 3.

Cecilia) Nomen est serpentis. Quidam apud Plinium mendose legunt Cæcas serpentes, cum legendum sit Cecilias. lib. 6. cap. 16.

Ageratori) Utinam tam facile ueras dictiones possem inuenire, quàm facile falsas, adulterinasque cognosco, qualis est hæc explosa procul à latinitate, inutilis, cassa, nihili dictio, obelo fodienda. Cuius in locum substituo laserato, ut sit sensus medicamento ex lasere, & laserpitio, de quo affatim suo loco dictum est. Vel potius corrige cerato: quod & magis quadrat: & tali medicinæ est accommodatius. Nã ceratum liquidum, ait, immittendum esse intra locos capræ genitales. A' cera, ceratum dictum, quod uulgò cerotum nuncupant. Plinius, Nõ feci, inquit, cerata, malagmata, emplastra, collyria, antidota, parens illa, ac diuina rerum artifex officinarum, immo uerius auaritiæ commenta sunt. lib. 7. cap. 7.

Cedriuo liquore) Liquor picis, qui aquæ modo fluit, ex tecta dum coquitur, cedrinum uocatur, cui tanta us est, ut

IN COLVMELLAM.

in Aegypto corpora hominum defunctorum eo perfusa seruentur. Est etiam oleum cedri, quo peruncta materies, nec tineam, nec cariem sentit. Hinc illud Epigrammatarij, Cedro nunc licet, ambules perunctus. Cedriam quoque accepimus appellari humorem manantem ex ambusta picea. lib. 7. cap. 12.

A' cellarijs) Cellarij dicuntur, qui ex cella promptuaria, siue ex cellario promunt necessaria familiae, uocabulo Plautino promus & condus nominantur. lib. 11. cap. 1.

Censorium opus) Censores sunt castigatores morum, & rectores. Hinc ait Marcus Tullius in libris legum, Censores mores populi regunt. Censura est regula morum castigatrix, quam idem Marcus Tullius magistram pudoris, & modestiae appellat in oratione contra Pisonem. Opus ergo censorium significatur, castigatio uitiorum, & morum regula. Nam, ut inquit Liuius, penes censuram erat regimen morum disciplinae Romanae. Praeterea uectigalia P. R. erant sub nutu, atque arbitrio censorum: inde supercilium censorium ponitur pro grauitate austeritateque castigatoria. lib. 12. in praefatione.

Cepheus inter sidera) Cepheus est, quem Aethiopyum regem fuisse tradunt, Andromedae patrem, quae aeto proposita a Perseo liberata est, qui omnes inter sidera recepti esse memorantur. Cepheus, ut ait M. Cicero, sequitur manibus passis terga septentrionis. lib. 11. cap. 2.

In Ceretano tuo) Ceretani populi sunt citerioris Hispaniae, qui Iuliani cognominantur. De his intelligendum est apud Epigrammatistam scribentem, Ceretana mihi fiat, uel massa licebit. Namque ab his Ceretanis mittebantur pernae optimae: quod & Strabo memorat. Apud eosdem nascebantur uina generosa, quae scriptores magna cum laude nomi-

nitant. De quibus idem Epigrammatarius intellexit, scribens, Ceretana nepos ponat, setina putabis. Male literati enarratores Ceretana uina, et salsamenta falso existimant referenda esse ad Ceretes Ethruriae populos. Ego olim puer in Pliniana recognitione annotavi quaedam annotamenta non indigna cognitu super Ceretanis uinis, et pernis, quae leguntur in calce Plinianorum codicum, qui impressi Parmae fuerunt. Apud Columellam, et hic, et aliubi fit mentio uinorum Ceretanorum: et de Hispaniensibus est intelligendum. lib. 3. cap. 9.

Ceratura) quere Gummatio in G.

Cerris) inter arbores glandiferas est cerrus: ex glande cerrea, ut Nigidius tradit, porcina caro fit solidior. Autumat Plinius, cerrum ne Italiae quidem maiori ex parte notam esse. lib. 7. cap. 9.

Sacrorum certaminum) Sacra certamina sunt apud Graecos famigerata Olympia, Pythia, Nemea, Isthmia. appellant Graeco uocabulo, ἱερὰς ἀγωνίας, ut docet Pollux, in tertio onomastici. Inde hieronicas uocant uictores in sacris certaminibus, de quibus copiosissime scripsi in commentarijs Tranquilli. lib. 3. cap. 9.

Charcatas uocant) Legendum Characatas. Est autem χάραξ foeminino genere pedamentum uitis: unde uites characatae dictae pedaminibus adnixae. Prouerbiolum Graecorum est, χάραξ τὴν ἀμπειλον, id est, Palus uitem, ἕξαπλάτησιν decepit. lib. 3. cap. 4.

Chenoboscia) Loca in quibus anseres aluntur, chenoboscia Graeco uocabulo appellant. Nam χὴν Graece anser dicitur, βόσκω, pascō. M. Varro, Vbi anseres aluntur, nomine chenoboscian appellatis. lib. 8. cap. 14.

Cylindro) Lapis teres instar columnae, et uolubilis, dici-

I N C O L V M E L L A M.

tur Græco uocabulo *cylindros*. Virgilius præcipit *aream* cylindro æquari oportere. *Cylindræ* figuræ sunt siliquæ pisi. De cylindris geometricis dictum est, in *comment. Tuscul. lib. ii. cap. 3.* & apud *Catonem, cap. 159.*

In Ciman) *Cima* est quidam caulium delicatior, teneriorque cauliculus. *lib. ii. cap. 3.* & apud *Catonem, 159.*

Ciminus) De hoc lacu Virgilius, - *Et Cimini cum monte lacum. lib. 8. cap. 15.*

Cretæ cimolia) *Cretæ* terræ plura sunt genera, ex his *cimoliæ*, duo ad medicos pertinentia: ab insula *Cimiola* dicta *cimolia. lib. 6. cap. 17.*

Cinaræ) Nomen est oleris cui inditum uidetur nomen à cinere: quoniam huic herbæ id genus stercorationis est aptissimum, plura uide in hortum *Col. Bapt. lib. ii. cap. 3.*

Quæ circo) Id est, ludis circensibus, qui & Romani, & magni nominantur de sacris certaminibus, quorum uictores uocant *hieronicas*, supra explicatum est. *lib. 6. cap. 26.*

Cita) *Euocato, educito, citato*, uerbum est imperatiuum. *Col. de arb. cap. 8.*

A cit aluum) Legendum *Cit*, hoc est, mouet, concitatque. Verbum *Plinij* propè peculiare in hoc significato, *libro 6. cap. 4.*

Citra hoc experimentum) *Sine hoc experimento*, locutio est elegans, & celeberrimis scriptoribus frequentissima, *Citra musicen, Citra suspicionem*, dixit *Quintilianus*: *Citra fastidium, citra perniciem*, *Plinius*: & *Citra salem*, pro *Sine sale*. *Citra ebrietatem, Citra crudelitatem*, *Seneca*. *Dicimus Citra Calendas, pro Ante Calendas*, & multa consimiliter ab eodem fonte deriuata. *lib. 2. cap. 2.*

Cyperum) *Cyperus* in *Aegypto* est arbor, semine *coriandri*, candido, odorato, quod coquitur in oleo, & inter

odoratos frutices numeratur. Hieronymus in commentarijs Cantia tradit cypron esse genus uirgulti quod fructum ferat odoratum in modum uix florentis, & cypros una florens appellatur. Præterea cyperon uocant iuncum quendam triangulum, quem multi non discernunt à cypro uicinitate nominis. Plinius distinguit utrunque, aitque cypirum esse gladiolum radice bulbosa, cyperum uerò iuncum angulosum, iuxta terram candidum, cacumine nigrum, folia porraceis exiliora, radicem oliuæ nigræ similem cyperida uocari, magni in medicina usus. lib. 12. cap. 21.

Clatris munitur) Clatri sunt ligna trāsuerſa, quibus aliquid munitur, à quibus fenestræ clatratae dicuntur: Cancelli quoque nominantur. Horatius, Obiectos cauee ualuit si frangere clatros. Cato, Clatros oportet inter se pede distare, hinc Clatrare uerbum, munire, & cancellos inducere. lib. 8. cap. 3.

Clauorum) Inter ulcera sunt clauis, quorum quidam morticini appellantur: nascitur clauis nonnunquam alibi, sed maxime in pedibus, ut docet Cornelius Celsus. Clauo perijt Silius Italicus. lib. 6. cap. 14.

Clibano) id est, furno, cuius pars prima patentior: Græci κλίβανον uocant κάμινον. Unde Clibanicij panes dicti in clibanis cocti, quorum mentio fit à Plinio. Dicitur & κλίβανος: unde ἄρτοι, id est, panes, dicti κλίβανίται, quorum Pollux, Suidas, Aristophanes, meminerunt. Columel. lib. de Arborib. cap. 19.

Clima) Docet in hoc loco Columella, quid sit clima in mensuris agrorum. Apud astrologos Clima in situ terrarum dicitur spatium quo regionatim uariat horologium. Vniuersa terra diuiditur in septem climata, quæ nostri circulos appellauerunt, Græci parallelas. Plinius noster seg-

IN COLVMELLAM.

menta, à quo præter illa septem notissima adduntur quinque exquisitissima quadam subtilitate, ut ita fiant climata siue segmenta numero XII. Bononia patria mea septimo segmento, siue climate continetur. lib. 5. cap. 1.

Clitellis aptior mulus) Clitellas uocant strata iumentorum, quibus sarcinæ alligantur, unde muli clitellarij dicti. Prouerbium est, boui clitellæ sunt impositæ: cum bos naturaliter sit impatiens, insolensque clitellarum, minimèque ferendis clitellis idoneus. Plautus festiuite appellat homines clitellarios, qui onera imposita uehunt, & dorso portant, quasi dossuarij. lib. 6. cap. 36.

Secundum codicem) Iuxta caudicem, & stirpem. Itali dicebant excodicare, id, quod ablaqueare dicunt scriptores agricolationis. Id autem nihil aliud est, quàm circa utrisque caudicem circumfodere, & quosdam quasi lacusculos efficere. lib. de arb. cap. 10.

Coeant) Coagulentur, & unitas fiat. lib. 12. cap. 21.

Cohortalis est avis) In uilla cohors est, ex eo dicta quòd circa eum locum pecus coerçetur, auctor M. Varro. Inde aues dictæ cohortales, quæ intra cohortem uillaticam continentur: quales potissimum sunt gallinæ. Ouidius, Abstulerat multas illa cohortis aues. Apud Martialē, per contractionem dictionis scriptum est: Raucae cortis aues, & onam matrum. Item: Accipe cortis aues. lib. 8. cap. 2.

Cola) Vasa, siue instrumenta ad colandum uinum, defecandumque accommodata, à colando nominata, de quibus Virgilius: Colaque prælorum fumosis deripe tectis. Villicus, ut inquit Cato, habere debet cola uitilia tria, cola, quæ florem demat, tria. lib. 11. cap. 2.

Coliculus) Cauliculus est scapus. lib. 11. cap. 2.

Colymbadas) Plinius in XV, Colymbades franguntur, ee. i.

eædemque herbarum uiridium sapore condiuntur. libro 12. cap. 46.

Colliquias deriuemus) Videtur legendum, in collicias. Sũt autem collicie siue colliquie sulci maiores amplioresque, et quasi loculamenta, quibus humor agrorum noxius ex minoribus sulcis deriuatur extra segetes. Vitruuius appellat colluaria, omnis colluuii, et purgamentorum receptacula. Plinius meminit colliciarum his uerbis: In usu est, et collicias interponere, si ita locus poscat ampliore sulco, quæ in fossas aquam deducant. In Plinianis codicibus ferè omnibus, legitur collectritas. Verum siue colliquias, siue collicias, siue collectritas legere libet, haud equidem in magno ponam discrimine, dum modo nouerimus uocabulum hoc ab humore colligendo, uel aliquando esse deductum. Fiunt autem in agris huiuscemodi collicie, ad colligendas aquas, atque educendas extra segetes, sicuti quoque sunt elices, sulci aquarij, ab elicienda aqua nominati. Cato cloacale flumen dixit, pro colluue cloacarum. M. Varro collicias signare uidetur, cum ait: Sulcant in fossas quo pluuialis aqua dilabatur. lib. 2. cap. 8.

Collyria) Attende collyria dici non solum medicamenta oculorum, sed aliarũ quoque rerum. Item Cornelius Celsus, collyria ponit pro medicamentis fistularum, docens quo modo fieri debet collyrium ad fistulas curandas. Scribit Suidas, νοταρι'α, idest collyria esse pharmaca iatrica, id est medicinalia. Idem docet panes quosdam quasi mutilos eodem nomine appellari. lib. 6. cap. 6.

Neque arborem collucare) Tria sunt prisorum uerba ab eodem fonte deriuata, collucare, sublucare, interlucare, quæ hoc discerniculo disparantur. Collucare, est arbores siluæ officiẽtes lumini succidere, et suatidis arboribus

I N C O L V M E L L A M.

*locum luce complere. sublucare minus est, quàm collucare, significat enim ramos arborum supputare, & ueluti sub-
tus lucem immittere. Docet M. Cato quemadmodum Roma-
no more locum collucare oporteat. Interlucare uerò est in
arboribus frugiferis per interualla deputare ramos in de-
sitate ramorum, qui sunt superuacui, unde nata interluca-
tio est, cui in uitis consimilis est pāpinatio. Plinius, In-
terlucatio arboris prodest, sed omnium annorum truida-
tio inutilissima. lib. 2. cap. 22.*

*Colocasijs) Nomen est herbæ, de qua Martialis, Nilia-
cum ridebis olus lanásque sequaces . Plinius, In Aegypto
nobilissima est colocasia, quam cyamon uocant . Aliqui
hæc à Nilo metunt; caule cum coctus est araneoso, in man-
dendo spectabilis est, folijs latissimis, quibus implexis in
uariam speciem uasorum potare gratissimum habent. li-
bro 9. cap. 15.*

*Columbaria) Vulgo columbarium uocant stabulum co-
lubarum, ipsum ædificium, & locum columbis alendis
accommodatum, & ita Palladius quoque appellat. uerum
Columella, & M. Varro columbaria capiunt pro nidis, &
loculamentis, & cellis in quibus singula paria foeticant.
M. Varro sic refert: Columbaria singula esse oportet, ut os
habeant, quo introire, & exire possint. Columbarius dici-
tur custos, & pastor colubarum. lib. 8. cap. 8.*

*Colostram uocant) Dicitur colostrum neutro, & colostræ
fœminino genere: quæ nil aliud est, quàm spongiosa den-
sitas lactis à partu. Plinius, Ex primo semper lacte à par-
tu colostræ fiunt. Hinc colostrati infantes dicti, quibus per-
niciosum fuit gustasse id lac. Plautus, Mea colostræ, meus
molliculus caseus. Epigrammatista, De primo matrum la-
cte colostræ damus. lib. 7. cap. 3.*

ee. ij.

Commeatus apum) Itiones & reditiones à commeando.
lib. 9. cap. 8.

Iugerum compluvia) Antè dictum est vineam dici compluiatam à compluijs domorū, quibus consimilis est in longitudinem latitudinēque iugata. lib. 4. cap. 24.

Condititia) Quæ reconduntur & diuturno tempore seruantur longæ usionis gratia, ea uocant condititia cibaria. Cato conditina appellat poma, quæ conduntur in hiemem duratura. lib. 8. cap. 8.

Vicini conditionibus) Emendo uillici, tanquam ad uillicum parum pertineat compositio olei gleucini. Conditiones autem accipe pro condituris. Sic enim M. Tullius, sic ueteres frequenter appellant, ut inter conditiones & condituras nihil quidquam intersit: cum utraque dictio à condiendo deflexa sit. lib. 12. cap. 50.

An consemineis uineis) Consemineas uineas uidetur intelligere eas, in quibus acernatim multa semina uitiū confusa sunt, nec proprijs generibus distincta, quæ etiam conseminales dicuntur. lib. 11. cap. 45.

Consiliginem uocant) Plinius lib. XXVI scribit hæc: Radix uerò herbæ consiliginis, quam nuper inuentam diximus, suum quidem & pecorum omnium remediū præsens est pulmonum uitio, uel traiecta tantum in auricula. bibi debet ex aqua, haberique in ore assidue sub lingua. Idem XXV, Nostra ætas meminit herbam in Marsis repertam, nascitur & AEquiculis circum uicium Ninneruesiæ, uocatur consiligo. lib. 6. cap. 5.

Tanquam olitæ reductum) Emendo Tanquam lituræ ductus appareat. lib. 6. cap. 5.

Coni cupressum) Conus dicitur fructus cupressorum, unde coniferæ dictæ à poetis, *νοβοειδὴς* Græce nominatur.

IN COLVMELLA M.

quoniam rotunditate in acumen attollitur. *νόβοι* auctore Suida, sunt strobuli: ubi strobulos accipere malo pro nucleis pineis, quàm pro fructibus cupressi. Nam & Galenus in **V I I** lib. qui *μῆρα* inscribuntur, docet conos antiquitus appellatos esse ab Atticis strobulos, id est, fructus pineos. M. Varro galbulos nominat, pilas istas cupressorum cortinas in quibus inclusa sunt semina primigenia. lib. 6. cap. 7.

Cordum uocatur) Plinius, Rursus rigari desecta oportet, ut secetur autumnale foenum, quod uocant cordum. Antiqui cordū dixere serotinum, unde & frumenta corda, quæ sero maturescunt, & agnos cordos, qui serius nati forent. Et in hominibus dicti cordi sunt ultimo foetu progeniti, hoc est quod ait Quintilianus, præceptorem subtilem & eruditum scrutaturum origines uerborum unde cordi nomen traxerint. Lego fuisse Cordos duos scriptores historiarum. lib. 7. cap. 2.

Corrudam) Corruda est siluestris asparagus. Cato præcipit corrudā seri debere in eo loco in quo fuerint arundines, ut ita asparagi fiāt. Nam conuenit arundinetum cum corruda. Plinius, siluestres, inquit, fecerat natura corrudas, ut quisq; demeteret passim, ecce altiles spectantur asparagi. Item hortorum indicauimus corrudam: hunc intelligimus siluestrem asparagum, quem Græci *orminon* aut *myachanton* uocant, alijsue nominibus. lib. 11. cap. 3.

Cortinale) Non id est cortinale quod glossematici opinantur, neque à mensa parietēque deducitur. Sed cortinale dicitur propriè locus in quo sapa & defrutum coquantur in cortinis. Sunt autem Cortinæ scriptoribus agricolationis uasa defrutaria, hoc est, defruto sapaēque coquendæ accommodata, quæ magis plumbea quàm ærea esse debent. Plinio Cortinæ sunt uasa quibus uellera tinguntur sorbētia
ee. iij.

succum & *medicamina infectoris*, à quo *cortina* dicitur *viridis* & *immatura*, quando nondum lana ebibit ad plenum eximium illum colorem, qui expetitur in uestimentis. Idem ait, *Vela pingi in cortina*: & cum sit unus in cortina color, alium atque alium fieri in ueste accipientibus medicaminis qualitate mutatum. Alio significatu apud ecclesiasticos scriptores, alio apud poetas *cortina* usurpatur, qua nil notius est, *vulgatiùsque*. lib. 1. cap. 6.

Vel Coro) Nomen est venti, quem & *Caurum* uocant: de quo *Iuuenalis*, *In Caurum*, atque *Eurum* solitus scire flagellis: à Græcis *Argestis* nominatur. *Plinius*, Ab occasu æquinoctiali *Fauonius*, ab occasu solstitiali *Corus*: *Zephyron*, & *Argeston* uocant. lib. 11. cap. 2.

Crudum) Id est, intactum sine sulco, & pastinatione. lib. 3. cap. 13.

Cubitorem bouem) Qui libenter decumbit in sulco, & uitiatio decumbendi obnoxius est. lib. 6. cap. 2.

Ac cudentibus) *Cudentes* dicuntur, qui in area baculis excutiunt, exteruntque legumina ac frumenta: à cudento, id est feriendo nominati. lib. 2. cap. 10.

De collo cucurbitæ) *Semina in cucurbitis* quæ proxima collo fuerint, proceras pariunt, quæ in cibus sunt esculentiores, quæ in medio sunt, rotundas, quæ in lateribus crassas, breuiorésque progenerant. *Cucurbitarium locum* uocant consitum cucurbitis, sicut *cucumerarium* ubi sati sunt cucumeres. lib. 11. cap. 3.

Cum culabula) *Emendo cunila bubula*, hoc enim nomine appellatur herba, cuius plura sunt genera. Est enim cunila quæ *bubula* appellatur, cuius semen contra serpentes uino bibitur. Est alia *cunila gallinæa* appellata à nostris, à Græcis *origanum Heracleoticum*. Tertiū genus est eius

quæ à Græcis mascula, à nostris cunilago uocatur. Vires cunilæ uehementissimas in omnibus his generibus tradunt. lib. 6. cap. 12.

Custos summittendus) Alendus palmes quem custodem uocant & præsiarium, de quo Plinius hæc: Qui uocatur custos hic est nouellus palmes, non longior tribus gemmis, proximo anno materiam daturus, si uitis luxuria se consumpserit. lib. 4. cap. 24.

D

Dactylique) Viæ sunt prælongis acinis porrectæ. unde & nomen à digitorum longitudine sortiuntur, sicut & dactylides dictæ à digitorum gracilitate. Bumasti uerò ab eo nominantur quòd tument mammarum modo. De quibus poeta, - tumidis bumaste racemis. Alio nomine bumammam uocant. Mos est Græcorum in magnitudine rei demonstranda, apponere hanc particulam, Βη, ut docet Suidas: hinc βούπεινα, ἡ μεγάλη πείνα, id est, magna fames. hinc βούλιμον καὶ βούγλοοι, aliâque compluscula: autumat M. Varro à bobus dici pleraque id genus magna. lib. 3. cap. 2.

Dapsilis musto) Larga, copiosa, & musti ubertate luxurians. Dictio Græca est nostris frequenter usurpata. δαψιλία dicitur largitas, & opulencia, ut inquit Suidas, πολυτέλεια, δαψιλῆς ὁ πολυτελής. lib. 3. cap. 2.

Decacuminanda) Cacumine priuanda. Decacuminare, est cacumen decutere, unde decacuminatio. Plinius, Hæc similes & decacuminatio rationem habet apressi, piceæ, & dri: hæ enim detracto cacumine aut ignibus adusto intereunt. lib. 5. cap. 4.

Delibretur) Decorticatur. Decorticatio, id est, corticis detractio, infesta est & exitialis arboribus. Nam nouellæ in primis arbores cortice in orbe detracto necantur. Ex-
ee. iij.

capitur suber, quod sic etiam iuuatur. lib. 5. cap. 4.

Decemmodiæ) Capaces decem modiorum, ut trimodiæ trium. lib. 12. cap. 18.

Decoxit) Cōminuitur, fitque minor, atque deterior, translatio sumpta ab his quæ coquuntur ad ignem, fiuntque coctura longe minora. Inde uerbum translatum in eos qui ære alieno cooperti cum soluendo non sint, uel latitant, uel solum uertunt. Nam decoxisse dicuntur, & decoctores nominantur. Epigrammaticus, Nihil colonus uillicisque decoxit. Crassus qui primus diues est cognominatus, decoxisse suis creditoribus traditur. Notissimum est illud Catullianum, Decoctoris amica Formiani. lib. 1. cap. 8.

Iuxta decumanum) Suprà docuimus, decumanum dici limitem secantem agrum ab exortu ad occasum, uineas quoque limitari decumano. lib. 4. cap. 20.

Decussabimus) Id est, deformabimus, ducemusque in decussas, id est, denormabimus, digeremusque ad æquilibrium. Hoc uerbo utitur & Vitruuius, dictumque uidetur à decussibus, hoc est, à denario numero, qui perfectus, & absolutus est. Quidam legunt decussauimus, ut sit præteriti temporis, quod intellectui magis quadrat. Quòd autem ait in speciem Græcæ literæ, neque δ, intelligo, neque λ, ut quidam opinantur, sed χ. Talis enim litera stellæ similior est, cuius effigiem repræsentare ait hanc machinam libro 4. cap. 13. Hinc in stellam decussare ait lib. 4. & decussatim per decusses, & per frustra cuiusdam magnitudinis absolutæ, sicut decussis, hoc est, denarius numerus perfectus habetur. lib. 12. cap. 53.

Cellam defrutariam) Impositum est nomen uillæ defrutariæ ab eo quòd in ea fit defrutum. Est autem defrutum unum ad dimidiã mensuræ partem decoctum, ut docet Pli

IN COLVMELLAM.

nus. Autumat Palladius defrutum à deferuendo dictum esse, quod ubi ad spissitudinem fortiter despumauerit, effectum est. Calenum uerò dicitur cum ex tribus partibus perdita tertia, duæ remanserunt. Sapam uerò appellant ubi ad tertias decoquitur, quod Græci syrium & exsemanuncupant, & ita frequenter à Galeno nuncupatur. lib. 1. cap. 6. Hinc defrutarium locus in quo fit, & defrutaria uasa defruto coquendo maxime idonea. lib. 12. cap. 21.

Defrutare) A' defruto inclinatum est uerbum defrutare, quod significat defrutum conficere, & sapam coquere. Unde & defrutariæ cellæ nomen est inditum. Defrutum uerò à deferuendo dictum est, significatque uinum decoctum ad dimidiam mensuræ partem, redactumque ad spissitudinem mellis, cuius uicem quoque præstat. lib. 2. cap. 22.

Ferijs denicalibus) Festi Pompeij uerba hæc sunt: Denicales feriæ colebantur, cum hominis mortui causa familia purgabatur. Græci enim νεκρὸν mortuum dicunt. Tu dispiçe an ex hisce doctissimi grammatici uerbis scribendum sit denicalibus ferijs, tanquam ἀπὸ τοῦ νεκρῶ formato uocabulo. possumus & denicales legere, ut à numero denario dictio ducta sit, sicut nouédiales dixere à numero IX dierum. lib. 2. cap. 22.

Depingere) Vnius literæ immutatione tollendum est mendum, ut legas depangere, quod plantare significat, itidem paulo mox quinque malleoli pangendi sunt. lib. 3. cap. 16.

Depletur) Exhaustur, educitur, ex uasis post pressuram. Statius, Digno depleuimus haustu. Cato, Oleum si poteris, bis in die depleto. Idem dixit amurcã dehaurito in eodem significatu. Plinius noster uerbo infrequenti, sed elegantissimo ait, Oleum sæpius die decapulandum pro eo quod est, deplendum dehauriendumque. A' Catone dictus capu-

lator is cuius officium est ut concha oleum diligentissime tollat ac depleat, de quo mox paulo sic scribit Columella, Protinus capulator depleat. utiturque per sepe hac dictione. Dicitur autem capulator à capula quod nomen est uasis, cuius nominis Nonius & Varro meminerunt. lib. 12. cap. 49.

Desponderis sapientiam) Desperaueris te sapientiam ad perfectum posse percipere, & ad eam peruenire. Despondere animum dicitur apud auctores, pro eo quod est finem suæ spontis statuere, ac mori uelle ex desperatione. M. Varro, Hoc ideo in secluso clam, ne reliqui, si uideant, despondeant animum, atque alieno tempore uenditori moriantur. Liuius, Nec ipsi solum desponderant animos, sed contemni coepti erant à finitimis populis. Plautus, Ne lamentetur, ac ne animum despondeat. lib. 11. cap. 1.

Dicimus & Despondere sine additamento pro eodem, ut idem Columella lib. 8. cap. 10.

Deuerrendus) Scopis purgandus. Deam nomine Deuereram coluit antiquitas, quæ præerat domibus euerrendis. Conuerritores dicti scoparij, illi scilicet qui scopis à prædio, à coena pauimenta deuerunt, & purgamenta escarum tollunt. lib. 7. cap. 4.

Deusticæ) Id est crematæ, tostæq; in pruinis. lib. 6. ca. 17.

Diffusa) Id est, recondita in dolijs. uina diffundi dicuntur in apothecis in uasis uinarijs in quibus diu seruantur. Iuuenalis, Ipse capillato diffusum cõsule potat. Horatius, Vina bibes iterum Tauro diffusa. Verbum hoc est frequens, is usus apud Plinium iurisconsultosque cæterosque classicos scriptores. lib. 3. cap. 21.

Plus dispondio & semisse) Id est, plus duobus pedibus & dimido. Peculiaris hæc elocutio est Columellæ, de qua

iam supra diximus. lib. 4. cap. 1. & Dipondio & dodrante id est, duobus pedibus. & IX unciarum. lib. 3. cap. 13.

Dispendium) Damnum: Cōpendium, lucrum. lib. 6. in præfatione.

Differenda) Per intervalla serenda. lib. 11. cap. 3.

Sud diuo) Sub Ioue, sub cælo libero & aperto. dicimus & sub dio, unde subdialis derivatur. lib. 6. cap. 3.

Dolabella) Diminutivum à dolabra quod genus est feramenti. lib. 4. cap. 24.

Sint duramina) Brachia in vitibus modo duramenta vocant: modo duramina. Plinius, Relicto semper duramento in singulis tabulatis. lib. 4. cap. 22.

E

Elices sulcosque aquarios) τὸ αὐτὸ, id est, bis idem dixit, nanque elices vocant sulcos aquarios, per quos aqua collecta educitur ex liris agrorum: non longè distant fosse inciles, quæ & incilia appellant, de quibus sic scribunt iurisconsulti, Titulo de rivis: Incile est locus depressus ad latus fluminum, ex eo dictus, quòd incidatur. Inciditur enim vel lapis, vel terra: unde primùm aqua ex flumine agri possit. lib. 11. cap. 2.

Eluenci generis) Inter vites generosas nominatur eluenci, quam fertilitas commendat. Duo eius genera. Maior, quam quidam longã: minor quam arcelacã appellant, non tam fœcundam, sed gratiorẽ haustu. lib. 5. cap. 3.

Emacietur) Fiat macrum. lib. 7. cap. 10.

Embammata) Plinius noster intinctus subinde vocat quæ Græco vocabulo embammata nuncupantur. Sunt autem liquamina multiformia, quibus intingimus buccellas escarum, gulæ prorsus irritamenta, vulgo sapes appellant. Græci dicunt ἐμβάμματα, intingere. unde & embam-

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

mata intinctus. Illud ex Evangelio, qui manum intinxerit in catino: Græce dicitur ἐμβάψας τὴν χεῖρα τῷ τριβλίῳ. lib. 12. cap. 54.

Emittet in iugum) Lego emicet, id est, profiliat, tale est illud poetici, Emicat Eurialus. sic et Plinius: Quæ, ita emicuerit materia fructum dabit anno sequente. lib. 4. cap. 20.

Emplastraturus es) Id est, insiturus, eo genere insitionis, quam emplastrum, et emplastrationem uocant quæ ita fit: Detrahitur cortex ex parte arboris nitidissima, eique imprimitur cortex cum gemma ex alia arbore par: sic compage densata, ut delibratæ parti bene conueniat tessella hæc, siue scutula insiti corticis, mox oblinitur intrita, integiturque. Huic emplastrationi consimilis est inoculatio, quæ excidit in arbore oculum cum fistula gemmamque includit sumptam ex alia arbore. Inoculationem signauit Virgilius numeris poeticis, scribens: Nec modus inserere, atque oculos imponere simplex. Et mox paulò, -huc aliena ex arbore germen Includunt, idòque docent inolescere libro. lib. 12. cap. 2.

Ephiporam) Lege epiphoram, morbus est ocularius: cuius crebra mentio apud Plinium: Nascitur et epiphora in genitalibus. lib. 6. cap. 17.

Epityrum) Columella euidenter ostendit epityrū dici in oliuis genus condituræ, docetque quemadmodum id fiat. Cato quoque ante Columellam tradidit compositionem epityri, cuius uerba hæc sunt: Epityrum album nigrum, uariūque sic facito: Ex oleis albis, nigris, uariisque nucleos eijcitò. sic condito, concidito, ipsis addito oleum, acetum, coriandrum, cuminum, fœniculum, rutam, mentam, in orculam condito, oleum supra fiet, ita utitor. M.

IN COLVMELLAM.

Varro lib. de Lingua Latina tertio, enarrans illud Plautinum: Si unum epityrum estur. Epityrum (inquit) uocabulum est cibi, quo frequentius Sicilia, quàm Italia usa. Quidam, quia apud Græcos caseus dicitur τυρός, opinati sunt epityrum dici cibum caseatum, quibus reclamatur autoritas scriptorum classicorum, quos nominauimus. Videtur autem appellari epityrum à contracta oliua, quæ Græcè dicitur πίτυρις. lib. 12. cap. 47.

Equienti mulæ) Equum appetenti, & maritum desideranti. Canes consimiliter dicuntur catulire, quando cupiunt maritari. Tradit Plinius equas domitas sexaginta diebus equire antequam gregales. lib. 6. cap. 37.

Equus) Hūc Aratus, & alij cōplures Pegasus esse dixerūt, qui in Helicone saxū unguia feriens fontē aperuit, qui ex eius nomine Hippocrene dictus est. lib. 11. cap. 2.

Eureungij) Legendum eryngij. Est enim eryngion, siue erynge herba inter aculeatas, in primis clara contra serpentes, & uenenata omnia nascens. Eius radix bibitur aduersus ictus morsusque: Apollodorus aduersus toxica cum rana decoquit. lib. 6. cap. 5.

Ergastularij) Quidā autumant ergastularios dici seruos uinctos in ergastulo. Tu cape ergastularium pro eo qui præpositus ergastulo, & mancipijs: quod genus seruos prisca habebant in ergastulo compeditos ad culturam rusticationis exercendam. Plin. coli rura ergastulis pessimum censeret esse, tanquam quidquid illi agunt, à desperantibus agatur. lib. 1. cap. 8.

Erronem) Erraticum, & fugitiuum. Labeo iurisconsultus, ut scriptū legimus titulo ad A Edilitiū edictū, definit erronem esse pusillū fugitiuum, & ex diuerso fugitiuum magnum erronem esse: sed proprie erronem sic definiunt

iurisconsulti eum, qui non quidem fugit, sed frequenter sine causa uagatur, et temporibus in res nugatorias consumptis ad dominum redit. De errone terro ait Horatius, -fugitiuus, et erro. lib. 9. cap. 10.

Erui) Eruum genus est leguminis, quod uim medicaminis obtinet: quippe quo diuus Augustus est curatus. Innoxium est bobus primo uere satum, autumno uero grauedino sum. De hoc Horatius: Tenui solabitur eruo. Fresum dicitur, quod infractum, et comminutum est, sicut et faba fresca nuncupata, quae molis frangitur. Col. lib. 6. cap. 3.

Euanidae sunt) Imbecillae, laeguidaeque. à Seneca Gaudium euanidum, decenter dictum. Col. de arb. cap. 17.

Eugeniae) Eugeniae uuae à generositate nuncupantur. Graeco enim uocabulo ευγενεια, dicitur nobilitas. Euganei quoque populi Alpium incolae traxere nomen à praestantia generis: hoc est, ab Eugenia. Itaque Eugeniae uuae respondent suo nomini, quando uinum generosum fundunt. lib. 3. cap. 2.

Euronotus) Nomen uenti est, qui medius flat inter Eurrum, et Notum, unde et nomen accepit. autor Plinius in secundo. lib. 11. cap. 2.

Exacuit) Hoc est, ut ego interpretor, acorem fecit, et aceti saporem concepit. lib. 12. cap. 17.

Exaltant) Exaltare sulcum, est alta fossione deprimere. Est enim altitudo superior, et inferior. Col. lib. 3. cap. 13.

Exaniari) Quasi sanie purgari defecarique: quo uerbo utitur Cor. Celsus. Consimile est Apuleianum uerbum examurcari, pro eo, quod est amurca emundari, et sanie repurgari, et quidquid est feculentum extillare. infra ait Columella scribens de salsura suillae carnis, Compositis in tabulatum tergoribus pondere imposito, ut exanietur: hoc est, noxius humer emundetur. lib. 12. cap. 46.

I N C O L V M E L L A M.

Excerni) Id est, expurgari, uētilarique. Cōsimilia sunt *subcernere*, & *incernere*, inde *excernicula*, *incernicula* dicta genera *cribrorū*. Aliās *excernere*, est uentrē purgare: unde *excremēta* dicuntur, quæ & *retrimēta*. lib. 2. cap. 21.

Excludant) Gallinæ dicuntur *excludere*, cum post *incubatum* pulli *maturi* rupto ouo nascuntur. *Plinius*: *Celerius* *excluduntur* *calidis* diebus. Item quædam *gallinæ* *gemma* *oua* *pariunt*, & *geminos* *interdum* *excludunt*. Dicitur et *excudere* *in* *eodem* *significatu*. lib. 8. cap. 2.

Exherbatur) *Herbis* *liberatur*, *repurgaturque*. li. 4. ca. 3.

Exudent) *Quasi* *sudando* *siccescant* *exuāntque* *noxium* *succum*. lib. 12. cap. 5.

F

Fecinium) *Inter* *genera* *uitium* *est* *fecinia*, *ex* *eo* *dicta* *quòd* *plus* *quàm* *cæteræ* *fecis* *affert*: *quod* *tamen* *incommodum* *repensat* *uuarum* *multitudine* : *uentos* , & *imbres* *patienter* *suffert*, *æstu* *infestatur*, *minuti* *acini*, & *duræ* *cutis* *uvas* *habet*. lib. 12. cap. 45.

Flaccescat) *Languescat*, & *quasi* *flacidū* *fiat*. *Plinius* *à* *flacidis* *auribus* *autumat* *deriuari* *cognomina* *Flaccorum*. *Ait* *Apuleius*: *Flacæt* *rebus* *oratio*, *id* *est* *languescit*, & *iacet*. *Potes* *legere* *fracescat*, *pro* *eo*, *quod* *est* *putrescat*, & *corrumpatur*. lib. 5. cap. 10.

Fastus) *In* *notis* *Seruij* *annotauimus* *Seruium* *errasse*, *dū* *erroris* *arcessit* *Lucanum*, *qui* *scribit* *fastus* *esse* *quartæ* *declinationis*, *quādo* *significat* *superbiā*. *secundæ* *uerò*, *quando* *significat* *librū*, *qui* *dierū* *habet* *computationem*. *Vnde* *errauit* *(inquit)* *Lucanus*, *dicēdo*: *Nec* *meus* *Eudoxi* *uincetur* *fastibus* *annus*. *Nāque* *indiscriminatim* *dicimus* *fastos*, & *fastus* *in* *secundo*, & *quarto* *ordine* *pro* *libris*, *quod* & *Priscianus* *tradit*, & *magnorū* *scriptorum* *con-*

firmat autoritas, quæ pro ratione est. lib. 9. cap. 14.

Fatiscit) Resoluitur, languescit, deficit. Plinius, Sine calciatu fatiscunt. lib. 7. cap. 3.

Fefellerit) Latuerit. Horatius, Nec uixit male, qui natus, moriensque fefellerit. Liuius, Explorator Carthaginensis Romæ biennium fefellerit. lib. 12. cap. 3.

Feles) Animal est familiare, ac domesticum, omnibus notum, vulgo catus nominatur (ut opinor) à solertia. Nam catum sapientem dicunt, & acutum, Græci αἴλεπον uocant. Plinius tradit felium oculos in tenebris fulgere. Idē alibi sic refert, Feles quidem quo silentio, quàm lenibus uestigijs obrepunt auribus, quàm occulto speculatu in musculos exiliunt, excrementa sua effosa obruunt terra intelligentes odorem illum indicem sui esse. Verùm apud Columellam, & Varronem, feles accipi uidentur pro fouino: sic enim vulgus appellat bestiolam gallinis maximè infestam, noxiàmque, & sæpe gallinaria tota contrucidātem. lib. 8. cap. 3.

Fellicula) Legendum filicula. Est enim diminutium, à filice herba: de qua Persius: Non tamen ista filix ullo mansuescit aratro. Pterin Græci uocant. Prætereà alia est herba filicula, quam Græco uocabulo polypodion appellant: similis est filici, bilem detrahit, in petris nascitur. lib. 6. cap. 26.

Femina) id est, femora coxæ interiores, sine diphthōgo scribi debet, cū prima syllaba corripitur. Virgil. Eripit à femine. Hinc subfemina, id est, subfemora interiora. Inter femineum eleganti uocabulo Apuleiano dicitur genitale muliebri, quasi inter femina collocatum. lib. 6. cap. 37.

Pellicij fibri) Latini fibrum dicunt, Græci castorē, qui amputatione genitalium liberat se à uenatoribus, gnarus

ob medicatos testes se peti. lib. de arb. cap. 15.

Testaceis puluinis fibulatur) Id est, alligantur, & quibusdam quasi fibulis coagmenta connectuntur. Fibulationes à Vitruvio dictæ coniunctiones fibularum in machinationibus. Diffibulare, est fibulã dissoluere, quod & resibulare dicimus: quanuis apud Epigramatistam id uerbum dicatur in re obscœna de fibula cytharœdorum, & comœdorum, cuius cum mordacitate satyrica mentio est apud poetas. Testacei autem puluini in pavementis dicuntur coagmenta spicata, & loricationes, quibus ad regulam perfricantur, ut nullæ lacunæ insunt. Et sunt quasi extantes cumuli. Item puluini sunt eminentiores partes in areis agrorum, & quasi tori. lib. 1. cap. 6.

Fidelia) Nomen est fictilis uasis, de quo Persius: Respondet uiridi non coacta fidelia limo. Plinius, Mulsi congialem tibi plenam faciam fideliam. Fidelia crebra mentio est apud Col. hoc uolumine, utpote uasis condendis salgamis maxime idonei. lib. 12. cap. 7.

Fidicula) In cælo sidus est, quod appellatur modo lyra, modo fidis, modo fidicula. Aliàs fidiculas accipimus pro genere tormenti, ut in commentarijs Suetonij est explicatum. lib. 11. cap. 2.

Fisco) Fiscina iuncea. Col. lib. 12. cap. 48. hinc fisculus paruus fiscus, siue fiscella iuncea. lib. 12. cap. 49. & lincum fiscum uocat lib. 12. cap. 38.

Flutas) Muræna, & anguille uocantur Græco uocabulo plotæ, Latino flutæ, quòd in summo supernantes sole torrefactæ curuare se posse, & in aquam mergere desinunt: atq; ita faciles capti sunt. Auctor Macrobius. Col. lib. 8. cap. 17.

Focaneus) dictus est palmes, quasi faucibus in uitis e-

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

natus: nam, ut inquit Columella, solet in bifurco medius prorepere, illud autem bifurcum ueluti fauces in uite representat. lib. 4. ca. 24.

Ferramentum fœniseis) Fœniseus, sic enim elegantius dicitur, quàm fœniseus, siue fœnisea, est is, qui fœni secat. Fœniseia dicuntur fœni sectiones. Persius, Fœnisees crasso utiarunt unguine pulres. lib. 2. cap. 18.

Præcipuè fœtæ) Fœtas, ferè semper idonei scriptores appellant puerperas, hoc est eas quæ peperunt. Inclytus tamen poeta dixit, loca fœta furentibus austris, pro plena. Idem ait: Non insueta graues tentabunt pabula fœtas, pro prægnantes. Verum alio in loco posuit fœtam pro ea, quæ iam peperisset. Sic enim, inquit, in aspidopœia,
Fecerat, et uiridi fœtam Maurtis in antro
Procubuisse lupam. Plinius noster fœtam semper usurpat pro ea, quæ à partu cubat. lib. 7. cap. 6.

Forda non admittit) Vacca prægnans, dicitur forda à fœtu. Ouidius, Forda ferens bos est. Ab alijs horda appellatur quadã cognatione literarum, ut hœdus, fœdus. Inde in Fastis, dies hordicalia, siue fordicalia nominantur, quæ nonnulli appellant fordicia, quibus hordæ siue forde, id est, grauidæ uacæ immolabantur. lib. 6. cap. 23.

Fossas ueteres tergere) Verrius Flaccus iuris pontificij peritissimus, quia ferijs tergere ueteres fossas licebat, nouas facere ius non erat. festiuitate dicere solebat, ferias idoneas magis uiduas esse quàm uirginibus ad nubendum, tanquàm fossæ ueteres sint uiduæ, quas feriatis diebus tergere fas esset. lib. 2. cap. 24.

Cum fracibus) Sicut floes prisco uocabulo significant uini fecem è uinaceis expressam: ita fraces ex oleis. Plinius dixit fraces esse carnes oliuarum, et inde feces. Oleum, ut

I N C O L V M E L L A M.

inquit Cato, quoadiu in amurca & in fracibus erit, tam deterrimum erit. Hinc uerbum factum uidetur Fracescere, quod est fracibus resolui corrumpique, atque putrescere uetustate. M. Varro, Olea lecta si nimium diu fuerit in aceruis calore fracescet. Item haec de qua fit oleum, coegeri solet acruatim dies singulos in tabulata, ut ibi mediocriter fracescat. lib. de arb. cap. 14.

Infriatur) Friare quod & infriare dicitur, est in puluerem redigere, & minutim digitis terere atque inspergere, uulgo dicunt puluerizare. lib. 8. cap. 5.

Vis frigoris excoquit) Idem est effectus frigoris, & caloris, iuxta illud Maronianum: -penetrabile frigus adurit. Consimiliter Lucanus, Vrebant montana niues. In hanc sententiam Palladius. Ita utraque pastinatio decoquetur beneficio algoris & solis. lib. 11. cap. 3.

Furunculus) Palmes est iuxta palmitem, custodem nuncupatum, qui est uerrucae magnitudine, uocaturq; furunculus. Alias furunculus dicitur ulcus nascens passim in quacunque parte corporis ac maximo incommodo, mortiferum aliquando malum coeactis emaciatisque corporibus. Alias furunculus pusillus fur, ut latrunculus. lib. 4. ca. 24.

G

Galactopota) id est potores lactis, & lacte uictitantes. Graece γάλα dicitur lac. Suidas ait, γαλαυτοπότης, ὁ γάλα πίπων, id est galactopotes est lac bibens. lib. 7. cap. 2.

Caseum Gallicum) Laus apud priscos erat praecipua caseo Nemausensi (sic enim à ciuitate Galliae nominantur) cuius meminit Plin. in XI. qui sic scribit caseo Nemausensi fuisse commendationem, sed musteo tantum ac recenti. lib. 12. cap. 57.

Gallinaria) Quae superius Graeco uocabulo dicta sunt

ff. ij.

ornithotrophia & ornithones, nunc Latina uoce appellat Gallinaria, uidelicet stabula Gallinarum & receptacula. lib. 8. cap. 3.

Sestarios gari) Genus est liquoris exquisiti. quod garon uocauerunt, à pisce garo nominato, ex quo antiquitus conficiebatur. Autumat Plinius garum fieri intestinis piscium sale maceratis. Martialis, Nobile nunc sitio luxuriosa garum. lib. 6. cap. 34.

Gemellar) Nomen est uasis, cui fortassis ex eo inditum hoc nomen, quod geminas mensuras continet. lib. 12. cap. 50.

Glaber) sine pilis, Glabella foemina decenter dicitur Apuleio, cuius corpus est leuigatum, politum, nulloque pilo hispidum. lib. 7. cap. 3. hinc glabrescit, id est, fit glabra & polita leuigataque. lib. 2. cap. 20.

Locis glabrentibus) Glabrentia loca dicuntur quasi caluentia, quae & glabreta nuncupantur, sine stirpe, sine stipula, sine frondibus, ut hominis caluitium, sine capillo est. Graeci consimiliter loca nudata fruticibus phalacras uocant, à quibus φαλάκρος dicitur caluus. Unde phalacrocaraces dicti corui aquatici caluitio monstrabiles. Caluescere de arboribus quoque usurpatur. Infra ait Col. Saepe nouella castaneta caluescunt. Vineae caluata dicitur Catoni, Plinioque, in qua rarae sunt uites. lib. 2. cap. 9. Et glabrata, id est, depilata. lib. 12. cap. 52.

Gleucini) Graeci τὸ γλευκός mustum uocant: Graeca quoque uoce dicitur αἰγλευκός, hoc est semper mustum quod inter dulcia est. Id euenit cura: quoniam, ut docet Plinius feruere prohibetur. Hinc oleum gleucinum dictum ab eo γλευκός, id est mustum incoquitur uapore lento, consumiturque mustum oleo, cui admiscunt etiam odoramenta. Plinius oleum gleucinum memorat inter genera olei factiui.

quod nunc quomodo fiat, eleganter Columella præscribit lib. 12. cap. 51.

Glycorhizes) Vocabulum Græcum est, quod significat dulcem radicem, tanquam id vini genus à dulcedine musti, et radice herbæ cum qua fit, sit nominatum. libro 12. cap. 35.

Quasi pabulo gliscit) Crescit, pinguescit, saginatur, Gliscere enim crescere est: unde glires dicti, qui somno gliscunt, id est crescunt: fiuntque pinguiores. Glisceras mensas dicebant antiqui opimas et lautas, quasi gliscentes per instructionem epularum. Alibi Columella scribens de gallinis farciendis sic inquit: Prima luna saginari coepta uicesima pergliscit. lib. 2. cap. 5.

Graminoso) Herbooso, à gramine ducto uocabulo. Est autem gramen inter herbas uulgatissimum, iumentis herba non est alia gratior, siue uiridis, siue in foeno siccata. Sunt qui et aculeatum gramen uocent, cum in cacumine sint aculei, quod Græci dactylon uocant: quia digitis medeatur. lib. 6. cap. 1.

Grauedinem) Grauedo, ut docet Corn. Celsus, humor est ex capite distillans. Apuleius: Nares grauedine oppletæ. Græci uocant corizas, nostri grauedinem: unde grauedinosi dicti, qui ad morbum grauedinis procliuiiores sunt. M. Tullius: Itaque dicimus grauedinosos quosdam, quosdam torminosos, non quia iam sint, sed quia sæpe sint. libro. 7. cap. 3.

Gummitione) Inpersione gummi, et quasi tectorio. Itidem ceratura dicitur inductio ceræ, et quædam quasi incrustatio ex cera facta in dolijs olearijs. lib. 12. cap. 49.

H

Observare halitus septentrionales) Plinius: Qui ma-
ff. iij.

res concipi uolet, in Aquilonem pascito, ut sic in eundem
 ineant: qui fœminas concipi uolet, in Austrum spectantes
 inire cogito. tradunt omnes ferme scriptores hoc fieri, sed
 cur fiat, minime causas explicant: uideor itaque facturus
 operæpretium si ea, quæ apud Albertum magnum rerum
 naturæ consultissimum legi, conducentia ad hanc rem,
 hoc in loco explicauero, qui in libris de animalibus tra-
 dit, ideo flante Aquilone concipi mares, quia is uentus ca-
 lorem naturalem intus cohibet, & ita corpora sunt ualen-
 tiora firmiterque, & ipsum semen siue sperma meliore-
 scit, contra flante Austro corpora fatiscunt, & resoluta ca-
 lore sunt imbecilla, unde fœminæ tunc facilius concipi-
 untur, qui foetus est quàm masculus longe imbecillior, mol-
 liorque. lib. 7. cap. 3.

Halecula) pisciculi nomē est, potest esse diminutiuū hal-
 lecis, quæ fex est muricæ imperfecta, nec colata. li. 6. cap. 8.

Haræ) Stabula porcorum, atque cubilia. Plautinum
 illud notum est, In hara habitare uideor, non in ædibus.
 lib. 7. cap. 9. & apud Var. lib. 3. cap. 10.

Albi uel helui) est enim color heluus, siue heluolus, in-
 ter purpureum & nigrū. Vnde uicæ heluolæ nomen ac-
 ceperunt, quæ à quibusdam appellatæ sunt uarianæ, à
 colore sæpius uariante. Grammatici heluum colorem ap-
 pellari dicunt medium inter rufum & album, qualis est
 color boum. M. Tullius hinc uidetur heluolas herbas scito
 epitheto nuncupasse, cum ait, Heluolas herbas ita condi-
 unt, ut nihil possit esse suauius. lib. 3. cap. 12.

Rustici hexastichon) Vulgo dicitur hexastichon sex
 uersibus constans: Distichon duobus. Hic hordeum nomi-
 natur hexastichon, quasi sex ordinum: sicut alterū genus
 distichon, duorū ordinum. Nam in hordeo spicæ quedam

binos ordines habent, & id distichon uocant: quædam senos, & hoc à numero ordinum hexastichon appellatur. libro 2. cap. 9.

Cum distendetur aqua cutis) Id est, laborabit hydro-pisi, sic enim Græco uocabulo appellant morbum aquæ subter cutem fusæ: cuius tres sunt species, Tympanitis, hypofarca, & ascites: Communis est omnium nimia humoris abundantia. Olim quidam hydropticus sitis impatiens bibit suam ipsius urinam, atque ita in exitium semet præcipitauit. Ita autem ordinanda sunt uerba Columellæ, ut aqua sit septimus casus, cutis uero reclusa, ut exponas cutem distendi aqua, & nimio humore subter cutem fuso corpus extuberare. lib. 7. cap. 7.

Hippomanes) Ut eximus poeta describit, uirus est lentum distillans ab inguine equarum per id tempus quo libidine extimulantur. Hippomanes est caruncula nigra ἐπὶ τῆ μετώπῃ τῆ πόλῃ id est, in fronte pulli equini ueneficum amoris: de quo intellexit poeta in serio opere:

Quæritur & nascentis equi de fronte reuulsus,
Et matri præreptus amor. de quo Plinius, Solinus, Aristoteles, & cæteri. Est & Hippomanes auctore Theocrito φυτόν ἰππων: id est planta, siue herba, qua gustata equi in furias aguntur, unde & nomen. lib. 6. cap. 26.

Quàm in hircis) Lego in hirtis, ut ad genus ouium hirtum, hoc est hirsutum referas, quod minus pretiosum est. Si mauis hircis, intellige in gregibus ouium plures parandos masculos, quàm in gregibus caprarum hircos. lib. 7. cap. 4.

Hornotinas plâtas) Ab horno hornotinus fit, ut à prisco pristinus, auctore Prisciano, & pro re annua siue ipsius anni accipitur. Dixit Horatius, -si thure placaris: & horna Fruge lares. Cato, Hornotinae nuces uirides sunt. Col. lib. de ff. iiij.

arb. cap. 30. & lib. 5. cap. 6.

Sic utrique proximum horreū) Nomine horrei significatur repositorium; unde horrearius dictus, super quo affatim in commentarijs Apuleianis annotavimus. li. 1. ca. 6.

Pensile horreum) Repositorium sublime & editum. Plinius & Varro probant suspensa & sublimia, hoc est, pensilia horrea. Consimiliter pensilis uia dicitur quæ suspendi solet ad perennitatem. Pensiles horti erant Thebis Aegyptijs memorabiles. Sergius Orata habuit pensiles balneas. lib. 12. cap. 49.

In hortensi lira) Id est, in areola & sulco horti: hortensia appellant omnia quæ seruntur & nascuntur in hortis, Græco uocabulo dicuntur æpurica. lib. 9. cap. 4.

I

Ichthyotrophia) Vox Græca est, qua uiuaria piscium significantur, quæ & piscine nominantur. Plinius noster hæc omnia receptacula auum, piscium, ferarum generali uocabulo uiuaria appellat. lib. 8. cap. 1.

Impetigines) Pustulæ sunt infestantes corpora, quarū, ut docet Corn. Celsus, species sunt quatuor, ab impetu inditum nomen, ut ostendit Quintus Serenus illo uersu, Si uerò uitium est, quod ducit ab impete nomen. Vulgo uolaticam dici autumant. Impetiginem Plin. lichenas esse sentit, hæc memorans: Arida cum resina impetiginem & scabiem quam psoram & lichenas uocant. Nam ἰσπαῖ Græcæ scabies, relinquitur, ut lichen sit impetigo. lib. 6. cap. 30.

Incanæ) Canescentes & albæ. Virg. -incanāq; menta Regis Romani. lib. 8. cap. 2.

Incernemus) Cribrabimus. Incerniculum genus cribri est: incernere cribrare, cribroque transmittere. li. 5. cap. 4.

Incilia) Incilia fossæ sunt quæ in agris fiunt ad aquā

I N C O L U M E L L A M.

deducendam: dicuntur & derivationes de riuo communi factæ. Portius Cato, Incilia aperire, aquam deducere, uias & segetem curare oportet, ut fluat, item in monte fossas incales puras habere oportet. lib. 5. cap. 9.

Inemptas dapes) Versus Virg. ex IIII Georg. quos hoc in loco citat Columella, sunt hi, Regum æquabat opes animis, serâque reuertens Nocte domum, dapibus mensas onerabat inemptis. lib. 11. cap. 2.

Ineunt) Coeunt, & primum initum facere incipiunt. lib. 7. cap. 9.

Inexputabilis) Infinitus, qui supputari ob multitudinem non poterat. lib. 9. cap. 4.

Non inficior) Non nego. Ire inficias, est negare, inde status inficialis apud Oratores. Inficiator pro eo qui negat. Epigrammatista, In ius ò fallax aut inficiator eamus. lib. 4. cap. 28.

Infriata) Minutim insparfa. Friabile id Latine uocatur quod facile disteritur, uulgo uocant puluerizatum. libro 7. cap. 5.

Velut per infundibulū) Instrumenti rustici nomen est quo uina diffunduntur in dolia, in usu cellæ uinariæ frequentissimo. Portius Cato scribit, oportere uillicum habere in instrumento fundi infundibula duo. Refert Flavius Vopiscus in Aureliano, fuisse quendam bibacem qui bibere solebat infundibulo appposito plus orca. Est autemorca genus uasis. lib. 3. cap. 12.

Infusci) Nigrantis coloris. lib. 9. cap. 10.

Ingluuias) Albertus Magnus doctior quàm eloquentior, Pappam uocat in aibus, quam Columella uocat ingluuiem. Itidem Virgil. illo uersu. Improbis ingluuiem rãnisq; loquacibus implet. A Plinio dicitur sinus gutturis.

Est autem capacitas gulæ patentior, qua merguntur recentia cibaria. lib. 8. cap. 5.

Inire gregem) Id est, coire cum grege. Ausonius, Sic metaurus inquit, sic proxima buccula mugit. Ovidius, -ineas quâlibet ante uelim. Hinc initus ponitur pro coitu. Plinius tradit equos, & canes, & sues initum matutinum appetere. Idem de bobus scribens ait: Conceptio uno initu peragitur. lib. 7. cap. 3.

Innotat) Inurit, signat, inscribit. lib. 7. cap. 9.

Inodare) Plinius pertinentia ad hanc sententiam hæc scribit: Cæterum ut odore careant, omnia hæc iubentur feri cum luna sub terra sit, colligi cum in coitu. sine his Menander è Græcis auctor est, allium edentibus, si radicem betæ in pruna tostam superederint, odorem extinguere. lib. 11. cap. 3.

Implicato) Pice oblinito. picare, impicare, oppicare uerba sunt ab uno picis fonte corruata. lib. 12. cap. 29.

Irim) Herba est laudatissima in Illyrico. Floret diuersi coloris specie, sicut arcus cælestis, unde & nomen: natura est feruens. lib. 12. cap. 28.

Insolatis) Insolati dicuntur dies multo sole, & puro intepescentes. Insolari etiam est sole impleri, concoquique. lib. 11. cap. 3.

Ad instrumenti curam) Titulus est apud iurisperitos, de fundo instructo, & instrumento legato. Vbi docet Ulpianus instrumentum dici apparatus rerum, sine quibus exerceri nequeat possessio. Idem ait, instrumenta fundi ea esse, quæ fructus querendi, cogendi, conseruandi gratia parata sint. Triplex est instrumentum rusticum, Vocale, Semiuocale, Mutum. Vocale, in quo sunt serui. Semiuocale, in quo sunt boues. Mutum, in quo sunt plaustra, ligones,

falces, & alia. Hoc genus Græci uocant ἔργαλαια, γεωργικά, καὶ ἄσκεινα. lib. 1. cap. 8.

Insuatanda) Aspergenda, & quodam quasi succo irroranda, madefaciendaque. lib. 7. cap. 4.

Iteratos tertiatos esse) Iterati dicuntur agri, quando secunda aratione coluntur, quod & offringere nuncupant, unde & iteratio. Tertiari uero, quando tertia aratione, & tertio sulco repetuntur, tuncque boues lirare dicuntur. lib. 2. cap. 4.

Interordinium) Spatiū quod est inter duos ordines, dicitur interordinium, sicut interuallum inter columnas, intercolumnium nominatur. lib. 3. cap. 13.

Ad intertriginem) Intertrigo corporis uitium est, fit autem id malū, quando femina, id est, coxæ interiores equitatu aliāue de causa atteruntur. Græci dicunt πατρίμα. Docet M. Varro intertriginem, & intertrimentum ab eodem uerbo deriuari, cuius uerba sunt hæc, Intertrimētum ab eo, quod duo, quæ inter se trita, & diminuta, à quo etiam intertrigo dicta. M. Cato, Intertrigini (inquit) remedium est: cum in uia ibis, absynthij pontici surculum sub anulo habeto. lib. 6. cap. 32.

Intritam) Intrita uocabulo generali dicta est, ab intritu. Interdū esculenta est, sæpius alijs rebus accommodata. Ait Terent. in Phor. Tute hoc intristi, tibi omne est exedendum. Exposuit Donatus hoc, inter rusticos de alliato mortarij dici solere: Proprie enim, inquit, intrita dicitur huiusmodi cibus. Alia res est Catonis intrita, hoc est, emplastrū, ad insitionem, cui emplastrationi nomen est, maxime idonea. Pli. in 17. Sed id etiā apud ueteres Græcos inuenitur, & apud Catonē, qui oleam, ficūmq; sic inseri iussit mensura etiā præfinita, secundū reliquam diligentiam suam cor-

tices scalpro excidi quatuor digitorum longitudine, & triū latitudine, atque ita coagmentari, & illa sua intrita oblini: hic uidetur intrita pro fecē uini poni, sicut infrā ponitur intrita folliculorum, quibus acina uuarum conteguntur. lib. 12. cap. 40.

Nisi interuasferis) Sicuti supra, ita hic quoque corrigendum est, interuasferis. Nanque in terradi dicuntur arbores, quando rami intermedij succiduntur, quoniam densitas officit: ideoque laxioribus interuallis serendæ sunt arbores: in terradi gaudent oliuæ, auctore Plin. Columel. lib. 5. cap. 8. & 12. cap. 19.

Inula) Iulia Augusta illustrauit inulam, dum ea uescitur quotidiano cibo. herba est hortensis, amara, & per se stomacho inimicissima, eadem dulcibus mixtis saluberrima. Defectus præcipuè stomachi excitat. lib. 11. cap. 3.

Inurinare) Innatare, & mergi. Urinantes uocant, qui sub undis natant, quorum frequens mentio apud Plinium. Vrna, ut docet M. Varro, ex eo dicta quòd urinatur, id est, mergitur ad hauriendam aquam. Firmicus Maternus docet urinatores habere in horoscopo sidus delphini. lib. 8. cap. 14.

Totius iugi) Vinearum multæ species sunt, aliæ humiles, ac sine palis, aliæ sublimes, ut quæ appellantur iugatæ, ut pleræque in Italia: quibus stat recta uinea dicuntur pedamenta, quæ transuersa iugantur, iuga nominantur, ab eo quoque uinea iugatæ dictæ. Iugorum fere sunt genera quatuor: Pertica, arundo, restes, ac uites. Iugationis species duæ, una directa, altera compluiata, hoc est, in longitudinem, & latitudinem iugata, dicta à cauis ædium compluijs. lib. 4. cap. 18.

Iugario ad circumeundum) Nomine iugarij is signi-

ficatur, qui iungit boues, iugumque imponit, demittitque. libro 6. cap. 6.

Iugeratim) In singula iugera, aduerbium est, ea figura formatum, qua templatim, pagatim, uicatim, & alia sexcenta hoc genus. lib. 3. cap. 3.

Fracta iuga) Genus est uineæ, quam uocant iugum. Fit autem cum defixis humi palis annectuntur singulæ transversæ perticæ, per quas prorepunt uitis pampini. Id genus iugi canterium uocant rustici, inde iugata uinea scriptoribus rusticationis nuncupata. lib. 11. cap. 2.

Ad iusta) Integra, & plena sine diminutione. li. 6. c. 29.

Iuentus) In apibus dicitur decenter iuentus, gens, populus, plebs, & cætera hoc genus, translatione ab hominibus facta. lib. 9. cap. 12.

L

Labello) Nomen est uasis, diminutiuum à labro, de quo M. Tullius: Labrum si in balneo non est, cura ut sit. Villicus habere debet ex præscripto Catonis labrum unariū, labra aquaria quinque, labrum lupinariū unum. lib. 12. ca. 28.

In Lacinias) In particulas, ut separatim distributus, & particulatim diuisus bene conualescat: uocabulum dictum à lacinijs uestimentorum quæ cæsuratim sectæ, & quasi diuisæ sunt. Infra ait, Separatim lacinie deducantur. lib. 7. cap. 6.

Laconicis excoquimus) Balneæ ardentes, ne dicam calentes, fuerunt in usu quotidiano priscorum, quibus persuasissimum habebant in corporibus cibos coqui, & cruditatem digeri. In balneis erant tepidaria, caldaria, frigidaria: erant & sudatoria, quo ex genere est laconicum. ubi sudando, exercendoque corpus, cruditatem digerebāt, & appetentiam edendi prouocabant. Scribit Vitruuius

laconicum, sudationesque coniungendas esse tepidario, qui saturitate epularum immodica crudierant, & caco stomachi cruditateque laborabant: hi ad balneas confuegebant, & in sudatorijs, laconicisque sudorem euocabat: ita stomachi cruditatem digerentes, quam epulae copiosiores afferunt. Cor. Celsus docet sudorem elici duobus modis, aut siccis calore, aut balneo: siccum calorem esse laconicum, quae utilia sunt, quoties humor intus nocet, isque digerendus est. Consimiliter Seneca in epistolis moralibus carpens hunc uentricularum morem sic refert: Quid mihi cum istis calētibus stagnis? quid cum sudatorijs? in quibus siccus uapor corpora exhausturus includitur, omnis sudor per laborem exeat. Poetae Satyrici consono ore carpentes ingluuiem helluonum: quorum deus uenter est, consimiles sententias numeris poeticis complexi sunt. Horatius, Crudi tumidique lauemur. Persius, Turgidus sic epulis atque albo uentre lauatur. Iuuenalis, Crudum pauonem in balnea portas. Igitur Columella satyrico morsu, & canina facundia inuectus in delicias luxuriosorum ait, Romanos saturos cibo, potuque distentos, excoquere digerereque quotidianam epularum cruditatem in laconicis, hoc est, sudatorijs, ubi sudores digerebant, & ita apti rursus ad gurgineata cibaria, coenasque esculentiores reuertebantur. Laconicum autem, ut Dion tradit, à Laconibus dictum est inuentoribus: quoniam nudi, unctique ante alios in hisce sudatorijs exercebantur. Plinius autumat id genus instrumenta pessimum dedisse mores bonos, & debellasse corpora Romanae iuuentutis. Col. in praef. lib. 1.

Lacon) Auctor est Pollux, generosas canes esse Laconicas, Arcadicas, Argolicas, Celticas, Ibericas. Tradunt antiquitus Lacenas canes ex uulpibus, canibusque progenitas:

I N C O L U M E L L A M.

Et ob id uocari Græco uocabulo ἀλωπεχίδας, quasi à uulpe uulpinares. lib. 7. cap. 12.

Lacusculos) Loculos, siue loculamenta disclusa ut unum quodque genus seorsum, ac separatim reponatur. M. Varro loculatas piscinas appellat in quibus generatim disclusi pisces continentur. Diminutiuum est à lacu, et significat uas torcularis. lib. 12. cap. 50.

Auium lanistæ) sicut lanista comparat familias gladiatorum, eâsque edocet armorum disciplinam, ut mox uendat munerarijs, ita per translationem dicuntur lanistæ auium, qui gallinas parant, instruuntque ad certamen, qui mos hodiè que durat apud Boemos: ubi primores præparant gallos gallinæos pugne quasi gladiatorie, fiuntque sponsores pretij non parui, dum unusquisque pecuniam largam deponit: quam aufert dominus uictoris gallinæi. Plinius refert, Pergami omnibus annis spectaculum gallorum publice edi solitum, ceu gladiatorum. lib. 8. cap. 2.

Vel de lapide noxium) Serui dicuntur de lapide empti, propterea quòd uenales serui astabant in lapide, foro Romano ubi præco uenales proclamabat. Hinc illud Plautinum, In eo astas lapide, ubi uenales præco prædicat. M. Tullius, in oratione contra Pisonem, non minus scièter, quàm eleganter tribunos duos dixit esse de lapide emptos, quia mercede redempti fuerant, ut fauerent Clodio, sicut serui de lapide pecunia comparantur. Labitur Merula errore manifestario, qui enarrans hunc locum Columellæ existimauit id totum referendum esse ad eos, qui de Capitolino lapide deijciebantur, quod quàm ridiculum sit interpretamentum, penitusque ab intellectu scriptoris dissentiens, qui uis uel mediocriter eruditus intelligit. lib. 3. cap. 3.

Lapsanæ) Olus est siluestre trium foliorum, diui Iulij

carminibus præcipue iocis militaribus celebratum: alter-
nis quippe uersibus exprobrauere lapsana se uixisse a-
pud Dyrrhachium, præmiorum parsimoniam cauillan-
tes. Est autem id, ut inquit Plin. cima siluestris.

Exiguum laseris) Virgultum clarissimum est, nomine
laserpitium, quod Græci silphion uocant, cuius succum
uocant laser, magnificum in usu medicamentisque, & ad
pondus argentei denarij pensum. In Cyrenaica provin-
cia præstantissimum, unde epitheto optimo Catullus Cy-
renas laserpiciferas nominauit. Pallad. Græco uocabulo
opon Cyreniaci appellat laser, quasi succum Cyrenaicum.
Galenus quoque opij Cyrenaci mentionem crebro facit,
intelligi uolens hoc laser: quanuis mendose hæc dictio le-
gatur in codicibus impressis. Plinius de lasere scripsit
hæc: Laser ex silphio profluens inter eximia est naturæ
dona numeratum: pluribus compositionibus inseritur, per
se autem algores excalfacit. Potum neruorum uitia exte-
nuat, foeminis datur in uino. à lasere laserpiciatum ace-
tum dictum. lib. 5. cap. 8.

Neque latere) Id est pariete lateritio, & structura ex
lateribus coctis facta. Col.

In uentrem latefcunt) Lati fiunt prægrandesque &
uentricosi. lib. 2. cap. 10.

Lentorem) Vulgo uiscositatem uocabulo barbaro ap-
pellant. Lentor dictio est infrequens: sed oppido quàm ele-
gans, Plinianique splendoris. lib. 6. cap. 4.

Leucoia) Candida uiola hoc nomine nuncupatur: nam
Græci leucon candidum, & ion uiolam dicunt. li. 9. ca. 4.

Superposita libella) Norma est siue instrumentum quo
libratores aquarum utuntur. Structuras ædificiorum, ut
inquit Plinius, ad normam, & libellam fieri, & ad per-

pendiculum respondere oportet. In alia significatione libella in argento significat decimam partem denarij nummi. *sembella*, dimidium libellæ. lib. 3. cap. 13.

Liberæque) *Libera* dea est, per cuius beneficium fœminæ emissis in coitu seminibus liberentur, unde et nomen, quam etiam *Venerem* esse putant. auctor August. in sexto de civitate dei. Quidam autumant *Liberam* esse uxorem *Liberi* patris, hoc est *Bacchi*: numen utriusque in *bacchanalibus* celebratur. lib. 12. cap. 18.

Ligula) Nomen mensuræ parvæ, instar coclearis, à lingue similitudine *ligula* dicta. Quidam grammatici pertinaciter contendunt *lingulam* dici debere potius, quàm *ligulam*, quos hoc disticho taxat Epigrammatista, *Quannuis me ligulam dicant equitèsque patrèsque, Dicor ab indoctis lingula grāmaticis.* Plinius lib. 20, Sunt qui comitialibus morbis dandum putant *ligulæ* mensura. *Ligulã* quoque dicimus vinculum calceorum, de qua *Iuven.* Et *ligulas* dimittere sollicitus. *Lingulam* dixere veteres gladiolũ oblongum in speciem lingue factum. lib. 12. cap. 22.

Ligone) Ferramentum est rusticum à legendo dictum: nanque eo propter latitudinem id quod sub terra est, facilius legitur. *Vlpianus* inter instrumenta fundi, quæ culturæ utilia sunt, enumerat *ligones*. lib. 2. cap. 16.

Ligustici) *Ligusticum* est olus siue herba hortensis à *Liguria* nominatum. *Plin.* in XVIII, *Ligusticum* silvestre est in *Liguriæ* suæ motibus, seritur ubique: suavius sativum, sed sine viribus: panacem aliqui uocant. *Apitius* cõdimentis *apitianis* frequenter immiscet *ligusticum*. lib. 12. cap. 57.

Lirantur) In *liras* digeruntur sulcanturque factis porcis, de quibus supra scripsi satis diligenter. lib. 11. ca. 2. hinc *liratim* aduerbium, per *liras*. lib. 11. cap. 3.

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

Mustum lixiuum) Plinius & Græci scriptores pro-
tropon uocant *mustum* sponte defluens antequam calcen-
tur *uicæ*. lib. 12. cap. 41.

Fœminæ locis) Id est genitalibus & naturalibus e-
quæ. Locos proprie appellat genitalia mulierum. Plinius,
Fœminis eadē omnia præterquam uesicæ iūctus utricu-
lus, unde dictus uterus: quod alio nomine locos appellat,
hoc in reliquis animalibus uulnam. M. Cato, Mulier si eo
lotio locos fouebit, nunquam hi uirosi fient. Corn. Celsus,
Quæ locis laborat, aut difficulter partum edit, sternuta-
mento leuatur. lib. 8. cap. 11.

Loculamenta) Loculi sunt & receptacula quæ apud
nos sunt uimineæ, & ordine collocantur in peristerotro-
phio, in quibus nidificant columbæ. M. Varro loculatas pi-
scinas decenter appellat quibusdam quasi loculamentis di-
stinctas, ubi dispares disclusi pisces habentur. lib. 8. cap. 8.

Locustæ) Locustas intelligit, quæ sunt in genere secto-
rū, quas Græci ἀνρίδ'ας uocant, de quibus multa Plinius
noster in undecimo. Ecclesiastici conditores memorant
olim locustam totam exequisse Aegyptum. olim à locustis
ciuitas in Africa pulsa est. Aliàs locustæ sunt pisces. Fuit
& Locusta fœmina uenefica, cuius Trāquillus, Tacitus, Iu-
uenalis commemorerunt. lib. 8. cap. 11.

Ad lucubrationem uespertinam) Rustici duas habent
lucubrationes, eâsque maxime noctibus hibernis: alteram
uespentinam, alteram matutinam, quam antelucanam uo-
cant: quia ante lucem euigilant. Literatis quoque consimi-
les sunt lucubrationes, magna tamen dissimilitudine dispa-
ratæ. Siquidem rustici lucubrantes rusticana opera effici-
unt, & uilia: literati uero diuina, & immortalia: illi cor-
pus, hi ingenium exercent, illi manus mouent in canabe,

et ligno et materia, hi inter chartas, et calamos scriptorios sunt occupati, qua occupatione, nihil honestius, nihil potest esse præstantius. lib. II. cap. 2.

Optima habentur à lumbis) Membra hominis, et partes ad alias quoque res decenti translatione transferuntur. nam montibus poetæ persæpe dant caput, humeros, pedes. Nec Columella in vitibus lumbos, et humeros, indecenter appellat eas partes, quæ, si vitem metiaris, ut hominem, obtinent vicem lumborum, et humerorum. Cum similiter Plinius dat vitibus digitos, pollices, caput, crines, alia quoque humani corporis membra. Idem tradit ab his meris arborum surculos petendos esse ad insitionem. Col. lib. de arb. cap. 3.

M

Maceria) Sepimento. Plautus in Truculento, Maceria illa in horto in singulas noctes latere fit minor. M. Varro docet maceriam in fundo esse fabrile sepimentum, cuius species sunt quatuor, quod fit è lapide, quod è lateribus coctilibus, quod è lateribus crudis, quod ex terra, et lapillis compositis informe. lib. de arb. cap. 18.

Macescat) Legendum est macescat, hoc est, macer fiat. Plautus, Macesco, tabesco, consenesco miser. lib. 7. cap. 3.

Malagmatis) Malagmata medicamenta quæ molliunt, unde et nomen. lib. 6. cap. 16.

Maleorum) Corrige malleolorum. Sunt enim malleoli vocabulo apud scriptores rei rusticæ frequentissimo, surculi vitium utrinque capitulati, et ob id malleoli nuncupati, perinde ac mallei effigiem representantes. lib. 3. cap. 21.

Malignis lignis) A malo arbore pomifera malignum lignum dici arbitror. Plin. melinum unguentum celebrat, ex eo dictum, quod ex malis cotoneis fit. Nam μήλον Græ-

cè malum appellatur. lib. 7. cap. 8.

Marathitè) Lego marathritè, hoc est uinū ex fœniculo cōcinnatum, quod Græci marathron uocant. lib. 12. cap. 35.

Maritabis) Dicuntur decentissima translatione arbores maritari, quando illis uitis copulatur. Plin. consimiliter, Alternis, inquit, seruantur brachia, alternis putantur annis, sexto anno maritantur. Horatius quoque dixit in Epodo, Altas maritat populos. lib. de arb. cap. 16.

Materiam submittito) id est, pampinum educato, producitōque ad incrementum, ut mox fructū ferat. frequens uerbum apud Columellam in hoc significatu, sicut et materia pro uirga siue palmite uitigineo. In sexto ait idem, Materiā uocamus palmitem, ea et fructum, et noua flagella bene procreat. Aliàs materiæ appellatione significatur omne lignum accommodatum ad ædificandum. Ideoque scribit Vlpianus: Si cui legata ligna sunt, ei arbores materiæ causa succisas non deberi. et ut auctor est Paulus, perticæ et pali in numero materiæ redigēdi sunt, et ideo lignorum appellatione non continebuntur. Hinc materiarius uocabulo Plautino dictus faber tignarius, et fabrica materiaria Plinio nuncupatur fabrica tignaria, quam Dædalus inuenit. Apud Vitruuium uerba sunt materiari, et materiaciones. Apud M. Tullium ædes malæ materiatae, id est, tignis, trabibusque male fultæ, malèq; adminiculate, et ob hoc uitium facientes. lib. de arb. cap. 1.

Matrices) Quæ sunt matres, et prognerant. uulgo matricem uocant genitalia fœminæ, qua fœtus ipse concipitur, contineturque. Eruditiores matricem ponunt pro eâ quæ fœcunda est, et mater fit, et parit. Infrà loquens de gallinis, inquit, sint matrices robusti corporis. et est hæc dictio in hac significatione prope in usu Columellæ. Sue-

tonius arborem appellavit matricem, ex qua planta tantum foret. Videor, si memoria non labat, legisse apud Plinium, uno tantum in loco matricem poni pro locis genitalibus secundum vulgarem significatum. lib. 7. cap. 3.

Mediastinus) significat servum ministerio rustico primitim attributum, quod sanè erat laboriosum. Sed quod in agricoltatione sit id officium mediastini, non satis liquet, nisi accipias pro eo qui balnea curat & domum. Quidam etymò mediastini deducunt, à medio astu, id est, civitate, quasi in media civitate versetur, & mediæ urbis incola sit, quæ significatio planè convenit cum illo Horatiano carmine, Tu mediastinus tacita prece rura petebas. Quidam mediastinum à medio stando vocari memorant. non pauci mediastinos tradunt dici vilissima quæq; mancipia, qui ab ætissima quæq; officia tam in agro, quàm in urbe inter servos peragunt, ut omnibus pareant, nullius imperium detrectantes, quasi in medio, ac propatulo ad omnium domesticorum iussa præsto sint. De mediastinis Nonius, Porphyrio, Priscianus. Ego re solerter, curiosèq; perpensa, video apud Columellam mediastinos proprie intelligi eos operarios, qui in studio agricoltationis versantur, quales sunt occatores, sarritores, runcatores, messorum: hoc signat ipse Columella scribens in secundo, posse ducentorum agrum iugerum subigi duobus iugis bouum, totidèmq; bubulcis, & sex mediastinis. nam præter bubulcos mediastini sex, qui alij intelligi possunt, quàm hi qui reliqua opera præter arationem in agricoltatione conficiunt? ut est sarrire, runcare, occare, metere, & cætera hoc genus. sunt autem quasi hi in medio aratorum, & vinitorum consistentes. lib. 1. cap. 9.

Viridem medicam) nomen est herbæ pabularis, de qua Virgilius, - tunc te quoque medica putres Accipiunt sulci.

Columella in secundo inter genera pabulorum, eximiam scribit esse herbam medicam, quod semel seratur decem annis omnibus. lib. 7. cap. 4.

*Melicum) M. Varro, Ad hanc rem electis maximis gal-
linis, nec continuo his quas melicas appellant falso, quod
antiqui, ut thetin, thelin dicebant, sic medicam, melicam uo-
cabant, hæ primo dicebantur, quia ex Media propter ma-
gnitudinem erant allatæ, quæque ex his generatæ postea
propter similitudinem. lib. 8. cap. 2.*

*Melificijs) Melli conficiendo, operique mellifico. libro
9. cap. 13.*

*Meliffones) Græci μέλιστος uocant apes, unde melif-
sones dicuntur apiaria, quæ mellaria quoque nominant,
loca uidelicet in quibus siti sint aluei apum. Loca quibus
pascuntur anseres, Græca uoce nuncupant chenotrophia:
nam χην dicitur anser. Leporaria dicuntur loca quibus
uidelicet lepores inclusi pascuntur, quanquam M. Varro
leporaria intelligi uelit omnia septa ædificia uille, quæ
habent inclusa omnis generis animalia quæ pascuntur.
In leporario (inquit) apri fuerunt multi. Scipio, qui purif-
sime locutus est, roboraria appellat uinaria ferarum, &
roboreis tabulis, quibus sepiari solent. lib. 8. cap. 1.*

*Melimellis) Nomen est liquoris, composito uocabulo ex
malis, hoc est cydonijs, & melle. lib. 12. cap. 45.*

*Menstruus fiat) Id est, ne id mense uno impendatur,
absumatúrque, quod per totum annum sufficere debet. li-
bro. 12. cap. 1.*

*Mentigo) Videtur in agnis, & hædis mentigo id fer-
mè malum esse, quod in hominibus mentagram appel-
lant. Viriusque uocabuli etymon à mento est, quoniam
ab ea parte ferè oriebatur, foedisque ulceribus mentum,*

os, labra obsidebat. lib. 7. cap. 5.

Multi mergis) Videntur mergi esse ferramenta idonea metendis frugibus, quæ à Plinio mergites appellantur, sic scribente, Stipulæ alibi mediæ falcæ præciuntur, atque inter duos mergites spica dstringitur. Notum est illud Maronianum, Aut foetu pecorum, aut cerealis mergite culmi. Exponit grammatici mergites dici manipulos spicarum: quo intellectu an hic et apud Plinium mergi mergitesque accipi possint, æstiment eruditi. aliàs mergus dicitur in vinea, ubi supra terram vitis curuatur iuxta suum adminiculum, à mergendo videlicet nominatus, de quo Palladius hæc, Mergum dicimus, quoties velut arcus supra terram relinquitur, alia parte vitis infossa. Mergi post biennium reciduntur in ea parte quæ supra est, et in loco iustas vites relinquant. lib. 2. cap. 21.

Mergis propagare) Mergus genus est propagationis, ubi scilicet vitis iuxta suum adminiculū curuatur, atque perducitur ad vacantem palum, à mergendo dictus. Instar enim arcus curuatur a sic in mergo, et ex arcu euocatur materia, quæ protinus applicata suo pedamento ad iugum trahitur. Vitis celerime prouenit propagata mergis, quæ Columellæ maximè probantur. lib. 4. cap. 2.

Simile miliario) Miliarium nomen est uasis: quo, ut ostendit Cato, utebantur in trapeto. Palladius docet altum et angustum formari solitum, qui hoc idem memorans quod Columella, sic refert: Vas æneum miliario simile, id est altum et angustum, uespere intus cum lucerna collocemus, et in fundo eius ponamus lumē accensum, illuc papiliones conuenient, et circa lumen uolitant et angustia uasculi ab igne proximo in terra cogentur. libro 9. cap. 14.

*Patere minime) Ad minus, ut vulgo dicitur: eloquentio-
nis genus Columellæ peculiare. Plinius in eo significato di-
cit minimum. lib. de arb. cap. 16.*

*Mas & fœmina aratro) Mos fuit prisorum in con-
dendis urbibus, ut conditores taurū, & uaccam simul iun-
gerent, cincti ritu Gabino, tenentes stiuam in curuam, ut
glebæ omnes intrinsecus euaderent, & ita sulco ducto lo-
ca murorum designabant, aratrum suspendentes circa lo-
ca portarum. Ex hac antiquorum consuetudine tractum
est illud Virgilianum, Interea Aeneas urbem designat a-
ratro. Hinc Ouidius quoq; scribit in Fastis, Inde premens
stiuam signauit mœnia sulco, Alba iugum niueo cum bo-
ue uacca tulit. Videtur Colu. mutatus esse hæc ex M. Var-
rone ita scribente, Et æs antiquissimum est, quod confla-
tum, pecore est notatum, & quod urbs cum condita est, tau-
ro & uacca, qui essent muri & portæ definitum. Colum.
in præfatione lib. 6.*

*Molitæ) Mola contusæ, media correpta pronunciat
mólitum. lib. 6. cap. 9.*

*Mucidas & exesas) Quodam quasi mucore obductas
corrosasque. Mucor peculiare uitium est uini. Lex uenden-
do uino est, ut neque muceat neque aceat. Proprium est, ut
Plinij uerbis utar, inter reliquos liquores uino mucescere
aut in acetum uerti. Satyricus poeta dixit, Mucida frustra
farinæ, intelligi uolens panem cibarium prædurum, ac
mucore sitique inamabili obductum. Plinius ait gracile-
scere uitem ac emucidam exire totam in foetum nisi reci-
datur. lib. de arb. cap. 6.*

*Mundum muliebrem) Appellatione mundi muliebris
significatur ornatus, quo matronæ sunt mundiores, elegan-
tioresque. Iurisconsultus autumat eo contineri specula, ma-*

tulas, unguenta, uasa unguentaria, & si qua similia dici possunt, separátque mundum ab ornatu, tanquam mulier possit esse munda, nec tamen ornata. Verùm oratores, & historici luculenti, quorum auctoritas apud me in elegantia Latinitatis pro ratione est, mundum muliebrem accipiunt pro ornatu matronali, cultúque, & eo quidem preciosissimo, ut puta auri, purpuræ, & gemmarum. Ero interim contentus uno exēplo, quod suppetit Liuius: Mundiciæ ornatus, & cultus, hæc fœminarum insignia sunt, his gaudent & gloriantur. Hunc mundum muliebrem appellauerunt maiores nostri: quid aliud in luctu, quàm purpuram, atque aurum deponunt? quid aliud cum eluxerunt, sumunt? Lucilius satyrographus mundum muliebrem non masculino genere, sed neutro appellauit his uersibus, Legauit quidam uxori mundum omne penique. Quod mundum, atque penum? nam quis dijudicet istud? lib. 12. cap. 3.

Muria dura) Muriam duram sic faciunt: Doliū oris patentissimi aqua cælesti replent siue fontana, tum indūt sportam iuncæā plenam sale candido, qui quandiu liqueſcet, signum erit nondum esse muriam maturam, itaq; subinde alius sal tandiu ingeretur, donec in sporta permaneat integer, nec minuatur. quod cum animaduertes, tunc scias muriam habere maturitatem suam. Est aliud murie maturæ experimentum: nam ubi dulcem caseum dimiseris in eam, si pessum ibit, scies esse adhuc crudam: si innabit, maturam. In alio significato muria nomen est exquisiti liquoris, qui ex thymo fit præstantissimus. Antipolis muria laudatur. hinc illud Epigramatistæ: Antipolitani (fateor) sum filia Thynni. Muriatice Plautino uocabulo dicuntur salsamenta. lib. 6. cap. 30.

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

Murinus) A' mure color murinus dici uideatur: alij à mur ra deducunt, quem Palladius mureum uocat, atque inter colores equinos maxime probari: uulgo murellū uocant. lib. 6. cap. 37.

Muscantur) Musco herba inuoluuntur, contegunturque ut quodam seu tegumento uestitæ aduersus frigora muniantur: & ne sole findantur. lib. 11. cap. 2.

Mutuli) Sunt mutuli in ædificijs quædam proiectiones prominentes in parietibus, de quibus ait Vitruuius, in quarto scribens: E' cantheriorum proiectionis mutulorum sub coronis rationem inuentam esse, ita ferè in operibus lapideis, & marmoreis mutuli inclinatis sculpturis deformantur. Ait M. Varro mutulos præbere sedilia aurbus. Idem refert mutulos in pariete pro columbarijs esse ponendos. lib. 8. cap. 9.

N

Napinæ, rapinæ) Id est, sationes naporū raporūque. M. Cato: Rapinam & coles rapicij unde fient, & raphanum in loco stercoreato bene, aut in loco crasso serito. Annotandum dici rapicium à Catone, prout uulgo uernacula dictione usurpatur. Rapina in hoc significato media correpta pronunciat. lib. 11. cap. 2.

Nauus) Qui sit nauus, cognosces ex contrario, quod est ignauus. M. Tullius in Oratore, Noti erant, & nauis, & nari, quibus cum in præponi oporteret, dulcius uisum est, ignoti, ignaui, & ignari dicere, quàm ut ueritas postulabat. lib. 7. cap. 9.

Picis Nemeturicæ) A' loco nomen accipit, ut Nemeturica diceretur. lib. 12. cap. 24.

Nepa) Nepam dicunt esse scorpium, quamuis quidam cancrum dici existiment. M. Tullius, Pectusque nepai. lib.

ii. cap. 2.

Nepotum fructu) Palmites in vitibus nepotes nominantur, translatione facta ab hominibus, hominumque sobole. Infrà quoque inquit, Nepotes natos discerpemus. lib. 3. cap. 6.

Nesotrophij) Nesotrophium nomine Græcanico dicitur locus in quo anates aluntur. Græci enim νῆσαυ uocant anatem, ἔστροφὴν, alimentū. Scribit Plutarchus Catonem Censorium aluisse domesticos ægrotos carnibus nesarum, ἔσφασσάρων: expone anatum, ἔσπαλυμβόρων. Græce φάλαρα dicitur palumbus.

Sine nitro) Qui uult brassicam uiridem efficere in coctura adhibeat nitrum, cuius natura non multum distat à sale. Hinc exijt illud Epigrammatistæ,
Ne tibi pallentes moucant fastidia caules,

Nitrata uiridis brassica fiat aqua. Plin. In coquenda brassica nitrum uiriditatem custodit. Apitius quoque inquit, ut omne olus smaragdinum fiat, cum nitro coquatur, olus autem smaragdinum pro uirenti positum est, à uiore smaragdi, qua gemma nihil est uiridius. lib. 11. cap. 3.

Nomenclationis) Nomenclaturæ, nominationisque: uocat enim eleganter aucupium nomenclationis diligentiam illā immodicam, atque superuacaneā percensendi nominatim uocabula omnium uitium, quarum infinitus est numerus, infinitæque appellationes. de seruo nomenclatore scripsimus affatim in Trāquilli commentarijs. lib. 3. cap. 2.

Optima nomina) Id est, debitores. Liuius nomina impeditiora, uocat malos debitores. Apud Iuriconsultos locutio usitatissima est, ut nomina pro debitis, ἔσ debitoribus usurpentur. Hinc illud Scæuolæ: Filio meo nomina ex Calendario quæ elegerit filius meus sibi X X dare damnati

sunto, sine dolo malo. Et cum omnis prope substantia Calendarij XX nominibus contineretur, quaesitum est, an huic filio eorum nominum electio sit permittenda. In topicis argumenta ducuntur ex ea pecunia, quae in nominibus debeatur. Apud Satyricum poetam nomen hoc intellectu accipiendum est in eo uersu, Cum uenit ad dubium grandicum codice nomen. Vbi codex significat librum, siue Calendarium, in quo ratio accepti, expensique perscribitur, de quo sic inquit M. Tullius: Non refert parua nomina in codice id est, paruas summas debitae pecuniae, non scribit in codice accepti, et expensi, in quo nomina, id est debitores, digerere, et diligenter perscribere negotiatores mensarijque consueuerunt. Illud Senecae sat notum: Nunquam magis nomina facio, quam cum dono. Quo sententialiter ostendit, debitores ueros parari liberalitate oportere. lib. 1. cap. 7.

Nomophylacas) Vocabulum Graecum, siue Graecanicum est: quod significat legum custodes. Tradunt Graeci scriptores, nomophylacas fuisse apud Athenienses magistratum quendam, qui cogebat primores uti legibus. Differunt a nomothetis nomophylaces, quoniam hi custodes sunt legum, illi conditores. M. Tullius in libro de legibus sic refert, Graeci hoc diligentius, apud quos nomophylaces creantur, nec hi solum literas (nam id quidem etiam apud maiores nostros erat) sed etiam facta hominum obseruabant, ad legesque reuocabant. lib. 12. cap. 3.

Vini nota) Est uinum primae notae, quod est generosissimum, et secundae, et tertiae notae, id est, secundi, et tertij loci, atque ita gradatim prout bonitate praestat, dicitur quaecunque uini nota, pro uinum quodcunque, tam nobile, quam ignobile. Horatius, Chio nota si commixta Fa-

lerni est. lib. 12. cap. 19.

Noxæ dedimus uelut carnifici) Verbum est iurisconsultorum, quod significat tradere seruum nocentem ob noxam, id est delictum actori iniuriarum. Nam quando seruus deliquerat, licebat domino deditioe ipsius corporis, quod deliquisset, evitare litis æstimationē. Detracta noxæ deditioe, dabatur noxalis actio in dominum: qui si decessisset, hæres eius non tenebatur, ut docet Ulpianus, titulo de noxalibus actionibus. Igitur nunc quadam decenti similitudine conqueritur Columella rem rusticam dedi, ac tradi pessimis seruis, uelut carnificibus tanquã nocentem, ac pessime tractandam, sicut seruus qui deliquerat à domino dedebatur illi, cui nocuerat: & per eam noxæ deditioem transferebatur dominium in actorem. Dedita autem noxæ mancipia à nouo domino male mulctari, tractarique solebant. Hinc obnoxius obligatus pœnæ dictus ob noxam, id est, delictum. Col. in præfat. lib. 1.

Nubilarium applicari) Rusticum ædificium est nubilarium, à nubilo aere dictum, sub quo totam messem fundi, & semitrita frumenta conferre rustici consueuerunt, si repentinus imber per trituram interuenerit. Id autem nubilarium iuxta aream est faciendum. dicitur & nubilar. lib. 1. cap. 6.

Numellis) Numellæ, quarum mentio fit à Plauto, sunt uincula, quibus quadrupedes in pascuis deligantur, unde & nomen impositum est: siquidem Græca uoce νομαὶ dicuntur pascua, unde & Apollo Nomus creditur esse cognominatus. lib. 7. cap. 8.

Numidicam dicunt) Dissentit à Varrone scribente, galinas Africanas à Græcis appellari Meleagrides, tanquam res una sit, nomina tria: ut Africanæ, Numidicæ, Melea-

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

grides pro uno, eodémque auitio habeantur. Sunt autem gallinæ gibbosæ varijs plumis sparse, quæ ob id à Martiale dicuntur guttæ Numidicæ: ab Horatio, *Afra avis*. de his intelligi uoluit Papinius in siluula, *Quas udo Numidæ legunt sub austro*. libro. 8. cap. 2.

Obescant) *Esca pascunt, ac saginant, ab esca ductum uerbum obescare, sicut & inescare*. lib. 8. cap. 7.

Opus obibit) *Peraget, adibit*. lib. 4. cap. 24.

Obligat) *Alligat: obligare uulnus est alligare, fascijque uinciri*. lib. 11. cap. 2.

Obsidia) *Obsidionem, & insidias*. lib. 9. cap. 7.

Obsoletior) *Squalidior, decoloratiórque*. lib. 2. cap. 11.

Obstetricum) *Obstetrices dicuntur, quæ præsto sunt foeminae parturienti, dictæ ex eo, quòd opem ferant, uel ut interpretatur diuus Ambrosius, quòd obsistant, ne foetus recens editus in terram defluat*. Plinius & Aristoteles frequenter testimonia citant obstetricum, tanquam in rebus talibus peritissimarum: nanque diuino usu, qui magister est optimus, exercitatissimæ non parum multa melius nouere, quàm medici. lib. 7. cap. 3.

Cum obstipæ sues) *Obstipum uocabulo antiquo dicunt obliquum. Solent hypocritæ tristes, & adumbrati philosophi incedere ceruice obstipa, & capite obliquato. Hinc exijt illud Persianum: Obstipo capite, & figentes lumine terram. Horatius, *Stes capite obstipo, multum similis metuenti*. Scribit Suetonius Tiberium fuisse ceruice rigida, & obstipa. Plinius noster memorans & ipse signa ægrotatis suilli pecoris, quod à Columella dicitur obstipum, dixit obliquum: sic enim inquit, *Index suis inualidæ cruor in radice setæ dorso emulsæ, caput obliquum in incessu*.*

IN COLUMELLAM.

lib.7.cap.10.

Inocatum) *Ocratione facta satum*. *Ocare* autem, hoc est glebas comminuere satores solent, et quasi occidere, unde et nomen. Quidam ab occæcando ocrationis uocabulum dictum esse autumant. *Ocator* nominatur is operarius, qui facit ocrationem. Iocus Plautinus hinc innotuit: *Ocatorem dicere debebas prius: nam semper occant priusquam sarriunt rustici*. lib.2.cap.8.

Occidit mane) *Ocasum matutinum intelligit*. De quo Plinius scitissime scribit: cum uerò ait, *Exoritur mane*, signat ortum matutinum. lib.11.cap.2.

Tam otij, quàm negotij.) M. Tullius in oratione pro Plautio sic scribit: *Etenim M. Catonis illud, quod in principio scripsit Originum suarum semper magnificum, et præclarum putavi: Clarorum uirorum atque magnorum non minus otij, quàm negotij rationem extare oportere. Econtrario dicere solebat Galba, neminem rationem otij sui reddere cogi*. lib.2.cap.22.

Oculi domini) *Maiores fertilissimum in agro oculum domini esse dixerant: et, ut auctor est Aristoteles in Oeconomicorum primo, Persa interrogatus quid equum maxime saginaret, oculus domini respondit. Item Libycus quod stercus agro foret utilissimum, domini, inquit uestigium. Huc pertinet scitum illud Catonis, Frons occipitio prior est, quo eleganter significatur frontem, hoc est. præsentiam domini, et aduentum plus prodesse fundo, quàm occipitium, id est, absentiam, atque discessum. Alibi tradit Columella oculos et uestigia domini res esse in agro saluberrimas*. lib.3.cap.21.

In Oeconomico) M. Tullius secundo de Officijs sic refert: *Has commodissime Xenophon Socraticus persecutus*

est in eo libro, qui *Oeconomicus* inscribitur, quem nos ista ferè ætate cum essemus, quo es tu nunc, è Græco in Latinum conuertimus. lib. 11. cap. 2.

Offa) *Massula*, & *frustum*. lib. 12. cap. 38.

Oleastellum) Ab *oleastro* forma diminutionis deducitur *oleastellum*, tanquam *olea* hoc etiam nomine dicta sit, quia similis est *baccæ oleastri*, hoc est, *oliuæ siluestris*. lib. 12. cap. 49.

Oliuitas) *Oliuitatem* grammatici esse dicunt, fructum *oleæ*. Verum, ut ego sentio, non tam fructum *oliuæ* significat hæc dictio, quàm *tempestiuitatem*, tempusque *oliuæ* legendæ, ipsamque collectionem *tempestiuam*, & ut ita dicam *uindemiam olei*. Hoc docet ipse *Columella* qui paulo mox inquit, *Media est oliuitas*, plerumque initium mensis *Septembris*. lib. 12. cap. 50.

Uuæ ollares) *Scriptores uuas ollares* uocant quæ in *ollis fictilibus* conditæ perenant, sunt durabiles. *Plinius* tradit *Venunculã uuam ollis aptissimam*. Hinc illud *Horatianum*: *Venucula conuenit ollis*. De *ollaribus uuis* ait *Papinianus* in *hendecasyllabo*, *Ollares rogo non licebat uuas*. *Quidã creta figulina uuas* illiniunt, siccatasque sole suspendunt in usum diluentes *cretam*. *Liguria uuas* sole siccatas iuncea *fasciis* inuoluunt, *Græci platani folijs* inuoluunt, aut ipsius *uitis* aut *fisci*. *Ollares uuæ*, hoc est, in *ollis seruatae*, os *stomachumque* & *auiditatem* excitant, paulò tamen *grauiores* existimantur fieri *uinaciorum halitu*. *Galenus* eas celebrat, putatque *saluberrimas*. Docet hoc in loco *Columella* quemadmodum *ollæ fictiles* parandæ sint, quibus *uuæ conditæ* seruentur. lib. 12. cap. 43.

Velut olympionicarum equarũ) *Equæ* dicuntur *olympionicæ* quæ in *olympico certamine uetrices* sunt, sicut

olympionicas uocant uictores athletas in olympijs ludis. M. Tul. Cum Rhodius Diagoras olympionices nobilis uno die duos suos filios uictores olympiæ uidisset. Apud Græcos esse olympionicen iudicatur propè maius & gloriosius, quàm Romæ triumphasse. lib. 3. cap. 9.

Itémq; onagro) A sinus siluestris dicitur onager, cuius pullos uocant lalisiones. Epigrammatista, Dum tener est onager soláq; lalisio matre Pascitur, hoc infans & breue nomen habet. Tradit Plinius mulum ex onagro & asina genitum omnes antecellere. M. Varro, Asinorum genera duo, unum ferum, quos uocant onagros. lib. 6. cap. 36.

ὀρνιθοτροφεία) Græci ὀρνιθα gallinam uocant & alité, τροφήν alimentum: unde ornithotrophia loca nominamus quibus gallinæ incluse saginantur. Dicuntur & ornithones generali uocabulo: sunt auium receptacula. auitaria inferius lata dictione nominantur gallinaria. lib. 8. cap. 2.

Opacentur) Obumbrentur. lib. 5. cap. 3.

Operculati) Operculis tecti. lib. 11. cap. 2.

Ophiuchos) In cælo supra Scorpionem constitutum est sidus ita figuratum, ut manibus anguem medium teneat: unde à nostris dicitur Anguifer & Anguitenens, à Græcis Ophiuchos, qui dicunt ὄφιον serpentem, καὶ ἔχω teneo. Quidam appellant Ophiulcum, ab eo quod est ἔλκυω traho. celebratior est prior lectio. apud Higium fabulosa narratio est quis fuerit hic Anguitenens. Habet in capite stellam unam, in utroque humero singulas. In sinistra manu tres, in dextra quatuor. Totus constat ex stellis numero uigintitribus. lib. 11. cap. 2.

Orbiculata) De his mentio fit à Cælio scribente: Malis orbiculatis esse pasti uidentur. Plinius auctor est orbiculata dici ex figura orbis in rotunditatem circumacti. lib. 1. cap. 1.

bro. 12. cap. 45.

In orcas) Vasa sunt fictilia quibus penora conduntur. Persius, Menaque quod prima nondum defeceritorca. Apud eundem accipitur pro uasculo oleatorio, scribentem, Angusto collo non fallierorca. Apud Plinium orca est bellua marina formidandae uastitatis et formae. De orcis ficarijs, id est quibus fici conduntur, sic inquit Plinius in XV, At ubi ficorum copia abundat, implentur orcae, in Asia ca-di. lib. 12. cap. 15.

Opimant) Pinguefaciunt, et saginant. lib. 8. cap. 9.

Orchos) Legendum orchis. species oliuae est, et nomen, orchis, siue orchites. Virgilius tria oliuarum genera dixit illo uersu: Orchites et radij, et amara posia bacca. In codicibus medosis legitur orchades. autumant gramatici orchites dici a forma testium, qui Graece nominantur ὄρχις, unde et buteone, quod genus est accipitris, triorchen uocant, quia scilicet tres numero testes habet. lib. 5. cap. 6.

Organum) Docet Vitruuius nomine organi machinas significari multifarias in architectura. lib. 3. cap. 13.

Origum) Ex genere caprarum sunt origes a quibusdam soli dicti contrario pilo uestiti, et ad caput uerso. Iuuenalis, Et Getulus orix. Item Epigramatista, Saenus orix constat quid mihi morte canum. Scribit Plinius origem esse unicornem, et bisulcum. Idem tradit, in Africa generari origem perpetuo sitientem, ex natura loci potu carentem, cum mirabiliter efficax sit ad remedia sitientium. Naque Getuli latrones eo durant auxilio, repertis in corpore eorum saluberrimi liquoris haustu uescis. lib. 9. cap. 1.

Ornithiae) Fauoniū uetū quidam Chelidonia uocant, ab hirundinis uisu, quae Graece dicitur χελιδών. Tūc enim incipit flare, cum hirundines aduentant per uer. Nonnulli appel-

I N C O L V M E L L A M.

lant Ornithiã ab aduentu auiũ, quæ Græco uocabulo ornithes nominãtur. Flant autẽ ueti Ornithiæ, ut docet Plin. uno & septuagesimo die post brumam. Aristoteles quoq; in secundo Meteororũ tradit, Ornithias flare post brumã, esse Etesias debiles. De Etesijs, alibi plura. lib. 11. cap. 2.

Ornithones) Septa in quibus aues pasçuntur, ornithones appellãtur Græca dictione, siquidẽ ὄρνις dicitur auis, & gallina. Boetius composuit ornithogonia, id est, de auium generatione. Lege Varronem, & Gellium, qui te docebunt quid sint ornithones. Item M. Varro ornithoboscion nominat gallinaria, hoc est, loca, quibus gallinæ inclusæ pasçuntur. lib. 8. cap. 1.

Orthocissos) Græco uocabulo orthocissos dicitur recta hedera, quæ per se rigēs stat sine adminiculo. lib. 11. cap. 2.

Oscilla lupinorũ) Quæ hic Oscilla lupinorũ dicuntur à Columella, ea Plinius noster uocat umbilicos, cuius uerba subscripsi: quæ sunt hæc, cũ uerbis Columellæ congruentia, Condi lupinos in fumo maximè conuenit, quoniam in humido uermiculi umbilicum eius in sterilitatem castrãt. Videtur autem dici oscilla, quasi parua ora tertio gradu diminutionis, unde & oscilla Virgiliana cõmodè deduci possent, quanuis grammatici aliter enarrent, quibus nõ assentior. Quidam malunt legere oscilla lupinorũ, quasi ossa minutula, uocabulo ab osse, nõ ab ore, deflexo: uerum agricolæ super hoc consulendi. Mos fuit priscorum, ut oscilla fœtilia, id est, imagunculæ, & sigilla uenderẽtur. quæ homines pro se, & pro suis capitibus in sacellum Ditis offerrent, in festiuitate sigillariorum. lib. 2. cap. 10.

Oues uestire) Hinc pellitiæ oves dictæ, quale erat pecus Tarentinum, de quibus suprã diximus. lib. 2. cap. 22.

Oxygalam) Docet Plin. oxygalam appellari butyrum
hb. ij.

quod in summo fluit, & supernatat, cui additur exēpto sal. fit & oxygala alio modo, uidelicet, recens lac cum acido lacte miscetur, acescitque, quod & utilissimum stomacho. Græcè dicitur ὄξος acetum, καὶ τὸ γάλα, lac: inde copulatis dictionibus fit oxygala. Galenus meminuit casei, quem oxygalacticum appellat. Nunc noster Columella plurimis condimentis docet oxygalam fieri. lib. 12. cap. 8.

Oxymelli) Fit unum ex aceto, & melle quod oximel uocauerunt uoce Græcanica. Nam ὄξος dicitur Græcis acetum, & μέλι mel. Fit autē oxymel hoc modo: Mellis decem libræ cum aceti heminis quinque, hæc decies subferuefaciunt, atq; ita sinunt inueterare. Themison summus auctor, damnavit oxymel, & hydromel. Est autem hydromel uinum ex aqua & melle confectū, unde & nomē. Celebrāt auctores & omphacomel, quod fit ex uivæ semiacerbæ succo, & melle fortiter trito, unde & nomen, Græcè enim ὄμφαξ dicitur uiva acerbæ, & ὄμφακας uocat uivas, & fructus immaturos. Hinc omphacium oleū dictum, quod ex oliuis acerbis quas drypas uocant, fit: & omphacium ex uiva, quod uulgò agreste nominant. lib. 12. cap. 56.

Oxyporū) Condimenta, quibus inest acetum, quæque aceto diluuntur, generali uocabulo uocāt oxypora. Græcè enim acetum dicitur τὸ ὄξος. Ex eodem genere est oxybaphon, quasi dicat, intinctus aceti: quanquam oxybaphon uas quoque sit acetum continēs, ut docet Suidas. Oxibaphi meminerunt Aristophanes, & Pollux. Plin. in XX differens de fœniculo sic scribit: Id ipsum condimentis propè omnibus inseritur, oxyporis etiā aptissimè. Ex eodem quoque genere est oxygarum: sic enim uocant liquamen garicum aceti mixtura conditum. Plinius in XXXI docet liquoris exquisiti genus esse, quod garon uocauerunt, quod olim

I N C O L V M E L L A M.

conficiebatur ex pisce, quem Græci garon uocabant, unde
 et nomen. Postea ex scombro pisce laudatissimū factū est,
 appellabantque garū sociorū. De oxygaro ait Epigrāmati
 sta: Inter lactucas oxygarūmque liber. lib. 12. cap. 56.

P

Ex uetere palma) Nomine palmæ uitem significari
 supra annotauimus. lib. 3. cap. 17.

Vitis paletur) Palis adminiculetur, et pedamentis ful
 ciatur. lib. 11. cap. 2.

Paleæ) Membranas illas intellige quæ sub gutture gal
 lorum sunt pendulæ tanquam quædam palearia. M. Var
 ro, Palea rubra subalbicanti. lib. 8. cap. 2.

Palmipedalis deponi) Dicitur malleolus palmipedalis,
 qui habet longitudinem pedis, et palmi. Palmum autem
 constare digitis quaternis docet Vitruuius. Pes constat ex
 palmis quatuor, hoc est, digitis sexdecim. Cubitus ex sex
 palmis, id est, digitis 96. lib. 3. cap. 19.

Palmas relinquito) Vitis, ut docet M. Varro, dicta pa
 rilema est, à pariendo, deinde immutatis literis palma. lib.
 de arb. cap. 10.

Pāpinare) Vineā pāpinare, et pampinos supernacuos
 detrabere. Arbusta pāpinari nō est moris. Nam, ut inquit
 eleganter Plinius noster, plurimæ arbores amputari sibi uo
 lūt onerosa, et supernacua: sicut nos unguē, et capillum.
 In pampinatione nō hos oportet pāpinos detrabere, qui
 cum uua sint. lib. 13. cap. 10. hinc pampinator. lib. 4. ca. 17.

Pampinarius palmes) Duo genera palmitū: quod è du
 ro exit, materiāque in proximū annum promittit, pampi
 narium uocatur, alterum fructuarium. lib. 4. cap. 24.

Nec pandantur) Curuentur. pandere et pādare ui
 detur usurpatum in eadē significatione pro curuari. Un
 bh. iij.

de pandationes dictæ & curvationes. Plinius, Facile panditur iuglans. Vitruvius in II, Ulmus & fraxinus non habent rigorem, & celeriter pandant. Idem in VI 1, Cum solidus erit contignationibus arescentibus, aut pandatione sidentibus. lib. 4. cap. 17.

Panxeris) Plantaueris, à pango. lib. 11. cap. 2.

Cum rationibus paria facere) Id est ratio accepti expensique bene conveniat, ut quantum pecuniæ acceperit à domino, tantum reddat. eloquentionis genus perquam familiare eruditioribus. lib. 1. cap. 8.

Parilibus) Parilia appellant diem vigesimum primum mensis Aprilis quo Roma condita est, quæ & Palilia nominantur à Pale dea pastorum. Solinus autumat Parilia dici quasi à partu Iliæ, videlicet Romulo & Remo conditoribus urbis Romæ. Festus Pompeius sic scribit, Parilibus Romulus urbem condidit, quem diem festum præcipue habebant minores. Plinius tradidit sidus saecularum vulgo appellatum esse palilicium, quoniam exoriuntur undecimo Cal. Maij, quo urbis Romæ natalis est. Probus grammaticus docet Parilia dici per literam transpositam, quæ si suo loco poneretur, Palilia diceretur. lib. 7. cap. 3.

Et parta) Novè positum pro foeta, & ea quæ peperit. lib. 7. cap. 4.

Pastinationis officium) Pastinare in cultura vinearum verbum frequens pro eo quod est fodere: & repastinare, refodere. Pastinatus Plinio est nomen quarti ordinis pro pastinatione: dicitur autem à pastino, quod ferramentum est bifurcum, quo semina panguntur. Pastinator, ipse fossor nuncupatur. lib. 3. cap. 11.

Pauicula) Instrumentum est à paviendo dictum. Est enim pavire ferire, percutere, solidare, unde pavimenta

*nomen acceperunt. Cato Portius, Comminuito terram pa-
uicula, aut cylindro cœquato. lib. 11. cap. 3.*

*Pauseam) Genus est oliuæ, quæ & posea nominatur, cu-
ius meminit Maro illo uersu, Orchites & radij, & amara
pausea bacca. lib. 12. cap. 7.*

*Pecuarius) Custos pecoris, quem & pastorem uocant.
lib. 7. cap. 12.*

*Vnum hoc diuitiarum genus) In decretis canonicis ex
diui Augustini auctoritate sic scriptum legimus: Quicquid
antiqui habebant, in pecoribus habebant, unde pecunia
quoque appellata est. Subscribit huic opinioni Ouidius illo
uersu: Hinc etiam locuples, hinc ipsa pecunia dicta est.
Plinius uerò autumat pecuniam à uicta pecudum esse ap-
pellatam, qua primum signatus est nummus. Donatus Vir-
gilianus commentator autumat pecuniam ideo à pecore di-
ctā, quia antiquitus fiebat ex corio bubulo. Inde apud scri-
ptores nummi scortei nominantur ex corio facti. libro 6. in
præfatione.*

*Pedandæ uineæ) Id est, pedamentis siue palis muni-
dæ. Dicimus palum, pedamen, pedamentum, statumen, ri-
dicam pro adminiculo atque fulcimento, quo uitis innixæ
recta consistit. lib. 4. cap. 13.*

*Herba pedicularis) Alia est herba quam pulicarem uo-
cant, quæ Græcè dicitur psyllion. Habet enim semen simi-
le pulici, unde & nomen. Ψύλλας Græcæ uoce pulex dici-
tur. lib. 6. cap. 30.*

*Pediculos) Petioli, pedicini, pediculi dicuntur, quibus fru-
ctus in arboribus continentur, quasi parui pedes. libro 12.
cap. 44.*

*Pelamis) Ex thynno nascitur cordyla, quæ à limo pe-
lamis incipit uocari, quasi lutaria ac limosa: ubi annuum
bh. iij.*

tempus excessit, appellatur thynnus. lib. 8. cap. 17.

Peragere laboris sui pensum) Translatio sumpta ab ancillarum ministerio, quibus dominæ dant pensa per singulos dies absoluenda, nec antequàm absoluantur ullum datur laxamentum. M. Varro consimiliter: Quoniam nos nostrum pensum absolvimus. Et Plautus, Meum pensum lepide accurabo. lib. 3. cap. 10.

Serum percolari) Liquorem lactis quodam quasi colatorio eliquari defecarique. Virgilius: Pasce sero pingui. lib. 7. cap. 8.

Peristerones) περιστερά dicitur columba: unde peristereonas uocant columbaria, quæ & peristerotrophia nominantur: quanuis propriè columbaria dicantur nidificia columbarum, quæ singulis paribus fiunt intra peristerotrophion, quæ, ut docet M. Varro, debent esse rotunda in ordine crebra, ita ut singula habeant os quò introire, & exire possint. Peristereos uocatur herba, caule alto, foliato cacumine, columbis admodum familiaris, unde & nomen: hanc habentes negant latrari à canibus. lib. 8. cap. 1.

Nec perlibrata) Id est, non ad libellam æquata, nec uelut ad normam æquabiliter complanata. M. Varro consimiliter inquit, Campester locus is est melior, qui totus æquabiliter in unam partem uergens, quàm is qui ad libellam æquus. lib. 2. cap. 2.

Perosæ) Odio habentes. lib. 8. cap. 11.

Perticalis salix) Duo sunt genera salicum: sunt uiminales, ex quibus uimina fiunt, & uincula. sunt perticales, ex quibus perticæ cæduntur. Viminalis salix est humilior, perticalis sublimior. lib. 4. cap. 31.

Velut petum) In oculis peti dicuntur modicè deprauati. Id quod cum uenustate potius quàm dehonestamento. Vn-

I N C O L U M E L L A M.

de Venus oculo peto esse traditur iuxta illud Ovidianum, Minerva flauo lumine, Venus peto. Apud Horatium in Sermonibus, Strabonem appellat petum pater. Hinc Romæ fuerunt cognomina Petorum. Hinc petum accipe pro bono, & lepido: tanquam uocabulum hoc tractum uideri possit à uerbo Græco πέταμα, quod uolare significat. Nam ex uolatu auium signa obseruantur prospera, & optabilia. lib. 6. in præfat.

φαγιδάιναι) Phagedæne sunt ulcera, quibus Plinius remedia multa ostendit efficacissima. Item phagedænas uocant homines sine fine esurientes. lib. 9. cap. 13.

Pyctes) Gallinacæū pugnatoreū scitè uocant pycten, quasi pugilem, & in pugna athletica certantem. πυκτής Græce pugil nominatur. Vnde & pyctale certamen appellatum quod inter pictas fit. Dictio quidem Græca est, sed nostris quoque usitatissima. Firmicus Maternus scribit Leporis sidus in horoscopo facere pictas macherarios. Heliogabalus, auctore Lampridio, gladiatores ante conuiuium pugnantes sibi, & pyctas frequenter exhibuit. lib. 8. cap. 2.

Pinsiti allij) Allium pinsitum intellige id, quod uulgo dicitur pistum, & molitum. lib. 6. cap. 6.

Piperis albi) Tria piperis genera celebrant scriptores, album, nigrum, longum. Arbores quæ gignunt piper, iunipero sunt similes: siliquæ tostæ sole faciunt id, quod uocatur piper longum. Hoc tostum solibus fit nigrum, & rugosum, quod gratius est. Hinc illud Persianum: Rugosum piper, & pallentis grana cymini. Apud Horatium ait Catus ganeæ magister, -ego fecè primus & alec, Primus & inueni piper album. Galenus in simplicibus piper album docet feruentis esse naturæ. lib. 12. cap. 56.

Pipiant) Vocem emittant. Gallinæ dicuntur pipire sicut

oues balare, sues grunnire. Pipatio dicitur clamor plorātis
Lingua Oſca. lib. 8. cap. 5.

Piscis Austrinus) Duo sunt in ſignifero piſces: alter No-
tius, ſiue Austrinus nominatus, quia ad Austrum ſpectat:
alter Boreus, quia ſpectat ad polum Arcticum, & regio-
nem Borealem. Coniunctio horum piſcium Nodus uoca-
tur. lib. 11. cap. 2.

Priſtinale) Lego piſtrinale à piſtrino. Nam & Plautus, pi-
ſtores uocat ſcrophiſcos, tanquam ſcrophas in piſtrino
paſcentes. lib. 7. cap. 9.

Pollentia) Nomen eſt ciuitatis iſalpinæ, quæ cenſetur
uellerib⁹ fuſci coloris. Hinc illud ſiliij, - fuſciſque ferax Pol-
lentia uilli. Epigrammatiſta quoque celebrat lanas Pollen-
tinas. lib. 7. cap. 2.

Thuris polline) Farinam ſine flore autumat Plinius pol-
linem in tritico appellari, quod in ſiligine uocant florem.
Hinc pollinctores dicti, confectores pollinis. Hinc pollina-
ria cribra, ſiue excuſſoria farinaria. lib. 6. cap. 29.

Pondo libras) Quod genus locutionis frequētiffimum eſt
apud ſcriptores, ut pondo ponatur pro libra: unde ueteres
auctore Quintiliano, dixere duapondo, & trepondo, pro
duabus, & pro tribus libris. Interdum pondo, pro ponde-
re uſurpatur. Liuius, Corona libræ pondo. lib. 6. cap. 6.

Imporcatum occubimus) Sunt porcæ in agris elata terra
inter duos ſulcos, ab eo dictæ, quòd frumentum porriciāt.
Nam cum ſic aratum eſt, ut inter duos latius diſtantes ſul-
cos medius cumulus ſicam ſedem frumentis præbeat, ea
porca eſt. Ruſtici eaſdem liras uocant. Hinc imporcatum
ſemen eleganter dictum per porcas ingeſtum. apud Plini-
um legimus, porculeta uocari ab Umbris, & Marſis inter-
ualla intermiſſa ad uicenos pedes, inter binas uites ar-

tionis gratia. Idem porcellas uocabulo diminutionis appellat. Autumant grammatici, porcas in agris dictas esse, quòd porriciant, id est, prohibeant aquam frumentis nocere, uel quòd porrigent frumentum. Mensura autem porcæ, est in longitudine CXXV pedum, in latitudine XXX. lib. 2. cap. 10.

Porculatoris) Porculator proprie is dicitur, qui curat porcellos lactentes. Porculatio nutritus porculorum. libro 7. cap. 9.

Porri caput) Id genus porri intelligit, quod uocant capitatum, ad differentiam eius, cui sectiuo nomen est. Cui auctoritatem dedit Nero, uocis gratia uescens eo ex oleo omnibus diebus per menses æstatis. Antiqui uolentes facere capitatum porrum, silice, uel tegula subiecta capita dilatabant. lib. 11. cap. 3.

Sicut precie) De his Virgil. Purpureæ, precieque. Existimat Seruius dici precias, quasi præcoquas, ex eo, quòd citò maturescunt, & ante alias sole coquuntur. lib. 3. cap. 2.

Præsidarij malleoli) Qui quasi in præsidio relinquantur, utiùmque tutela, quales sunt fructuarij. Est in uite palmes, quem quidam custodem, alij rescem, nonnulli præsidarium appellant: à Columella alibi subsidiarius quoque nuncupatur. lib. 4. cap. 16.

Primas tribuerunt) Honestà locutio, ut primas tantum, absolutèque dicamus pro primatum, & primum locum, ac primas partes, nec opus est addere partes. Sic plerique omnes ex ueteribus scriptoribus, qui pure, munditer, Latine scribere consueuerunt. Quintilianus, secundas confessione plurimorum Philetas occupauit. M. Tullius loquendi norma, & scribendi lex sic inquit: Huic primas dedisse Demosthenes dicitur, cum rogaretur, quid in dicendo esset

primum, huic secundas, huic tertias. lib. 2. cap. 17.

Procyon) Horatius ait in Carminibus: Iam Procyon furit. Dicitur hoc sidus Græca uoce Procyon, quasi ante Canem exoriēs: de quo M. Tullius: Ante Canem Procyon Graio qui nomine fertur. Hoc sidus, ut autumat Plinius, apud Romanos non habet nomen, nisi uelimus intelligi Caniculam, hoc est, minorem Canem. exoritur cum Leone, ut docet Higinius. lib. 11. cap. 2.

Prodromi) Etesias uentos significat, qui Prodromi uocantur ex eo, quod præcurrunt, anteceduntque ortum Caniculae. Ioannes Baptista dictus est prodromos, tanquam præcursor Domini. lib. 11. cap. 2.

Productissimum) Longissimum, procerissimumque. lib. 3. cap. 10.

Progemmet) Gemmas emittat. lib. 4. cap. 24.

Proluue) Stercore. Virgilius, -foedissima uentris Proluues. lib. 8. cap. 3.

Rebus promercalibus) Promercales res dicuntur, quæ uenales inter mercimonia proponuntur. sicut à Suetonio promercale aurum dictum, ab Aulo Gellio, promercalia, quæ uenui subiiciuntur. Denique quicquid pro merce distrahitur, id promercale dici potest. Alibi ait Columella consimiliter pecuniã neque in pecore, neque alijs in rebus promercalibus occupet. lib. 1. cap. 8.

Proritet) Inuitet, incitet, allecitet. lib. 3. cap. 2.

Non prouincialis, sed Italicus ager) Attendenda est elegantia scriptorum celeberrimorum, qui regiones omnes præter Italiã prouincias appellant, & homines bifariam partiuntur, in Italicos, & prouinciales. Plinius in Epistolis: Italicus est, an prouincialis. Infrà Columella duo genera facit arborum, alterum Italicum, alterum prouin-

ciate, quasi dicas, externum, & peregrinum. lib. 3. cap. 3.

Pulicosæ) Quam pulices infestant: sic & pediculosus di-
ctus plenus pedicularum. lib. 7. cap. 13.

Pullationem) Pullorum prouentum, foeturamque, & edu-
cationem. lib. 8. cap. 5.

Pullescit) Sobolescit, & pullulos, foetusque progignit: in-
terdum vitis luxuria se consumit. lib. 4. cap. 21.

Pullicies) Pro pullis, & pro proventu, & foetura pullorum.
lib. 8. cap. 11.

Pullula terra) Coloris nigri, quem pullum uocant. Pulli-
go Plinio est nigritia quaedam lanarum Tarentinarum,
propè peculiaris, declinans in fuluum colorem. lib. 2. cap. 2.

Quem pulmonariam) Pulmone laborantem: in cuius pul-
monibus uitium est. Græco uocabulo peripneumoniaci di-
cuntur, hi quos pulmo male habet, & qui Latina uoce pul-
monarij nominantur. lib. 7. cap. 5.

Pulmonariæ) Pulmonis uitio laborantis, hoc est, peripneu-
monicæ, prout Græco uocabulo nominantur. lib. 7. cap. 10.

Pultarios) Vascula sunt, à pulte dicta: apud Cornelium
Celsum frequens est mentio uasculi pultarij. lib. 12. cap. 43.

Vberior puluerationibus) Plinij uerba sunt huic senten-
tiæ mirè congruentia, quæ subscripsi: Transpadanis cine-
ris usus adeo placet, ut anteponant fimo iumentorum. sunt
qui puluere quoque uias ali iudicant, pubescentesque pul-
uerent, & uitium, arborumque radicibus aspergant, quod
certum est Narbonensi prouinciæ, & uindemias certius
sic eo coqui: quia plus puluis ibi, quàm sol confert. libro
4. cap. 28.

In puluinis) Puluinis per translationem appellat par-
tes illas in areolis hortorum, & uinearum cultura mollio-
res, eminentioresque, & quaedam quasi dorsa, quibus per-

inde ac puluinis molliter semina disponuntur . libro II.
cap.3.

Pumiles) In omni genere animalium sunt pumiliones, atque etiam inter uolucres, ut docet Plinius. Dicimus pumilos, & pumiliones. Papinius in siluis, Mirantur pumilos ferocios. Sunt autem pumili, siue pumiliones breuis stature animantes: nam Græca uoce, uulgo quoque usitatissima dicuntur. Aulus Gellius asserit nanum Latinam esse dictionem. Hinc illud, Et me genij nana per salicta bigis rheda rapit citata nauis. lib.8. cap.2.

Fuerit pusilosa) Ouis dicitur pusilosa, quam infestat sacer ignis, quam pusulam uocant pastores. Vnde à pusula pusilosa deducitur. lib.7. cap.5.

Quadratas) Quadrata corporis statura dicitur eruditis, quæ neque longa, neque breuis sit, sed in meditullio posita. Vespasianus Imperator fuisse fertur statura quadrata. Quadratum canem probat infra Columella, melioremque ait esse, quàm longum aut breuem. lib.7. cap.2.

Quadrifidas ridicas) Tanta est crassitudo, & robur taleæ, ut scindi possit in quatuor partes, & quaterna pedamenta, siue statumina, siue adminicula, quæ & ridicæ uocantur. Consimiliter, inquit poeta, Quadrifidâsque sudes. lib.4. cap.33.

Sint quala) Vasa sunt uimineæ in supellectile rustica. Quasillum diminutiuo uocabulo appellant uas lanificijs aptum, qui & calathus dicitur, in quo pensa mulierum, & trama uoluuntur. Horatius, Tibi qualum Cythereæ puer ales. Prisci Thalassionem uocauerunt. Apuleius, Qualum panis rumigabant. Præcipit Cato, ut uillicus habeat in instrumento rustico uiginti quala satoria, uel alueos

quadraginta, quibus frumenta quæ serimus, continent satores. lib. 7. cap. 3.

A' *Quinquatribus*) *Quinquatria* sunt feriæ quinque dierum dicatæ Minervæ, quæ mense Martio celebrabantur. Quidam autumant *Quinquatrum* unum tantum diem festum esse ex eo dictum, quòd post diem quintum *Iduū* celebraretur, sicut *sexatrus* dictus, quòd post diē sextū *Idus* celebratur, & *septimatrus* post diem septimum. De *quinquatribus* Ovidius in *Fastis* copiose perscribit. Meminit & Horatius illo versu, *Ac potus puer ut festis quinquatribus olim.* lib. 11. cap. 2.

In quincuncem disponunt) In disponendis arboribus & vineis, maxime laudata est *quincuncialis* ordinum ratio, utpote quæ non solum perflatu utilis sit, verum & aspectu grata, quocūque intueare in ordinem se porrigente versu. M. Tullius, Cū autem admiraretur *Lysander* & proceritates arborū, & directos in *quincuncem* ordines. *Quintilianus*, Quid illo *quincunce* speciosius, qui in quancunque partem spectaueris, rectus est, sed protinus id quoque prodest ut terræ succum æqualiter trahat. lib. 3. cap. 13.

R

Radula) Instrumentum est à radendo dictum, quo utebantur in radēda ducendāque pice doliorum: unde & nomen. Hinc docuimus apud *Pliniū* *radulanam* appellari piceam, propterea quòd *radula* raderetur ex dolio, ducereturq;: quāvis viri alioquin eruditi *rabulanam* legendum esse contendant. Verba *Plinij* ex libro quartodecimo hæc sunt: *Italiæ in parte aliqua radulana pice ac resina condire musta vulgare est ei provinciisq; finitimis.* lib. 10. ca. 18.

Ramices) *Rami* & *perticæ*. Alias *ramex* morbus est, de quo *Celsus*, *Plinius*, *Plautus*, omnes. Unde *ramicosi* infantes

dicti. lib. 9. cap. 1.

Rapistri) Videtur posuisse rapistrum pro rapo, quod & rapitium & rapinam appellant. lib. 9. cap. 4.

Ratiocinio) Ratiocinium dicitur supputatio, computum, calculatio: Ratiocinator, calculator. apud Plautum ait trapezita: Beatus uideor, subduxi ratiunculam, expeditissimum ratiocinium. intellige supputationem facilem & explicatam. lib. 5. cap. 1.

Bonis ac malis rationibus) Ad hunc intellectum uideatur referri posse illud Plinianum, Quonam modo utilissime coluntur agri? ex oraculo scilicet malis ac bonis. Verum atavi malorum nomine intelligere uoluerunt uilissimos, summum enim providentiæ illorum fuit, ut quàm minimum esset impendij. lib. 4. cap. 3.

Rauidi) Rauius color est subniger ex nigro fuluo commistus. M. Varro consimiliter præcipit gallos eligi oportere oculis ravis aut nigris. Ab Horatio lupa rana dicitur ob colorem. Festus Pompeius scribit ravis coloris eos appellari, qui sunt inter flavos & cæsios, quos Plautus appellat ravisstellos. Quis (inquit) ravisstellus qui uenit? Atqui in Plauti Epidico non omnes legunt ravisstellus, imò plures grauiastellus. Est autem grauiastellus senior à grauitate dictus, quam lectionem nos probamus, & probat idem ipse Festus Pompeius in dictione Grauiastellus. lib. 7. cap. 2.

Regelatur) A gelu resoluitur: & calescit. Martialis, Regellare, nec te pestilentia posset. Seneca de ipso loquens ait, Vix media regelatur æstate. lib. 2. cap. 16.

Regiona) Legendum regia. Plinius, Præsertim cum magnitudine copiam olei non constare indicio sint, quæ regie uocantur, ab alijs maiorinæ, & ab alijs phauliæ grandissimæ: alioquin, minimo suo. hoc idem monstrat Columel-

la eodem capite. lib. 6. cap. 6.

Renouellatur) Reparatur, rurſuſque nouella fit. Nouelle-
tum dicitur iureconſultis nouella uinea. lib. de arb. cap. 6.

Repastinabis) Refodies, uerbum ductum à paſtino, quod
eſt ferramentum bifurcum, quo ſemina panguntur. unde
etiam repaſtinari dictæ ſunt uineæ, quæ refodiebantur.
conſuetudo repaſtinare uocat quidquid emoti terreni uine
tis præparatur. lib. de arb. cap. 1.

Repubeſcere) In priſtinam pubertatem, iuuentutiſque flo-
rem reuerti. conſimile eſt Repueraſcere, & reuireſcere. lib.
2. cap. 1.

Repulleſcentem) Reſurgentem, ſubnaſcentem, & nouellis
pullulis, palmitibúſque exilientem. lib. 4. cap. 24.

Reteri) Repoliri, uentilari. lib. 2. cap. 2.

Retorrida) Quasi exuſta, & amiſſis uiribus intempeſti-
uiter ſeneſcens. Seneca, Mutij manum retorridam appellat,
quam ille, ut notiſſimum eſt, iniectam flammis torrere non
dubitauit. In arboribus ea dicuntur retorrida, quæ non a-
doleſcunt, quæ quaſi torrida occalleſcunt, quæ ſabra ſunt,
fructumque non ferunt. Aulus Gellius homines retorri-
dos ſcitè dixit & eleganter. Retorreſcere dicuntur uites,
quando non profiliunt, neque adoleſcunt legitimo incre-
mento. lib. de arb. cap. 17.

Reſecem ſubmitti) Pampinum reſecem uocat, qui reſectus,
reſiſque melius prouenit, fitque fructuoſior. A reſecado
reſecem deriuamus. Summittere autem eſt educare, alere-
que ad incrementum, quod uerbum eſt apud Columellam
in hoc ſignificatu frequentiſſimum. lib. 3. cap. 10.

Occupandum erit reſtibile) Inter reſtibilem agrum, &
noualem hoc intereſt: Reſtibilis dicitur, qui nunquam in-
terquieſcit, ſed reſtituitur, ac ſeritur quotannis, ut quotan-

nis reddat fructum. Noualis uerò est, qui intermittitur, & alternis annis seritur, à nouando dictus. Restibile fœcunditatem dixit Plinius: intelligi uolens eam, quæ intermissa restituitur in fœminis, quæ parere desierint. M. Varro, In Olynthia quotannis restibilia esse dicunt. lib. 2. cap. 10.

Reuerentiam) Attende nouo modo positam esse reuerentiã, pro desperatione, & formidine, tanquam reueremur, ac reformidemus discere scientiam rusticationis propter uastitatem rei. lib. 11. cap. 1.

Ricini) Vermiculi sunt infestantes capita canum, & maxime aures. Est & uermiculus alius in lingua canum, qui uocatur à Græcis Lytta, quo exempto infantes catuli, nec rabidi fiunt, nec fastidium sentiunt. lib. 7. cap. 13.

Aut ridicram) Legendum ridicam. Est enim ridica peritica, siue pedamentum robustum, quod optimum in uineã è quercu ac iunipero afferi solet. In Hispania uineæ sũt humiles, ac sine ridicis, ut docet M. Varro. lib. 4. cap. 12.

Rostellis) Pusillis rostris, uocabulum est diminutiuum. lib. 8. cap. 5.

Colore rubeo) Dic rubro, quoniam rubeus exploditur à Latinitatis elegantia: legitur tamen frequenter rubeus. lib. 6. cap. 1.

Amat rubricam) Plinius ex densiore terra rubricam maxime amat. Est autem rubrica terræ genus rubicundo colore: unde & nomen. Hinc rubricosus deducitur. Cato, Lentem, inquit, in rudeto, & rubricoso, qui herbosus non est, serito. Plinius præcipit ex auctoritate Catonis, in rubricoso solo serendum esse ad oreum far. Aliàs rubrica significat pigmentum, siue colorem natiuum. Lemniæ rubricæ palmam dabant, ita nominatæ ab insula Lemno, in qua nascebantur. Hæc est antiquis multum celebrata, nec nisi

signata uenundabatur: unde & sphragidem appellauerunt: Græco uocabulo σφραγίς dicitur sigillum signatorium. Hinc gemmas quoque quasdam sphragidas uocant celeberrimi scriptores, quoniam optime signant. Galenus libro 10 simplicium, refert se in insulam Lemnon nauigasse causa contemplandi hanc rubricam Lemniam: docetque planius & apertius, quod Plinius subobscurè dixit, & breuiter cur sphragida appellauerint: Sacerdos Dianæ, inquit, rubricam Lemniam reuerenter accipiens, curiosèque perpurgans signat sigillo Dianæ impresso, ita signata uenundatur. lib. 2. cap. 10.

Rudicula) Virga, diminutuum uidetur factum à rude gladiatoria, à qua rudiarij dicti, de quibus copiose annotaui in tertio Suetonij commentario. Plinius ait, lanas in quodam usu medico adhiberi non curatas rudiculis, hoc est, ut ego interpretor, non excussas, agitatasque uirgis à batuentibus, sicuti Bononiæ lanas quotidie curari conspiciamus, uel potius audimus, fit enim crepitus sonorus ex percussu rudicularum. Scio aliter locum illum Plinianum & legi, & explicari ab eruditis, sed mihi commodior uidetur lectio, & intellectus purior quem retuli. frequens est mentio rudicularum apud eundem Plinium in hoc significato. lib. 2. cap. 45.

Ita constitutum suprâ) Videtur legendum ita constitutum. Rumpotinum, siue Rumpotinetum, genus arbuti Gallici. ut hoc eodem capite docet Columella, qui mox ait, Arboribus rumpotinis frumentum non inseritur. M. Varro tradit traduces à quibusdam rumpos appellari, ubi ex arboribus in arbores traductis uitibus uinea sit. lib. 5. cap. 7.

Rustici) Castor oxymyrsinem myrti folijs acutis, ex qua fiunt ruri scopæ, ruscum uocant: de quo poeta, Horridior

rusco. lib. 7. cap. 10.

Rutabulo) Instrumenti nomen est, quo etiam utebantur ad coquendos panes: inuenitur positum & pro virili membro. Portius Cato præcipit, ut villicus habeat rutabulum unum. lib. 12. cap. 21.

S

Sacer ignis) Malis ulceribus annumerari solet sacer ignis, cuius duæ sunt species. Alter est subrubicundus exasperatusque per pustulas continuas, exiguasque, in quibus semper ferè pus, & sæpe rubor cum calore serpit. Alterum genus est in summæ cutis exulceratione, sed sine altitudine latum, subliuidum. Omnis sacer ignis difficillime sanescit. Græci ἱερὰν νόσον uocant. Virgilius docet sacro igni pecudes infestari, cum inquit, Contactus artus sacer ignis edebat. lib. 7. cap. 5.

Sagisque) Fœminæ sunt diuinatrices, & ariolæ, dictæ quasi satis agæ: de quibus est illud poeticum, Polluta est magico saga ministerio. Piatrix quoque alio uocabulo dicebatur, quæ expiare erat solita. Sagis clangoribus æther, ait Statius Papinius. exponit commentator sagis, id est, diuinis: unde & præsagia prædiuinationes dici autumat. Ali- ter sentit Cicero. lib. 1. cap. 8.

Sagitta) Inter sidera est sagitta, quam Herculis fuisse fabulantur, qua aquilam interfecisse dicitur exedentem iocinora Promethei. lib. 3. cap. 17.

Salacissimos) Libidinosissimos & rei Veneriæ appetentissimos. Caudam salacem dicit Horatius genitalia: bulbos salaces, Epigrammatista, quia extimulant libidinem. Homo salax dicitur ad rem Veneream propensus & ualidus. lib. 8. cap. 2.

Velut salebras retardante) Legendum salebra per abla

tiuum, tanquam asperitas illa tortuosæ vitis, & curuæ, quasi salebrofa retardet cursum humoris terreni, nec sinat alimenta ob flexum permanere ad summum vitis fastigium. lib. 4. cap. 20.

Salgamis) Salgama dicuntur obsonia & penora conditua, quæ longæ usionis causa conduntur ferè in fictilibus, interdum siccæ, sæpe cum liquamine & iure, quæ mox cum opus est, promuntur ad usum edendi. Inde salgamarius dicitur, qui salgama scitè concinnat. Ausonius, Salgama non hoc sunt, quod balsama. In codice Imperatorio lib. 12, legimus salgami nomine contineri culcitram, lignum, oleum. Sed cum omnis latinitatis elegantia procul sit ab id genus scriptoribus, uocabulorum significatio ab eis petenda non est, in quorum castra nonnunquã transeo, non ut transfuga, sed ut explorator. Vis scire quæ sint salgama? nimirum ea sunt quæ demceps toto hoc uolumine Columella demonstrat, qua conditura conficiantur ac seruentur. exempli causa, olera, poma, pyra, fici, unæ, & alia id genus compluscula. In salgamis condendis frequens est usus aceti, salis, muricæ, mellis, aquæ mulsæ, defruti, aliorumque liquaminum. lib. 12. cap. 4.

Saluandum pecus) Saluato potionandum. Saluatum quod à quibusdã saluatum dicitur, potionis est genus quo in ueterinis iumentisque maxime utuntur ueterinarii, hoc est medici ueterinorum. Sunt autem ueterina animalia, quæ uehere possunt. Saluatum à salina quasi succo dictum uidetur. Qui saluatum legere mauult, à salua siue sale nuncupationem trahit. Saluati Plinius quoque commemorat, & inferius à Columella dictum est, Per unam lacte saluatur. lib. 6. cap. 5.

Salsamentarij (que) Salsamentaria appellant uasa, quibus
ii. iij.

bus salsamenta condi solent. lib. 2. cap. 10.

Nucibus sapineis) Est unum genus nucis pineæ sapine-
um nomine, nucleorum cute uerius quàm putamine adeo
molli, ut simul mandantur. lib. 12. cap. 5.

Sardineam) Nomen piscis uilioris. existimo eum esse què
uulgus uernacula lingua sardelam appellat. libro octauo
cap. 17.

Samera) Annotauimus in superioribus sameram siue a-
meram dici semen ulmorum. lib. 7. cap. 6.

Sansam) Sansa dicitur officulum oliuæ, Græci πύτυριον
uocant. lib. 12. cap. 49.

Sarranæ uiolæ) Epitheton est poeticum, siquidem poetis
Sarranus color est purpureus, à Tyro quæ olim dicta est
Sarra. Virgilius, -Sarrano dormiat ostro. lib. 9. cap. 4.

Cura sarritionis) Sarrire est sarculo, quod ferramentum
rusticum est, aperire segetes, & terram permouere ad her-
bas perimendas, & rubiginem propulsandam, unde sarriti-
o & sarritor dictus operarius sarritionis, & sarritoria
opera, & sarritura, id est sarritio & fossæ. lib. 2. cap. 12.

Saxatilis notæ) Pisces saxatiles uocant quòd in saxis ac
petris stabulentur: medici recentiores petrinos appellant,
eòsque maxime probant. Scribit Cornelius Celsus saxati-
les pisces esse leuiore in esca. lib. 8. cap. 17.

Latentibus scamnis) Agricolaë uocant scamna glebas gran-
des, quæ solent excitari prima aratione: cum in proscisso
crudum solum, immotumque relinquitur, quod cauendum
esse præcipit lex rusticationis. Hinc illud Pliniani, Scam-
na inter duos sulcos cruda ne relinquantur, glebæ ne exul-
tent. Scamna quoque dicuntur in arboribus ramorum,
quasi sedilia, sicut & tabulata. lib. 2. cap. 4.

Scandulæ) Paulo supra afferculos dixit, intelligi uolens

asserens modicos, & graciles: nunc scandulas uocat consimili significato. Et, ut in Commentarijs Apuleianis annotauimus, uidentur dici scandulae à scandendo: quoniam ad tectum scandulare gradibus ascendimus. Est autem scandulare tectum superior pars domus, quae tegulis est proxima. Scribit Plinius, Urbem Romam scandula fuisse contectam usque ad bellum Pyrrhi. Scandulae è robore aptissime fiunt, alij'sque arboribus glandiferis. lib. 7. cap. 3.

Scapus asphodeli) Plinius frequenter ponit scapum pro stipite plantae, & caule. Est autem asphodelus herba, Hesiodi praeconio celebrata, cuius mentionem & Homerus fecit. Manditur & semine tosto, & bulbo, sed hoc in cinere tosto, dein sale, & oleo addito: folium habet oblongum, & angustum. lib. 9. cap. 4.

Scarificatione) Scarificatio sunt minutae cutis incisurae, qua in cucurbitulis quoque imponendis utimur: est & scarificatio utilis arboribus, cum incisuris perpetuis laxant corticem, uelut autem, acie falcis, & ita dilatatae cicatrices renato corpore explentur, fiuntque arbori salutare. Nam magna ex parte similis hominum medicina, & arborum est. Apud Plinium perperam legitur caprificatio, pro scarificatione. lib. 6. cap. 12.

Scarorum) Lege scarorum. Sunt enim scari pisces, qui soli dicuntur ruminare, & herbis uesci. Scarus olim datus est principatus inter pisces, de quo Martialis,

Hic scarus aequoreis qui uenit obesus ab undis,

visceribus bonus est, caetera uile sapit. lib. 8. cap. 17.

Scœnum) Graeci ῥοϊνον uocant iuncum: opinor hoc in loco intelligendum esse de iūco illo odorato, cuius meminit Plinius in 12, qui gignitur iuxta montem Libanum. Tradunt iuncum quoque odoratum in Campania inueniri. Idem

Plinius in compositione unguentorum adhibet & iuncum. Est aliud quoddam genus iuncorum, quod à Græcis oxyschœnon uocatur, sed nihil ad hunc intellectum. Præterea schœnus nomen est mensuræ, ut placet Eratostheni, stadia quadraginta continet. Aliquis XXI stadia singulis schœnis dedere. Barbarorum gentes itinera metiuntur partim schœnis, partim parasangis, ut Persæ: partim Leucis, ut Galli: partim stadijs, & passibus, ut Romani. lib. 12. cap. 20.

σύνλαξι) Nomen cani accommodatum: dicitur enim σύνλαξι Græce catulus. Scribit Pollux in quinto Onomastici, τροφὸν εἶναι σύνλαξι ἐν τῶν μητέρων γάλα, id est, alimentum esse catulis maternum lac. lib. 7. cap. 12.

Scyllam legito) Scylla species est cæpæ, siue bulbi, à qua acetum scylliticum dictum. Accommodata est medicaminibus. De uino quoque scyllitico, quod cum scylla fit, mentio fit à Palladio, & scylliticum acetum, quod oculorum aciem exacuit. lib. 12. cap. 33.

Sine scapionibus) Plinius dixit apertius sine sarmentis. Infrà quoque ait, Modicæ separatis scapionibus. Scapiones uidelicet usurpans pro racemis ligneis, & scapis, quibus uinæ continentur, & acina inhaerescunt. lib. 12. cap. 39.

Non scobem, sed ramenta) Scobis nomine significatur illa minuta tritura, quæ ex sectione serræ, & terebratione terebræ decidit in terram. Inde scobina dicta, quæ lima fabrilis est, & instrumentum. Iuuenal. Semodio scobis hæc etenim dat seruilus unus. Item Horatius, Vilibus in scopis, in mappis, in scobe quantus Existit sumptus? Ouidius in obsceno carmine, Quæ pro sanguine puluerem, scobemque, In uenis medici putant habere. Ramenta uerò sunt frustula paulò crassiora, maioraque, & quasi recisamenta. Plinius ait uinas in scobe, ramentisue abiectis populi, fraxini,

utiliter seruari . Descobinata crura uocabulo prisco dixit M. Varro, pro saucijs, abrais, defectis. lib. de arb. cap. 8.

Scopula) Diminutium est scoparum . Scoparius dicitur, perquam eleganti uocabulo conuerritor , hoc est, minister, cuius ministerium est scopis pauimenta conuerrere : quod maxime fit à prandio, & à cœna. lib. 12. cap. 18.

Minus scrupulose) Ut sit aduerbium, hoc est, minus diligenter, minúsque sollicité. lib. 9. cap. 8.

Secundæ) Membranas intelligit quæ foetum sequuntur, uulgò secundinas uocant, Græco uocabulo ὑσέρας apud Plinium. Ad secundas innumeræ sunt medicinæ. lib. 7. cap. 7.

Rustici sedum appellant) Democritus semina omnia seri iubet, medicata succo herbæ, quæ appellatur à Græcis αίζων, id est, semper uua. Alij buphthalmon uocant, quasi oculum bouis. alij Zoophthalmon. Sunt qui ambrosiam. Latini sedum appellant, aut oculum, aut digitellum: nascitur in tegulis, seriturque in uasculis fictilibus. lib. 2. cap. 9.

Semiformes) Semiformati, nondum perfecti, neque toti partibus suis consummati. lib. 8. cap. 5.

Seminarium) In agricolatione seminarium est quædam quasi nutrix nouellarum plantarum. Significat enim locum, in quo plantaria adolescent: ut mox illinc translata migrent in suam sedem. Natura enim arborum, sicut hominum auida est nouitatis, & peregrinationis. Et cum nutrix sæpe indulgentior sit, quam mater: melius plantæ in seminario proueniunt, quod succosum, elapidatumque esse debet, minimèque rimosum. Nunc Columella docet, quale sit eligendum, parandumque uitibus seminarium: quod à Plinio quoque, cæterisque perscribitur. lib. de arb. cap. 1.

Seminis, ac decumanis distinguere) Emendo semutis, uel semitanis, ut ea forma dicat semitanos sulcos, qua decuma-

ni nuncupantur. Plinius hoc idem scribens, dixit, oportere vineas quantanis semitari. hoc est, ut in quinto quoque paulo singulæ iugo pagine includantur. Igitur quod à Plinio dictum est semitari uerbo elegantissimo, id à Columella dicitur semitis, siue semitanis distingui. Decumanus uerò limes uocatur, qui secat agrum ab exortu, ad occasum: sicut cardo appellatur limes per agrum currens, à Septentrione ad Meridiem (oportet ut Plinij uerbis utar) vineas limitari decumano. lib. 3. cap. 20.

Sentem canis) Palladius hoc idem referens ait, Alij spinarum plantas, & semina in munitione disponant, sed melius erit rubi semina, & spinæ, quæ rubus caninus uocatur, matura colligere, & cum farina erui ex aqua macerata miscere, funes dehinc sparteos ueteres hoc genere mixtionis sic inducere, ut intra funes seruentur usque ad uer- ni temporis initia. lib. 11. cap. 3.

Seriæ) Vasa sunt fictilia. Persius, -crepat argenti mihi seria dextro Hercule. Idē, Seriolæ ueteris metuens deradere limum. Terentius, Releui dolia omnia, serias omnes. libro 12. cap. 18.

Sesquicullearibus) Dicuntur sesquicullearia dolia, quæ continent culleum unum cum dimidio. Est autem culleus capax uiginti amphorarum, ut indicat Plinius, in 14. quod & Priscianus euidenter ostendit, his uersibus:
Est & bis decies, quem conficit amphora nostra
Culleus, hac nulla est maior mensura liquoris. Aliàs culleus dicitur supplicium parricidarum: de quo in secundo commentario Suetonij copiose perscripsimus. lib. 12. cap. 18.

Sesama) Lego sesama. Præcipit Columella in secundo, sesama ab æquinoctio autumnali esse serēda. Hinc oleum sesaminum dictum est, & alterum genus sesamodes. lib. 11. cap. 2.

IN COLV MELLA M.

Sesquiopera) Significat sesquiopera, integram operā, & dimidiā, et hæc particula in omni ferme compositione habet talem intellectum, ut signet totum illud, de quo agitur, eiúsque dimidium, ut sesquidigitus dicatur unus digitus, & dimidiatus, itidem sesquihora, sesquipedalis, sesquicyathus, sesquimodius. M. Varro tradit annum diuidi in octo sesquimenses, ut singulis sesquimensibus integer mensis, & dimidiatus attribuatur. Libro nouissimo Columellæ, dolia sesquicuclearia nuncupantur, quæ uidelicet unius cullei cum dimidio sint capacia. Sesqui plagam dixit Tacitus, intelligi uolens non unam tantum plagam suffecisse ad hominem obtruncandum, sed opus quoque fuisse dimidio secundæ plagæ. lib. 2. cap. 13.

In sesquipedale) Altitudine sesquipedali, hoc est, pedis unius & dimidiati. lib. 4. cap. 9.

Sestertium) In mensuris sestertium accipe pro duobus pedibus, & dimidio, sicut in nummis continet duas libras, & selibram. lib. de arb. cap. 1.

Sextula) A Eris minima pars est, sextula ex eo dicta, quòd sit sexta pars uncie. M. Tullius in oratione pro Cecinna: Fecit heredē ex deuncia, & semiuncia Cecinnam, ex duabus sextulis M. Fulciniū libertum superioris uiri. Erutio sextulam aspergit. Priscianus in opusculo metrico: Sextula quæ fertur, nam sex his uncia constat. lib. 5. cap. 1.

De sicaneis) Sicanea dicuntur, quæ gaudent siccitate, sicut ediuerso rigua, quæ humore lætantur. Pratorum duo sunt genera, alterum sicaneum, alterū riguū. Quod sicaneum uocat, suapte natura foenum progignit. Riguum uerò irrigatione est resouendum, & humoris pabulo saginandum. λιμὴν οἰκτιροῦ θανέειν, id est, fame mori, miserrimum est. Liuius consimiliter: Maiorem partem mi-

litum fame, ac frigore, quæ miserrima mortis genera sunt, amisset. lib. 2. cap. 2.

Sicilius) Auctore Prisciano, Sicilius est dimidiū sextulæ. Quidam autumant sicilium esse semiunciã, ex eo dictum, quòd secet unciam. Verū Festus Pompeius docet, non dimidium uncie, sed dimidiū semiunciæ, dictum quòd semiunciã secet, tanquam sit quarta pars uncie, quòd uerius est. nã ipse Columella submonet in sicilico esse scrupula sex, in semiuncia XII, ut indubitãter credat siciliũ esse dimidiū semiunciæ. Plinius scribens de lunari ratione inquit: Quintadecima tota supra terras noctu erit, eadẽm que sub terris tota die: sextadecima ad primæ horæ nocturnæ dextantem sicilium sub terra agit. lib. 5. cap. 1.

Prata sicilire) Ut Plinius docet, Sicilire est falcibus cõsectari in pratis, quæ fœnifecēs præterierunt. Arbitratur M. Varro dictum uerbum esse à sectione. lib. 2. cap. 22.

Signinum opus uocant, ut docet Plinius, quòd sit fractis testis tusisque, ut firmitus duret: quo genere etiam pavimenta sunt excogitata. lib. 8. cap. 15.

Silenti luna) Id est in coitu lunæ cum sole, quem diem alij interlunium, alij silētis lunæ appellant: Varro intermenstruum, Firmicus synodicam frequenter. Colum. lib. 2. cap. 10. Sic, silētis spiritus diẽ, apud eundem lib. 3. cap. 19. id est, dum cælum silet, cum serenum est, & tranquillum. Silent quoque herbæ, & uirgæ, dum non germinant. Silent uinæ quando non progeminant, hoc est, gemmas oculosque non parturiunt, sed quasi silētes quiescunt manent que immobiles. sic diem, cælum, surculum quoque silentia apud eundem inuenies.

Veluti siphones) Siphones & per diminutium siphũculi dicuntur fistulæ, quibus liquor inclusus emicat, exilit.

que in sublime. Plinius tradit aquã meantem per uenas terræ pondere expressam siphonum modo emicare. Corn. Celsus præcipit stomacho laborantibus bibere per siphonem: hoc est, fistulam tenuem, duos trësue cyathos. Satyrographus quoque per translationem decenter dixit, *ἔμορδακίτερ, ἔσφιγγέμῃ; δεῖ λόγῃς σιφώνibus implent.* Verbũ est Græcorum σιφώνισαν, quod est euellere, educeréque liquorem. Aristophanes abusiue dixit σιφώνισαν: σιφώνισωμεν τὸν σιτὸν. lib. 3. cap. 10.

Sitienti solo) Siccã terra. Plinius lunam sitientem dicit, intelligi uolens siccam. lib. 2. cap. 8.

Naribus resimis) Simus ut docet Suidas, opponitur ῥυπαρῶ, id est, adunco. sicut ergo ῥυπαρὸν Græci uocant habentem aduncum nasum, ita e contrario σιμὸν dicunt cuius nasus est depressus. Simas capellas dixit poeta. A' simo rostro delphines simones appellantur. A' simo resimum, *ἔσ* subsimum traxere nuncupationem. Sunt autem nares resimæ, reduncæ depressæque, quales in parãdis bobus maximè spectantur. M. Varro scribēs de canibus, inquit, Esse debent labris subnigris aut rubicundis, neque resimis superioribus, neque pendulis subtus mento suppresso. Idem boues probat, qui sint subsimi, hoc est, ut ego interpretor dorso depresso, *ἔσ* subsidente. lib. 6. cap. 1.

Seu spinosus) Dic spionius. Est enim uitis spionia multo larga, *ἔσ* amplitudine uuarum, quàm numero fertilior. lib. 2. cap. 21.

Sinum lactis) Nomen est uasis, de quo poeta: Sinum lactis, *ἔσ* hæc tibiliba Priape quotannis. Plautus in Curgulione: Cede puere sinum. Tradit M. Varro sinum dici à sinu: quòd cauum sit poculum. lib. 7. cap. 8.

Solstitiales spinas) Dispice nũquid faciat pertineãtue

ad Plautinum sensum, spina hæc solstitialis. Nãque apud Plautum in Pseudolo scriptum legitur, Quasi solstitialis herba paulisper fuit, repente exortus sum, repentinò occidi. Plinius significare uidetur solstiale herbam dici solstitio uel prouenientem uel florentem, ut sit nomen non unius tantum herbæ proprium, sed cuilibet herbæ accommodatum nascenti per solstitium. Sic enim scribit lib. 26, Codurdon herba solstitialis, flore rubro, suspensa in collo comprimere dicitur strumas. Cõsimiliter spinas solstiales exponere poteris solstitio progenitas ac uigentes. Cor. Celsus herbam solarem uocat heliotropion, quia circumagitur cum sole. lib. 3. cap. 18.

Solea sparteæ) Calceamento iuncea & molli. à sparto quæ Iberica herba est. Apuleius Helcij spartei meminit. lib. 6. cap. 12.

Spartæque) Sunt uasa iuncea, à sparto dictæ, ex quo fiunt. Est autem spartum genus iunci siue herbæ Ibericæ. de quo multa Plinius lib. undeuigesimo. Autumant grammatici sportas quoque dici ab hoc sparto, quasi sparteas. libro 11. cap. 2.

Specularibus integri) Ut inquit Epigrammaticus poeta, -specularia puros Admittunt soles, & sine fece dies. Sunt autem lapides speculares candidi atque translucentes, olim in Bononiensi agro effossi, & quibus fiunt munimenta quasi quedam fructuum preciosissimorum, ut inclusi specularibus admittant solem, nec infestentur ueto uel imbre. Tiberius Cæsar cum mira uoluptate cucumeres expeteret, commentus est ut nullo non die sibi contingerent. Nanque pensiles eorum hortos promouebant in solem rotis, rursusque hibernis diebus intra specularium munimenta reuocabant. lib. 11. cap. 3.

Spica Virginis) Nomen est sideris: antiqui spicū neu-
ero genere dixere, hinc illud: spicum illustre ferens splen-
denti corpore Virgo. lib. 11. cap. 2.

Spondylis) Nomen est piscium, aliàs spondylos uoca-
mus uertebrae et nodos in ceruice, et ut auctor est Pol-
lux, τράχιλος, id est, spina hominis constat septens spon-
dylis. Appellantur et spondylia. lib. 8. cap. 16.

σταφιλίς) A plinio dicitur hæc uua astaphis agria, quã
taminiã aliqui uocant falso, suū enim genus habet. ualet
ad pituitam, unde à quibusdã dicta pituitaria: Græco uo-
cabulo agria staphyle dicitur uua siluestris. lib. 8. cap. 5.

Per statumina) Pedamēta, palos, adminicula. li. 5. ca. 3.

Sæpe etiã stina) Pars aratri est, de qua Virgili⁹: Stinã-
que quæ currus à tergo torqueat. M. Var. Stina, inquit, à
stando dicta, in qua transuersa regula est dicta manicu-
la, eò quòd manu bubulci tenetur. lib. 5. ca. 3.

• Simplici stolone) Plin. stolones in arboribus appellat
fruticationē mutilem. Vnde et stolonū Liciniae genti indi-
tum cognomen. M. Var. planissimè scribit de stolonibus,
cuius uerba subscripsi, quæ sunt hæc: Nã Stolonis illa lex,
quæ uetat plus quingenta iugera habere ciuē Romanum,
et qui propter diligentiam culturæ stolonum confirmauit
cognomen, quòd nullus in eius fundo reperiri poterat sto-
lo, quòd effodiebat circum arbores radices, quæ nasceren-
tur ex solo, quos stolones appellabant. lib. 5. cap. 8.

Ciceris) Cum cicer inter legumina numeretur, non in-
ter olera, existimo legēdū siferis. Est autē sifer herba hor-
tensis, cui generositas præcipua est in Germania, inest lō-
gitudine neruus, qui in decoctis extrahitur, amaritudinis
tamē magna parte relicta, quæ mulso in cibis temperata,
etiam in gratiam uertitur. Sifer nobilitatum est à Tyberio

principē, id genus oleris mirè expetente. de hoc intellexit Virg. in Moreto scribēs, Hic sifer & capiti debētes nomina porri. In codicibus impressis vulgò legitur cicer, sicut hic quoque, cum utrobique sifer legendū sit. lib. 11. cap. 3.

Stringere arbores) Decerpere, secare, & colligere. Virgil. sed tamen & quernas glandes tum stringere tempus, Hinc stricta olea dicta, quæ manu colligitur. lib. 6. cap. 3.

Strigosum habitū) Strigosus apud veteres morbus dicitur iumentorum, qui corpora stringit aut fame, aut alia vitij causa, quasi stringosus. Aulus Gellius strigosum appellat equū emaciatum, & male curatum. Livius tradit, equos ex itinere visos esse strigosiores, hoc est, macriores, attenuatiorēsque. lib. 6. cap. 36.

Strumosis) Struma morbus est, cui propè peculiariter obnoxij sunt sues: unde & à Græcis χοιράδες vocatur: vulgò scrophulas vocat à scrophis, quæ illis maximè infestantur. Plin. Obnoxij sunt sues morbis anginae maximè & strumæ. Est & struma, ut docet Cor. Celsus, tumor, in quo subter concreta quædam ex pure, & sanguine, quasi glandulæ oriuntur, quæ præcipuè fatigare medicos solent, nec unquam facile maturescunt, maximè in ceruice, sed etiam in alis & inguinibus, & in lateribus. lib. 7. cap. 10.

Subluuies, atque intertrigo) Videtur subluuies esse exulceratio in pedibus ouium nascens, quâdo scilicet ab ungula cutis resoluitur, in homine reduuiâ dicunt. Luere enim solvere est, quasi subtus soluatur corium. De intertrigine, quæ ex intertritu nascitur, supra scripsi. lib. 7. cap. 3.

Subinde) Frequenter, aliàs, mox, deinde, & itidem. libro 6. cap. 2.

Submittere prolem) Educare, producere, propagare. lib. 7. cap. 9.

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

ci ex eo uidentur, quòd subterfrāgantur. Plinius tradit, & ues curuare suffragines in posteriora: quibus uerbis planissime demonstrat suffragines dici illā in cruribus partem, quæ humani poplitis modo curuatur. Hinc suffraginosa mula, cuius suffragines morbo infestantur. Corona autem pars est pedis in brutis animalibus. Hinc suffraginosus, laborans suffraginibus. lib. 6. cap. 14.

Suffriatur) Inspurgitur. Suffriare, infriare, perfriare ex eodem fonte manantia uerba, significant minutim conterere, & quod uulgo dicitur puluerizare, & inspergere, lib. 9. cap. 35.

Vitem supplantato) Vitem supplantare est quasi explanare, deluxare, atque prosternere. sicut in palæstrico curis lique certamine luctantes supplantant aduersariū, & cursor. cursorem, subductisque pedibus arietant ad terrā, quod Græcè dicitur ὑποσκειλίσαν. M. Tullius tradit, quòd qui stadium currit, nullo modo debet supplantare eum, qui cum certet. Dixit Plinius uuas supplantat, pro eo quod est lædit, conuellit, atque delumbat. lib. de arb. cap. 7.

Suppuratio) A postemata Græci uocant, nostri suppurationes. Fit & suppuratio, quādo ex ulceribus manat pus, hoc est sanies. Suppurare dicuntur ulcera, quando perueniunt ad maturitatem, & emittunt pus. lib. 6. cap. 11.

Supputari,) Putari, decidique ferro. lib. 4. cap. 33.

Surcularis terra) Ad surculos progenerandos idonea. lib. 3. cap. 11.

Suspiriosæ) Græcis uocabulis asmatici, dyspnoici, orthopnoici appellantur, quos nostri suspiriosos appellant. uitiū est, proueniens ex difficultate spirandi. Agere animam, dici suspirium potest, ut tradit Seneca. De suspiriosis crebra mentio apud Plin. De dyspnœa, & orthopnœa scribit

Galenus : sed recentiores medici perperam pronunciantes
 utiant elegantiam Atticis mi. lib. 6. cap. 38.

T

Superius tabulatum) Tabulata in arboribus sunt ordi-
 nes ramorum, de quibus ait poeta: Assuescant summásque
 sequi tabulata per ulmos: quem locum enarrans Seruius,
 ait: Tabulata sunt rami effusiores, & in plana tendētes,
 non ad altiora crescentes. Sūt in arboribus ima, & sum-
 ma tabulata ramorum. Plinius docet, tabulata ulmorū ab
 octavo pede altitudinis dilatari in collibus, sicutis que agris:
 à duodecimo in campestribus, & humidis. lib. 5. cap. 6.

Tamaricis) Tamarix herba est, quā & myricen uocant,
 quæ ad lienem præcipua est, si succus eius expressus in
 uino bibatur, adeoque mirabilem eius antipathiā contra
 solum hoc uiscerum faciunt, ut affirmant, si ex ea factis al-
 ueis bibant siues, sine lieni inueniri: & ideo homini sple-
 netico cibum, potumque dant in uasis ex tamarice factis.
 uulgus infelicem eam arborem appellat, quoniam nihil fe-
 rat unquam. lib. 7. cap. 10.

Tanagrici) A Tanagra ciuitate Bœotiae, quam Home-
 rus uocat τρωῶνα, quæ & prius, ut docet Stephanus, uoca-
 batur ποιμαυδρία. Tanagrici galli auctore Varrone sunt
 sine dubio pulchri, & ad præliandū inter se maxime ido-
 nei: sed ad partus sunt steriliores. Plinius de gallis gallina-
 ceis loquens, ait, Patrias nobilitauerunt Rhodū, ac Tana-
 gram. Tanagreae meretricis meminit M. Tul. lib. 8. cap. 2.

Dissimilem rationē postulat Tarentinū atque hirtum)
 In genere ouium summa dignitas fuit Tarentinis ouibus, quæ
 propter bonitatē lanæ pellibus integebatur, ne lana inqui-
 naretur. Hinc Plin. noster id genus ouium elegantius uocat
 tectū, cum operimentis tegetur, & à Varrone pellitæ no-

minantur: de quibus intellexit Horatius illo Sapphico uersiculo, Dulce pellitis ouibus Galeſi Flumen. Igitur cū Tarētinum pecus ſit ex omnibus molliſſimum maximéq; hirtum, hoc eſt lanigerū atq; uilloſum, nullámq; domini aut magiſtrorū inertia ſuſtineat, deſiderat curam maiorem & rationē longe aliā in paſtione, quā faciat reliquū ouiaricum pecus. Illud adnotandū, Tarentum Sabinorū lingua molle ſignificari: unde quidam Tarētinas oues & nuceſ dici autumant, quia ſunt molleſ. Hinc Horatius optimo epitheto uidetur dixiſſe, Et molle Tarētum. Ouiū Tarentinarum tanquā elegantiffimarū meminit Plaut. in Truculēto, hiſ uerbis: Argentum meo qui debebat patri, qui oueſ Tarentinas erat mercatus de patre, quærit patrē. Columella.

Porrum Tarentinum) De hoc ait Epigrammatiſta,
Fila Tarentini grauiſter redolentia porri

Ediſti quotieſ, oſcula clauſa dato. lib. 8. cap. 11.

Tarteſiaci) Tartefoſ oppidū eſt Hiſpaniæ: unde Tarteſiacum pelagus dictum. In eo generoſæ muræne naſcuntur. Vnde à Varrone laudatur muræna Tarteſia. Apud Aulum Gellium mendoſe legitur muræna Tarſeſia, quaſi à Tarſo oppido Ciliciæ dicta, cum legendū ſit Tarteſia à Tartefo oppido Hiſpaniæ. Autumat Strabo ueteres Betim fluuium nominari Tartefum. Nonnulli Tartefum Carteiam appellāt. De Tartefo Siliuſ: Tartefoſ ſtabulanti conſcia Phœbo. libro 8. cap. 16.

Tectum pecus) Id genus ouium ſignat, quod propter lænitij elegantiam operimentis tegitur, & ob id tectum pecus nominatur. Horatius id genus oueſ pellitas appellat illo Sapphico uersiculo: Dulce pellitis ouibus Galeſi Flumen. lib. 7. cap. 2.

Palmeis regentibus) Legendum eſt tegetibus: ſignificat

I N C O L U M E L L A M.

enim tegetes ex folijs palmarum contextas adhiberi solitas ad vineam adumbrandam per cynocaumata: sic enim uocantur calores æstuosi Caniculæ. M. Varro appellat tegetículas canabinas, ex canabe factas. lib. 6. cap. 3.

Temporius) Tempestiuus, maturius, aduerbium est, cui opponitur serius. Hinc Ouidianũ illud, -modo surgit Eo Temporius cælo, modo serius incidit undis. lib. 8. cap. 4.

Terebratione) Id est, illius insitionis quæ fit terebra: de qua sic inquit Cato: Terebra uitem quam inserere uoles pertundito, eò duos surculos uirgineos quod genus esse uoles insertos obliquos arcito ad medullam, & cætera. lib. 4. ca. 29.

Termitibus) Termites sunt ramuli arborum maxime oliuarum, quod Porphyrio docet enarrans illud Horatiij, Nũquã fallentis termes oliuæ. Aul. Gel. ramusculos palmarũ termites appellat, his uerbis, Spadica Dorici uocat auulsum è palma termitẽ cũ fructu. Itẽ Quoniã, termes palmæ ex arbore cum fructu auulsus, spadix dicitur. li. 7. cap. 9.

Ternarij) Scrobes ternarios appellant quoquoersus pedum trium, sicut quaternarios quoquoersus quatuor pedum. lib. 11. cap. 2.

Tertiacionem) Oleũ tertiæ pressuræ, sicuti iterationem ponit pro oleo secundæ pressuræ. lib. 12. cap. 49.

Tertiato) Tertia aratione colito. lib. 2. cap. 10.

Tertiatur dodrante) Familiare est Col. assis nomine totum, & consequenter per uncias intelligere partes, sicut hoc nomine dodrantis intelligi uult nouem partes unius operæ sufficere ad tertiandum agrum, id est, ad tertiam arationem in singula iugera perlegendum. lib. 2. cap. 4.

Thalli cæparum) θάλλω uerbũ Græcum est, quod significat uiresco, & germino, inde thalli dicti stipites in cæpis
lx lxx. iij.

Et folliculi, quos vulgus vocat germina, quibus semen continetur. θάλλον Græci omne germinans appellauere, Attici maxime id in oliuis hac voce nominant. Suidas ait, θάλλον dici κλάδον, id est ramum oliuæ. lib. ii. cap. 3.

Taliagines) Lego tiliaginæ, hoc est, ex tilia arbore confecta, cuius materies odorata est, nec teredinem sentit. Fascis tiliaceis fasciatur Antonius, ut rectus incederet. Ex tiliæ mēbranis tenuissimis fiunt coronæ uel coronarū ornāmēta, phyliræ uocantur: de quibus alibi plurā. li. ii. cap. 45.

Tineosos) Plenos tinearū, qui sunt uermes, quos alueorum tineas uocant. tineas in libris gigni testatur Epigrammatista. In homine prouenire lōgitudine pedum tricenum refert Plinius. lib. 9. cap. 14.

Tiruncula) Veteranus, et tiro opponuntur, neque solum de militibus, sed etiam multis animalibus usurpantur. lib. 7. cap. 12.

Ad tormina) Morbus est intestinorū, Græci uocant dysenterion, intus intestina exulcerantur: ex his cruor manat, frequēs deijciendi cupiditas, dolorq; in ano est. Torminosi dicuntur laborantes hoc genere morbi. M. Tul. Torminosos quoque dicimus quosdam, non quia patiuntur tormina, sed quia proclines sint ad hoc genus ægritudinis. lib. 12. ca. 38.

Firmis toris) Sicut toros dicimus in animalibus carnes pulposas, robustasque, ita in uitibus tuto alligari potest. In secunda Tusculana enarrantes illud, O' brachia, o' lacertorum tori, scripsimus affatim super hac dictione. Ouidius colla torosa boū dixit elegantissime. Col. lib. de arb. cap. 16.

Tortiuum) Cato fecatum uinum appellat, quod ex fecibus uini expressum est. Consimile est tortiuum, quod post primam pressuram ex torculari exprimitur circuncisis uinacæis, unde et circuncidaneum nominatur. Cato, Torti-

uum mustum circuncidaneum suo cuique dolio diuidito, additòque pariter . Est alterum uini genus, quod præliganeum uocant, quod operarij bibunt. Græci deuterias appellant, generali uocabulo omnia uina secundaria, nostri loram. Fiunt maceratis aqua uinaceis. lib. 12. cap. 36.

Cervice torosa) Pulposa, musculoſa. Ouidius, Colla torosa boum. In Tusculanis quæſtionibus ait Hercules, O' lacertorum tori. Plinius ſcribens de hortensibus decenter dixit, quòd inula torosior est. lib. 5. cap. 1.

Cum torreo) Tosto, torrefacto. lib. 6. cap. 10.

Velut traducem) In arbuſtis fiunt traduces: hoc autem uocabulo utimur in uitibus, quæ ex arboribus in arbores traducuntur. Traduces quidam rumpos appellant, à traducendo nominatos quales eleganter, utilitèrque formatos in territorio nostro conſpicimus . Traducem bimum antiqui præcidere ſolebant, ut ita tranſilem facerent. Nouariensis agricola traducum turba non contentus, nec copia ramorum, impositis etiamnum patibulis palmites circunvoluit. Hieronymus, Augustinus, Ruffinus, cæterique ecclesiastici ſcriptores, curioſe diſputando diſquirunt, atque ueſtigant , nunquid anima ex traduce propagata ſit , tanquam ſemen ex ſemine. Tertullianus oppido quam decenter ſcripſit famam ſerpere in traduces aurium, atque linguarũ. Mendosi ſunt Tertulliani codices impreſſi, in quibus dictiones perperam diſtinctæ leguntur . Nam cum in traduces linguarum fuerit ſcribendum, ſicut nos legimus: uitioſe impreſſerunt intra duces, corrupto uocabulo elegantiffimo & ſenſu. lib. 4. cap. 9.

In ſecunda quaſi tribu) Id eſt, in ſecundo ordine, & loco, translatione facta à claſſibus Romanis. Nã alij erant in prima, alij in ſecũda claſſe, & ita gradatim diſtributi.

lege Liuium. Conſimile eſt illud ſupradictum à Columella, Poſſunt etiam ſecundæ notæ uites prouentu, & ubertate commendari. lib. 2. cap. 2.

Tribulam, & traham) Nomina ſunt instrumentorum ruſticorum, quibus ad terenda frumenta utuntur agricolæ. Seruius interpretatur eſſe genera uehiculorum, enarrans illud Virgilianum, Tribulâque trabeâque, & iniquo pōdere raſtri. ſic enim ſcribit, Tribula genus uehicle, quo teruntur in area fruges. Traha quoq; genus eſt uehicle, dictum à trahendo. nam non habet rotas. Tribulâ à terēdo dictam autumant. Fit autem tribula ex tabula lapidibus aut ferro exaſperata, quæ imposito auriga, aut pondere grandi trahitur iumentis iunctis, aut diſcutit ex ſpica grana, aut ex aſſibus dentatis cum orbiculis, quod, ut inquit M. Varro ploſtellum Pœnicum appellant. lib. 2. cap. 21.

Nullum natura trimeſtre ſemen) Plinius taxans Columellæ ſententiam ſic refert: In tantum fallitur Columella, qui ne trimeſtris propriū quidem genus exiſtimauerit eſſe, cum ſit antiquiſſimum. Græci trimenon uocant. li. 2. cap. 9.

Satoriam trimodiam) Nomen eſt uasi à meſſura triū modiorum: ſatoriam uocant, quoniam ex ea ſatores ſemina iaciunt in ſatione ſeminum. lib. 2. cap. 9.

Trulla) Trullum, & trulla ſunt uasa, quorum mentio apud ſcriptores. præterea trulla instrumentum eſt æneum fabrile, cuius meminit Vitruuius, in quo ſignificatu hic ponere uidetur. lib. 9. cap. 12.

Tubulum fictilem) Tubi, & per diminutionem tubuli ſunt quædam quaſi uasa fictilia, oblonga inſtar fiſtularū, quibus utimur ad ductus aquarū cōſiſciendos. Plinius tradit aquas à fonte duci fictilibus tubis utiliſſimū eſſe: & ut auctor eſt Vitruuius, ſalubriores ſunt aquæ, quæ ducuntur

per tubulos fictiles, quàm quæ per fistulas plumbeas. Plin. hoc idem memorans cola fictilia uocat, quem Colu. tubulum fictilem appellat. Plinij uerba sunt hæc, Est & luxuriosa ratio uites cædi, ut quatuor malleoli uehemēti uinculo colligentur in parte luxuriosa: atque ita uel perossa bubuli cruris, uel per cola fictilia traiecti obruantur binis eminentibus gemmis. & mox paulo ait, Talis uicæ acinas nihil intus ligni habituros Columella promittit. Col. lib. de arb. cap. 9.

Lauri turiones) Hoc uocabulo, quod infrequens est, significari uidentur teneritudines ramusculorum in summitatibus arborum. lib. 2. cap. 47.

V

Quasi uacerræ) Vacerras dicunt stipites, & perticas ad quas equi religari solent. alibi docet Columella uacerras appellari genus clatrorum, ac ipique pro longurijs, siue perticis. lib. 6. cap. 18. Erat & apud antiquos uacerra nomen maledicti.

Aut ualetudinarium) Lege in ualetudinarium. nam locus, quo ægroti curantur, eleganti uocabulo ualetudinarium nuncupatur. Seneca, Omnes in eodem ualetudinario iacemus. Mos hic prope peculiaris est religiosorum, ut ualetudinariū unum templatim habeant, quo infirmi contineantur ac curentur. In ultimo præcepit Columella, Valetudinaria immūdicijis liberentur, & identidem aperiantur, ut ita salubria languentibus præbeantur. lib. 11. ca. 1.

Modò continetur) Aristoteles, & Galenus tradunt bonam ualetudinem esse quandam quasi mediocritatem in confinio excessus, & defectus collocatam. lib. 3. cap. 12.

In ualuulis) Valuuli sunt folliculi, & siliquæ fabarū, quasi ualliuuli dicti: quia uallo fabis excutiātur. li. 2. ca. 12.

Vannisq; expurgantur) Vanni sunt cribra, quibus frumenta purgantur, unde uerbum Varronianum, euannare, quod est per uannos expurgare. In codicibus Varronis perperam legitur euaminatur, cum recte legendū sit, euannatur. De uanno ait poeta: Et mystica uannus Iacchi.

Desiderat uehes) A uehendo uehes nominantur. Sunt autem proprie rustica instrumenta, quibus sterco uehitur: & mensuræ nomen. Pli. Iustū est uehes stercois XVIII iugero tribui. Alibi Columella ait maiores pecudes efficere denas uehes stercois tricenis diebus. lib. 2. cap. 5.

Auenuncula) Legendū est uenuncula. Horatius, Venuncula conuenit ollis. Plinius quoque docet uenunculam fuisse uiam ollis aptissimam, hoc est, ollarem: sic enim uocantur, quæ in ollis fictilibus conduntur. Papinius, Ollares rogo, non licebat uuas. lib. 3. cap. 2.

Venterculos) Venterculos, & intestina. lib. 8. cap. 17.

Veratro) Helleboro. Plinius, Helleborum (inquit) Italia ueratrum uocat. lib. 6. cap. 32.

Vernaculum) Domesticum, Italicum. lib. 7. cap. 3. Sic uernacula examina, quibus siluestria opponuntur. libro 9. cap. 9.

Partæ uersuræ) Versuram dicunt scriptores, agriculturalionis, ubi boues in arando post peractum legitimum sulcum circumaguntur, uertunturque. aliàs uersura est mutatio quædam, qua creditor mutatur, à uertendo dicta, cuius Plinius, Seneca, Cicero omnes commemorare. lib. 2. cap. 2.

In uestuarijs) Vestaria nominamus, non tam arcas, ac repositoria uestium, quàm ipsa uestimenta. dixit Seneca, Dominus debet seruo uestarium. Scaeuola iuriconsultus, Quæsitum est, an mortua matre conditio apposita defecisse uideatur, & per hoc, neque uestaria, neque cibaria his

debeantur. Respondi secundum ea quæ præponerentur, deberi. lib. 1. cap. 8.

Veterno consenscere) Torpore, segnitia, somno, ignavia. Veternus proprie est ille morbus, quæ lethargum Græci nominant, in quo marcor & inexpugnabilis penè dormiendi necessitas: vulgo medici subetiam appellant. Inde veternosus pro ignavo, atque torpente, & somniculoso ponitur. lib. 7. cap. 5.

Veterinarij) Medici pecorum veterinarij nominantur, quos Firmicus Maternus mulomedicos vocat, ducto vocabulo, ex voce Græcorum, à quibus ιτηνίτροι appellantur, id est, medici iumentorum. lib. 6. cap. 8.

Veterinariæ medicinæ) Medicina veterinaria dicitur ea qua utitur veterinarius, id est, medicus pecoris, & iumentorum, quem nostri mulomedicum, Græci ιτηνίτρον appellant, de quo supra diximus. lib. 7. cap. 3.

Resoluator uernaetum) Quod vere semel aratum est, à tēporis argumento uernaetum vocatur, dicitur & profissum. & profcindere appellant, cum primum arant terram. lib. 2. cap. 4.

Duo induantur statumina) Corrige uiduantur. nam cū arbores, & pali decenter dicantur vitibus maritari, quando illis copulantur, decenter quoque dicentur uiduari, quādo vitis emoritur, quæ instar mariti est. Statumina autem uocantur adminicula, pali, pedamenta, quibus stat vitis tenera, atque fulcitur: & ita intellige exponēque statumina apud Columellam hac uoce crebrius utentem. Apud Vitruuium statuminationes capiuntur pro solidationibus pavimentorum, & statuminare pro munire ac solidare. lib. 4. cap. 2.

Quasi mille sint uiuiraices) Corrige quasi nullæ sint.

Quid autē sit uuiradix, docebunt te Columella, Plinius, & nomen ostendit. nam à uina radice cognominantur uiradices stirpes uitium uidelicet, & surculi, qui in seminario adolefcunt, mōxque in suam sedem transferuntur. Malleoli uero non sunt radicati, nec feruntur in seminario. lib. 3. cap. 3.

Abundantia uliginis) Vligo proprie est naturalis terræ humor. Vnde uliginosus ager dictus, quo quasi piger noxius humor continetur. Vliginose agro opponitur aridus. lib. 2. cap. 2.

De ulmarijs) Ulmaria dicuntur seminaria, in quibus plantaria ulmorum adolefcunt: quæ mox roborata in arbusum transferantur. Possunt & ipsa arbusta ulmaria nuncupari, quibus scilicet uites maximè copulantur, maximèque conueniunt, cum inter uitem & ulmum sit amicitia sociabilis. lib. 5. cap. 4.

Spicas ulpici) Genus est allij ulpicum grandius interpulmentaria ruris celebratum, quod Græci appellauerunt ἀρροσὸν ῥοδόν. quidam allium Punicum uocant, de quo Plautus, Plenior ulpici, quàm Romani remiges. lib. 6. ca. 4.

De uillatico) Villaticum canem appellant, qui uillam, quæque iuncta sunt uillæ, custodit. lib. 7. cap. 12.

Vicia pabularis) Quæ scilicet pabuli causa feritur, estque pabulum quadrupedum. lib. 11. cap. 2.

Cum uicialibus) A uicia, quod pabulum est, uicialia deriuantur. lib. 6. cap. 29.

Cribo uiciario) A uicia, quod est genus frugum, dicitur uiciarium cribrum, sicut à lolio loliariū. lib. 8. cap. 5.

Vitiarium) Seminarium intelligit, in quo semina uitium conseruntur, ut mox transferantur in uineam. Paulò mox docet Columel. in quo solo uitiarium sit facien-

dum. lib. 3. cap. 4.

Vitiscat) vitis fiat: uerbum est à uite formatum, eo inclinamento quo uiuiscit. Col. lib. de arb. cap. 7.

Vmbrásue) sic appellatur pisces quidam, quorū mentio est apud Ennium sic scribentem, Melanurum, turdum, merulamque, umbramque marinam. lib. 8. cap. 16.

Ad unguem) Ad perfectam absolutionem, translatio à marmorarijs, qui iuncturas marmorum tum demum perfecta ducunt, si unguis superductus non offendatur: unde iam quaecunque perfectissima esse uolumus significare, ad unguem facta esse dicimus. Horat. -ad unguem Factus homo. lib. 11. cap. 2.

Ungues custodum) Iam docui custodes dici nouellos palmites. In uitibus autem sunt omnia quæ in corporibus: exempli causa, caput, brachia, humeri, crura, pedes, palmæ, digiti, & pollex. Sunt & ungues quos annotinos præcipit esse resecandos, id est, unius anni, quos & anniculos uocamus, ut ab anno annotinus deriuatur. Alij legunt hornotinos eodem intellectu: super qua dictione supra perscripsi. Cæsar in commentarijs naues annotinas appellasse uidetur onerarias, quibus annona atque commeatus comportantur. lib. 4. cap. 24.

Unguine ceti) Ab unguendo unguen dictum. Apuleius, Unguine delibutus. Cetus dicitur piscis maior, errore grammaticorū manifesto, qui pluraliter, & neutro genere tantum dici autumant cete ex Græca declinatione. In cælo inter signa est Cetus, cuius meminit Higinius. lib. 6. cap. 31.

Volucra appellatur) Ex lectione Pliniana commemoratus, lego uoluoxx. Plinij uerba ad hanc rem pertinentia subscripsi, quæ sunt hæc, Alij uoluoxx appellat animal prærodens pubescentes uinas, quod ne accidat, falces cum sint

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

exacutæ, fibrina pelle detergunt, atque ita putant, aut sanguine hircino liniri uolunt post putationem easdem. Idem Plinius, et ante Plinium M. Cato conuoluolum nominantur bestiolam damnificam, atque uineas infestantem, qui fortassis à conuoluendo nomen accepit, eò quòd se conuoluat, atque intorqueat circa pampinos. Eundem opinor esse inuoluolum, de quo scitum est Plautinum illud in Cistellaria, Imitatur nequam bestiam, et damnificam inuoluolum, quæ in pampini folio intorta implicat se: itidem hæc exorditur sibi intortam orationem. Qui uult ne conuoluolus in uinea nascatur, medicamentum faciat ex amurca decocta ad crassitudinem mellis cum bituminis tertiaro, et sulphuris quartario, hoc uites sub caput, et sub brachia perungat, ita conuoluolus non fiet in uinea. lib. de arb. cap. 15.

In speciem uuæ) Apes dicuntur facere ostenta glomeratæ in figuram botryonis, siue uuæ pedibus per mutua nexis. Iuuenalis, Examénque apium longa confederit uua Culmine delubri. Virgil. -uua demittere ramis. lib. 9. cap. 9.

Circa Vulcanalia) Dies feriatuſ Vulcanò dicatuſ, dicitur Vulcanalia. M. Varro, Vulcanalia à Vulcano, quòd eituſ ferie, et quòd eo die populuſ per ſe ignem animalia mittit. Plinius, A' Vulcanalibuſ lucubrare incipiebat ſtudenti cauſa. lib. 11. cap. 3.

F I N I S.

A L D V S L E C T O R I S.

I AMPRIDEM decreui, quacunq; in re pos-
 sum, prodesse studiosis. Quamobrem perquam
 utile visum est futurū, si hic de diebus, & qui
 in vigintiquatuor partes, & qui in duodecim diuidūtur:
 tum de hortis, quæ sunt apud Palladium, nonnihil dica-
 mus. Atque eo magis, quòd à perquam paucis ætatis no-
 stræ hominibus intelliguntur. Dierum duo sunt genera,
 alij naturales, alij ciuiles. Naturales, quibus nunc passim
 utimur, constant quatuor & viginti partibus æqualibus
 ab occasu Solis, ad alterū occasum, quæ horæ appellantur:
 & Græcè ἰσημερινὰ, Latinè æquinoctiales dicuntur. Ciu-
 les autē ab ortu Solis ad occasum constant duodecim par-
 tibus inæqualibus, quæ Græcè καιρινὰ, Latinè tempora-
 les, seu, quod idē est, vulgares nominantur. Atque hæ duo-
 decim partes hibernis solstitijs breuissimæ sunt, & tertia
 parte minores, quàm æquinoctiales: æstiuis autem longis-
 simæ, eadēmq; tertia maiores, quàm illæ, & quod sequens
 est, vincunt hibernas duabus quartis: siue, quod idē est, di-
 midio, id quod significare voluit Virgilius eo uersu, An'ne
 nouum tardis sidus te mensibus addas: id est, Iunio, &
 Iulio, quibus horæ longissimæ sunt. At uere, Sole Arietem,
 autumno, Libram ingrediente, partes sunt æquinoctiali-
 bus: eadēmq; ab hiberno solstitio ad æstiuum, cum die
 crescente crescunt: ab æstiuo autem ad hibernum, cum
 eodem decrescente decrescunt. Et quoniam singuli dies
 ciuiles, ac noctes totius anni, horis duodecim continen-
 tur, sexta die hora semper est Meridies: & prima incipit
 oriente Sole. Duodecima eodem occidente finitur. Verbi
 gratia, mense Martio cum hæ ipsæ horæ temporales ferè
 partes sunt æquinoctiales, prima hora diei ciuilis est ea-

dem cum tertiadecima diei naturalis. Secunda, eadem cum quartadecima. Tertia, cum quintadecima. Quarta, cum sextadecima. Quinta, cum decimasextima. Sexta, cum decima octava. Septima, cum decimanona. Octava, cum uigesima. Nona, cum uigesimaprima. Decima, cum uigesimasecunda. Undecima, cum uigesimatertia. Duodecima, cum uigesimaquarta. Illud igitur in sacris literis, A' sexta autem hora usque ad nonam, tenebræ factæ sunt super uniuersam terram: intelligendum est à decima octava hora, usque ad uigesimā primam diei naturalis: ut nunc horæ aguntur. Nam apud ueteres, solaris in horas tam noctis, quam diei temporales, non æquinoctiales diuidebantur. Mense autem Iunio, cum horæ quàm longissimæ sunt: prima hora temporalis est eadem, quæ nona cum tertia parte decimæ æquinoctialis. Secunda, quod reliquum decimæ cum duobus tertijs undecimæ. Tertia, quæ duodecima cum tertia parte undecimæ. Atque ita singulæ tres horæ temporales continent quatuor æquinoctiales. Pari modo, quarta est eadē, quæ tertiadecima cū tertia parte quartadecimæ. Quinta, quod reliquum quartadecimæ cū duobus tertijs quintæ decimæ. Sexta, quod reliquū quintæ decimæ cum integra sextadecima, et est Meridies. Item tres temporales, Septima, Octava, Nona, sunt eadē, quæ quatuor æquinoctiales: uidelicet decimasextima, decima octava, decimanona, uigesima. Item decima, undecima, duodecima, eadem quæ uigesimaprima, uigesimasecunda, uigesimatertia, uigesimaquarta. Non ab re hic uisum est subiungere epigramma Martialis ad Euphemum structorem Domitiani: ubi harum horarum temporalium meminit. est autem hoc:

Prima salutantes, atque altera detinet hora:

Exercet raucos tertia causidicos.

In quintam varios exercet Roma labores.

Sexta quies lassis, septima finis erit.

Sufficit in nonam nitidis octava palæstris.

Imperat extructos frangere nona toros.

Hora libellorum decima est Eupheme meorum:

Temperat ambrosias cum tua cura dapes:

Et bonus ætherio laxatur nectare Cæsar:

Ingenti que tenet pocula parca manu.

Tunc admitte iocos: gressu timet ire licenti

Ad matutinum nostra Thalia Iouem.

Horæ autem de quibus agit Palladius, sunt quæ diem ab ortu Solis ad occasum diuidunt in partes duodecim, quæ umbris sic deprehenduntur: Fiat planicies quadrata ad regulam, & libellâ in loco aperto, qui toto die illustretur à sole, spectetque uno latere Septentrionem, alio Meridiem, Solem alio orientem, occidentem alio. Deinde in medio quadrati collocetur indagator umbræ, qui Græcè γνῶμων, seu οὐρανὸς dicitur, obserueturque prima dies cuiusuis mensis. uerbi gratia, Ianuarij, idque cælo sereno: tunc tacto gnomone à Solis radijs, umbra gnomonis prima hora diei longa pedes XXIX, Secunda XIX, Tertia XV, Quarta XII, Quinta X, Sexta IX: atque hac hora, semper (ut dixi) est Meridies: tunc enim sol altissimus facit umbras breuissimas. Deinde incipit declinare, & descendere ad occasum: atque umbræ eadē, qua decreuerant, mensura augentur: quo fit, ut septima hora, quæ est prima post meridiem, umbra gnomonis sit longa pedes X, & respondeat quintæ antemeridianæ (nam horæ ante sextam antemeridianæ, post sextam postmeridianæ appellantur) Octaua sit longa pedes XII, & respōdeat quartæ: Nona, XV, quæta fuerat tertia, Decima, XIX, quot pedum erat secunda, Undeci-

li.

ma, X X I X, quot prima. Et quoniam in horarū spatio Iana-
nuar. cum Decembri mense conuenit: eadem erūt umbræ
singulis horis hoc mense, quæ & Ianuario. Idem quoq; fa-
ciendum est in cæteris mensibus: ut bini scilicet cõputen-
tur, & Feb. in horarum mensura cum Nouēbri mense con-
cordet, Martius cum Octobri, Aprilis cum Septembri, Ma-
ius cum Augusto, Iunius cum Iulio, quemadmodū in fine
cuiusque mensis apud Palladium licet uidere. Illud apud
eundē in fine postremi mensis his uerbis: Decembrē Iana-
rio in horis causa dispar adiunxit: cum linea simili ille au-
geatur, hic decrescat, intelligendum est & de umbris, quòd
tam ante Meridē, quàm post pares atq; eadem in singulis
binis mensibus sint: idque dispari causa, & de diebus,
quos constat sex mensibus augeri, & sex decrescere. Nam
etsi eadem quantitate sunt horæ mense Ianuario, qua &
Decembri: eademq; mense Februario, qua & Nouēbri: &
sic in reliquis paribus, quemadmodum auctor ostendit: ta-
men ex singulis partibus, quantū augetur alter, tantum al-
ter diminuitur. Ascendente enim Sole à Capricorno ad Cā-
crum (ut supra diximus) dies semper augentur: decrescunt
contrà descendente illo, à Cācro ad Capricornum. Notan-
tandum præterea, crescentibus diebus, decrescere semper
umbras gnomonis: contrà, decrescantibus illis, has semper
augescere: & hinc est, quòd mense Ianuario cum dies bre-
uissimi sunt, & augentur: prima hora diei umbra gnom-
onis est longa pedes X X I X, Februario, quæ est lōgissima,
XXVII, Martio, XXV, Aprili, X X I I I I, Maio, X X I I I,
Iunio, X X I I. Mense autē Iulio, cum dies longissimi sunt,
& decrescunt prima hora diei umbra gnomonis est lōga
pedes X X I I, quæ est breuissima. Augusto X X I I I, Septē-
bri, X X I I I I, Octobri, X X V, Nouēbri, X X V I I, Decem-

bri, XXIX. Id quod ut melius cognoscatur, subiunximus
 & eos menses, quibus dies augentur, umbris decrescen-
 tibus: & eos, quibus dies decrescunt, umbris crescentibus.
 Incœpimus autem ab Ianuario, & Iulio: quorum altero
 dies sunt brevissimi, & semper augentur usque ad solsti-
 tiũ æstiuum, & umbræ longissimæ: sed decrescunt, quan-
 diu dies augentur. Altero dies sunt longissimi, & sem-
 per decrescunt usque ad solstitium hibernum, & umbræ
 brevissimæ: sed augentur, quandiu dies decrescunt. Et li-
 cet à solsticijs incipiendum fuisset, quæ Decembri, & Iu-
 nio fiunt, tuncque dies uel augeri, uel decrescere incipiunt:
 tamen incrementa, uel diminutiones dierum cum dimi-
 nutionibus, incrementisque umbrarum sic facilius digno-
 scuntur: quia quidem re cognita, & dispar illa causa co-
 gnoscatur: quia in horarum spatio Ianuarius Decembri,
 Februarius Nouembri, Martius Octobri, Aprilis Septem-
 bri, Maius Augusto, Iunius Iulio adiuncti, linea simili, ut
 ait Palladius, augentur, uel decrescunt.

Ianuario augentur dies, & umbræ decrescunt.

hora	I.	pedes	XXIX.
hora	II.	pedes	XIX.
hora	III.	pedes	XV.
hora	IIII.	pedes	XII.
hora	V.	pedes	X.
hora	VI.	pedes	IX.
hora	VII.	pedes	X.
hora	VIII.	pedes	XII.
hora	IX.	pedes	XV.
hora	X.	pedes	XIX.
hora	XI.	pedes	XXIX.
			II.ij.

*Februario augentur dies, & umbræ
decreſcunt.*

<i>hora</i>	I.	<i>pedes</i>	XXVII.
<i>hora</i>	II.	<i>pedes</i>	XVII.
<i>hora</i>	III.	<i>pedes</i>	XIII.
<i>hora</i>	IIII.	<i>pedes</i>	X.
<i>hora</i>	V.	<i>pedes</i>	VIII.
<i>Horæ</i>	VI.	<i>pedes</i>	VII.
<i>hora</i>	VII.	<i>pedes</i>	VIII.
<i>hora</i>	VIII.	<i>pedes</i>	X.
<i>hora</i>	IX.	<i>pedes</i>	XIII.
<i>hora</i>	X.	<i>pedes</i>	XVII.
<i>hora</i>	XI.	<i>pedes</i>	XXVII.

Martio augentur dies, & umbræ decreſcunt.

<i>hora</i>	I.	<i>pedes</i>	XXV.
<i>hora</i>	II.	<i>pedes</i>	XV.
<i>hora</i>	III.	<i>pedes</i>	XI.
<i>hora</i>	IIII.	<i>pedes</i>	VIII.
<i>hora</i>	V.	<i>pedes</i>	VI.
<i>Horæ</i>	VI.	<i>pedes</i>	V.
<i>hora</i>	VII.	<i>pedes</i>	VI.
<i>hora</i>	VIII.	<i>pedes</i>	VIII.
<i>hora</i>	IX.	<i>pedes</i>	XI.
<i>hora</i>	X.	<i>pedes</i>	XV.
<i>hora</i>	XI.	<i>pedes</i>	XXV.

Aprili dies augentur, & umbræ decreſcunt.

<i>hora</i>	I.	<i>pedes</i>	XXIIII.
<i>hora</i>	II.	<i>pedes</i>	XIIII.
<i>hora</i>	III.	<i>pedes</i>	X.
<i>hora</i>	IIII.	<i>pedes</i>	VII.
<i>hora</i>	V.	<i>pedes</i>	V.

<i>Horæ</i>	VI.	<i>pedes</i>	IIII.
<i>horæ</i>	VII.	<i>pedes</i>	V.
<i>horæ</i>	VIII.	<i>pedes</i>	VII.
<i>horæ</i>	IX.	<i>pedes</i>	X.
<i>horæ</i>	X.	<i>pedes</i>	XIIII.
<i>horæ</i>	XI.	<i>pedes</i>	XXIIII.

Maior dies augentur, & umbræ decrescunt.

<i>horæ</i>	I.	<i>pedes</i>	XXIIII.
<i>horæ</i>	II.	<i>pedes</i>	XIII.
<i>horæ</i>	III.	<i>pedes</i>	IX.
<i>horæ</i>	IIII.	<i>pedes</i>	VI.
<i>horæ</i>	V.	<i>pedes</i>	IIII.
<i>Horæ</i>	VI.	<i>pedes</i>	III.
<i>horæ</i>	VII.	<i>pedes</i>	IIII.
<i>horæ</i>	VIII.	<i>pedes</i>	VI.
<i>horæ</i>	IX.	<i>pedes</i>	IX.
<i>horæ</i>	X.	<i>pedes</i>	XIII.
<i>horæ</i>	XI.	<i>pedes</i>	XXIIII.

Iunio dies augentur, & umbræ decrescunt.

<i>horæ</i>	I.	<i>pedes</i>	XXII.
<i>horæ</i>	II.	<i>pedes</i>	XII.
<i>horæ</i>	III.	<i>pedes</i>	VIII.
<i>horæ</i>	IIII.	<i>pedes</i>	V.
<i>horæ</i>	V.	<i>pedes</i>	IIII.
<i>Horæ</i>	VI.	<i>pedes</i>	II.
<i>horæ</i>	VII.	<i>pedes</i>	III.
<i>horæ</i>	VIII.	<i>pedes</i>	V.
<i>horæ</i>	IX.	<i>pedes</i>	VIII.
<i>horæ</i>	X.	<i>pedes</i>	XII.
<i>horæ</i>	XI.	<i>pedes</i>	XXII.
			II.iiij.

Julio decrescunt dies, & umbræ augentur.

hora	I.	pedes	XXII.
hora	II.	pedes	XII.
hora	III.	pedes	VIII.
hora	IIII.	pedes	V.
hora	V.	pedes	III.
Hora	VI.	pedes	II.
hora	VII.	pedes	III.
hora	VIII.	pedes	V.
hora	IX.	pedes	VIII.
hora	X.	pedes	XII.
hora	XI.	pedes	XXII.

Augusto decrescunt dies, & umbræ augentur.

hora	I.	pedes	XXIII.
hora	II.	pedes	XIII.
hora	III.	pedes	IX.
hora	IIII.	pedes	VI.
hora	V.	pedes	IIII.
Hora	VI.	pedes	III.
hora	VII.	pedes	IIII.
hora	VIII.	pedes	VI.
hora	IX.	pedes	IX.
hora	X.	pedes	XIII.
hora	XI.	pedes	XXIII.

Septembri decrescunt dies, & umbræ augentur.

hora	I.	pedes	XXIIII.
hora	II.	pedes	XIIII.
hora	III.	pedes	X.
hora	IIII.	pedes	VII.
hora	V.	pedes	V.
Hora	VI.	pedes	IIII.

hora	VII.	pedes	V.
hora	VIII.	pedes	VII.
hora	IX.	pedes	X.
hora	X.	pedes	XIII.
hora	XI.	pedes	XVIII.

Octobri dies decrescunt, et umbrae augentur.

hora	I.	pedes	XXV.
hora	II.	pedes	XV.
hora	III.	pedes	XI.
hora	IIII.	pedes	VII.
hora	V.	pedes	VI.
hora	VI.	pedes	V.
hora	VII.	pedes	VI.
hora	VIII.	pedes	VIII.
hora	IX.	pedes	XI.
hora	X.	pedes	XV.
hora	XI.	pedes	XXV.

Novembri dies decrescunt, et umbrae augentur.

hora	I.	pedes	XXVII.
hora	II.	pedes	XVII.
hora	III.	pedes	XIII.
hora	IIII.	pedes	X.
hora	V.	pedes	VIII.
hora	VI.	pedes	VII.
hora	VII.	pedes	VIII.
hora	VIII.	pedes	X.
hora	IX.	pedes	XIII.
hora	X.	pedes	XVII.
hora	XI.	pedes	XXVII.

Decembri dies decrescunt, et umbrae augentur.

hora	I.	pedes	XXIX.
------	----	-------	-------

hora	II.	pedes	XIX.
hora	III.	pedes	XV.
hora	IIII.	pedes	XII.
hora	V.	pedes	X.
Hora	VI.	pedes	IX.
hora	VII.	pedes	X.
hora	VIII.	pedes	XII.
hora	IX.	pedes	XV.
hora	X.	pedes	XIX.
hora	XI.	pedes	XXIX.

SED sciendum primos quosque dies mensis descri-
 ptos tantum à Palladio: nec tãtas fore umbras cæteris die-
 bus cuiusque mensis, quantæ fuere primis, si quis eas de-
 scriberet: sed semper uel minores, cum dies crescunt: uel
 maiores, illis decrecentibus. quæ si describerentur omnes,
 magnum efficerent uolumen: esset præterea opus multis
 annis, si id fieret, in Europa: nam cum oporteat singulos
 quosq; dies totius anni ab ortu solis, ad occasum, tunc esse
 serenos, nec id contingat unquam in Europa: obseruandi
 forent dies sereni multorum annorum: donec omnes de-
 scriberentur. Quod quia laboriosum est: & lōgi tædij ple-
 num: nec Palladius fecit, nec alius quisquam: nec fortè e-
 rit unquam qui faciat. sed de his hæc satis. tu uerò lector
 charissime uale, & me ama.